

ब्रीपादेवी अशोकभाई सराफ
भगवानश्रीकुन्दकुन्द कहानजैनशास्त्रमाला, पुष्ट... १८६

ॐ

नमः शुद्धालने ।

परमागम-पीयूष

[पंचपरमागम-स्वाध्याय]

श्रीमद्भगवत्कुन्दकुन्दाचार्यदिव प्रणीत समयसार, प्रवचनसार,
पंचस्तिकायसंग्रह, नियमसार और अष्टप्राभृतकी प्राकृतभाषाबद्ध
मूल गाथाओंका गुजराती पद्यानुवाद

पद्यानुवादक
पंडितरल हिम्तलाल जेठालाल शाह

B. Sc.

प्रकाशक
श्री दिगम्बर जैन स्वाध्यायमन्दिर ट्रस्ट,
सोनगढ़-३६४२५०

प्रथमावृत्ति : प्रति २,०००
वीर सं. २५२२ □ वि.सं. २०५२ □ सन् १९६६

मूल्य : २०=००

टाइप सेटिंग :
अरिहन्त कोम्प्युटर ग्राफिक्स
सोनगढ़-३६४२५०

मुद्रक :
सृति ऑफसेट
सोनगढ़-३६४ २५०
Phone : 44381

प्रकाशकीय निवेदन

अध्यात्मनिधिके स्वामी, स्वानुभूतिविभूषित, परमोपकारी पूज्य सद्गुरुदेव श्री कानजीस्वामीका यह महान उपकार है कि उनके पुनीत प्रतापसे इस युगमें आबालगोपाल सर्व जिज्ञासुओंको शुद्धात्मतत्त्वप्रधान अध्यात्मतत्त्वके श्रवण एवं अभ्यासकी रुचि जागृत हुई है। आज देशविदेशमें अध्यात्मतत्त्वका प्रचार-प्रसार जो प्रवर्तमान है वह उनके धर्मोपकारका ही सुफल है।

श्रुतावतार परमोपकारी श्रीमद्भगवत्कुन्दकुन्दाचायदिव प्रणीत सर्वोत्तम अध्यात्म श्रुततल श्री समयसार, श्री प्रवचनसार, श्री पंचास्तिकायसंग्रह, श्री नियमसार और श्री अष्टाभृतका अध्यात्म-अगृत, अनेक बार उन पर प्रवचन देकर, अध्यात्मश्रुतोपासक परमोपकारी पूज्य गुरुदेवश्रीने मुझुक्षु समाजको पिलाया है।

समयसार-पद्यानुवादकी रचनाके कुछ समय पूर्व पूज्य गुरुदेवश्रीने स्वयं स्फूरित भावनासे पूछा—क्या आज तक इसका पद्यानुवाद नहीं हुआ होगा? यदि पद्यानुवाद हो तो मूल गाथाके भाव समझनेमें एवं सृतिमें रखनेके लिये सरलता रहे। पूज्य गुरुदेवश्रीकी भावनाको झेलकर गहन आदर्श-आत्मार्थी आदरणीय पंडितरत्न श्री हिम्मतलालभाई जेठालाल शाह (प्रशममूर्ति पूज्य बहिनश्री चम्पाबेनके बड़े भाई)ने कुछ घंटोंमें प्रारम्भकी पांच गाथाओंका पद्यानुवाद रचा और गाकर प्रथम पूज्य बहिनश्रीको सुनाया, सुनते ही पूज्य बहिनश्रीने प्रमोद सह कहा कि—“मानों साक्षात् कुन्दकुन्दाचायदिव स्वयं गा रहे हों ऐसा भाववाही एवं सुमधुर लगता है। जाकर गुरुदेवको सुनाओ, वे भी बहुत प्रसन्न होंगे।” तत्पश्चात् बहिनश्रीकी आज्ञानुसार पद्यानुवाद पूज्य गुरुदेवश्रीको सुनाते ही वे बहुत खुश हो गये, और बोले कि पद्यानुवाद बहुत अच्छा बना है, तथा उन्होंने आज्ञा की कि “अब, इस उत्तमोत्तम पूरे ग्रन्थका पद्यानुवाद बनाओ।” इस प्रकार उन्हींके कृपापूर्ण पुनीत प्रतापसे एवं कल्याणकारी प्रेरणासे क्रमशः श्री समयसार आदि परमागमोंके (टीका सहित) गद्यानुवादके साथ साथ प्राकृतभाषाबद्ध मूल गाथाओंका यह सरल, सुगम, रोचक एवं मधुर पद्यानुवाद आदरणीय पंडितजी द्वारा सम्पन्न हुआ है।

यह भावगम्भीर एवं मधुर पद्यानुवाद गुरुदेवश्रीको बहुत प्रिय था। वे स्वयं बहुत प्रसन्नतासे इसका स्वाध्याय करते थे। और उन्हींने इसका सामुदायिक स्वाध्याय (-मुखपाठ) सोनगढ़में प्रतिमास चार बार क्रमशः करनेकी प्रथाका प्रारम्भ कराया था। वह प्रथा उनकी एवं पूज्य बहिनश्रीकी मंगल उपस्थितिमें प्रवर्तमान थी, ओर अभी भी वह नियमित चालू है।

सोनगढ़में प्रवर्तमान स्वाध्याय-प्रथा देखकर अनेक हिन्दीभाषी मुमुक्षुओंकी यह प्रबल माँग थी कि यह मूलपाठानुगमी अर्थगम्भीर गुजराती पद्यानुवाद देवनागरी लिपिमें यदि प्रकाशित कराया जाये तो हिन्दी मुमुक्षुसमाजको बहुत लाभ होगा और वे अपने गाँवमें भी यह स्वाध्याय-प्रथाका अति रुचिसे प्रारम्भ करेंगे। उनकी भावनाको कार्यान्वित कर यह 'परमागम-पीयूष' अर्थात् 'पंच-परमागम-स्वाध्याय' ग्रन्थ प्रकाशित करते हुए अतीव प्रसन्नता अनुभूत होती है।

इस 'परमागम-पीयूष'का गहन अध्ययन कर-उसमें प्रदर्शित अध्यात्मावर्णोंका सम्पूर्ण अवगाहन कर—भव्य आत्मा अपने अन्तःकरणमें उसका यथायोग्य परिणमन प्रगट करें यही प्रशस्त भावना।

वि.सं. २०६२, वैत्र कृष्णा १०,

बहिनश्री चम्पाबेनकी

६४ वीं सम्यक्त्व-जयन्ती

निवेदक-

साहित्यप्रकाशनसमिति,
श्री दिं० जैन स्वाध्यायमन्दिर ट्रस्ट,
सोनगढ़-३६४ २५०

श्री समयसार-सुति

(हस्तीपीत)

संसारी जीवनां भावमरणे टाळवा करुणा करी,
सतिला वहाँ सुधा तणी प्रभु वीर ! ते संजीवनी;
शोषाती देखी सरितने करुणाभीना हृदये करी,
मुनिकुंद संजीवनी समयग्राभृत तणे भाजन भरी.

(अनुष्टुप्)

कुंदकुंद रुचुं शास्त्र, साधिया अमृते पूर्या;
ग्रंथाधिराज ! तारामां भावो ब्रह्मांडना भर्या.

(शिखरिणी)

अहो ! वाणी तारी प्रशमरस भावे नीतरत्ती,
मुमुक्षुने पाती अमृतरस अंजलि भरी भरी;
अनादिनी मूर्छा विष तणी त्वराथी ऊतरती,
विभावेथी थंभी स्वरूप भणी दोडे परिणाति.

(शार्दूलविक्रीडित)

तुं छे निश्चयांय भंग सघला व्यवहारना भेदवा,
तुं प्रज्ञाईयी ज्ञान ने उदयनी संवि सहु छेदवा;
साथी साथकनो, तुं भानु जगनो, संदेश महावीरनो,
विसामो भवकलांतना हृदयनो, तुं पंथ मुक्ति तणो.

(वसंततिलका)

सुष्ये तने रसनिवंथ शिथिल धाय,
जाण्ये तने हृदय ज्ञानी तणां जणाय;
तुं रुचतां जगतनी सुचि आळसे सौ,
तुं रीझतां सकलज्ञायकदेव रीझे.

(अनुष्टुप्)

बनावुं पत्र कुंदननां, रलोना अक्षरो लखी;
तथापि कुंदसूत्रोनां अंकाये मूल्य ना कदी.

— हिम्मतलाल जेठालाल शाह

जिनजीनी वाणी

सीमंधर मुखथी फूलडां खरे,
 अेनी कुंदकुंद गूथे माढ रे,
 जिनजीनी वाणी भली रे.
 वाणी भली मन लागे रळी,
 जेमां सार--समय शिरताज रे,
 जिनजीनी वाणी भली रे.....सीमंधर०

गूथ्यां पाहुड ने गूथ्युं पंचास्ति,
 गूथ्युं प्रवचनसार रे,
 जिनजीनी वाणी भली रे.
 गूथ्युं नियमसार, गूथ्युं रथणसार,
 गूथ्यो समयनो सार रे,
 जिनजीनी वाणी भली रे.....सीमंधर०

स्याद्वाद केरी सुवासे भरेलो,
 जिनजीनो ॐकारनाद रे,
 जिनजीनी वाणी भली रे.
 बंदुं जिनेश्वर, बंदुं हुं कुंदकुंद,
 बंदुं ओ ॐकारनाद रे,
 जिनजीनी वाणी भली रे.....सीमंधर०

हैडे हजो, मारा भावे हजो,
 मारा ध्याने हजो जिनवाण रे,
 जिनजीनी वाणी भली रे.

जिनेश्वरदेवनी वाणीना वायरा,
 वाजो मने दिनरात रे,
 जिनजीनी वाणी भली रे.....सीमंधर०

—हिमतलाल जेठालाल शाह

श्री सदगुरुदेव-स्तुति

(हरिगीत)

संसारसागर तारवा जिनवाणी छे नौका भली,
ज्ञानी सुकानी मल्या विना ए नाव पण तारे नहीं;
आ कालमां शुद्धात्मज्ञानी सुकानी वहु वहु दोह्यालो,
मुझ पुष्पसाशि फल्यो अहो ! गुरु कळान तुं नाविक मल्यो.

(अनुष्टुप)

अहो ! भक्त चिदात्माना, सीमंधर-वीर-कुंदना !
बाह्यांतर विभवो तारा, तारे नाव मुमुक्षुनां.

(शिखरिणी)

सदा दृष्टि तारी विमल निज चैतन्य नीरखे,
अने ज्ञानिमांही दरव-गुण-पर्याय विलसे;
निजालंबीभावे परिणति स्वस्पे जई भळे,
निमित्तो वहेवारे चिदघन विषे काँई न मळे.

(शार्दूलविक्रीडित)

हैयुं 'सत सत ज्ञान ज्ञान' धबके ने बज्रवाणी छूटे,
जे बत्रे सुमुक्षु-सत्त्व जळके, परदब्य नातो तूटे;
--रागदेव रुचे न, जंप न वळे भावेन्द्रिमां-अंशमां,
टंकोत्कीर्ण अकंप ज्ञान महिमा हृदये रहे सर्वदा.

(वसंततिलका)

नित्ये सुधाज्ञरण चंद्र ! तने नमुं हुं,
करुणा अकारण समुद्र ! तने नमुं हुं;
हे ज्ञानपोषक सुमेध ! तने नमुं हुं,
आ दासना जीवनशिल्पी ! तने नमुं हुं.

(सग्धरा)

ऊंडी ऊंडी, ऊंडेथी सुखनिधि सतना वायु नित्ये बहंती,
वाणी चिन्मूर्ति ! तारी उर-अनुभवना सूक्ष्म भावे भरेली;
भावो ऊंडा विचारी अभिनव महिमा चित्तमां लावी लावी,
खोयेतुं रत्न पामुं—मनरथ मननो; पूरजो शक्तिशाली !

—हिम्मतलाल जेठालाल शाह

परमागम-पीयूष

[पंचपरमागम-स्वाध्याय]

अनुक्रमसूचि

विषय	पृष्ठ
समयसार-पद्यानुवाद	9-85
प्रवचनसार-पद्यानुवाद	46-74
पंचास्तिकायसंग्रह-पद्यानुवाद	75-62
नियमसार-पद्यानुवाद	63-993
अष्टप्राभृत-पद्यानुवाद	994-954

छँड़ि

ॐ

श्री

समयसार

(पद्यानुवाद)

पूर्वरंग

(हस्तित)

ध्रुव, अचल ने अनुपम गति पामेल सर्वे सिद्धने
वंदी कहुं श्रुतकेवलीभाषित समयप्राभृत अहो ! १.

जीव चरित-दर्शन-ज्ञानस्थित स्वसमय निश्चय जाणवो;
स्थित कर्मपुद्गलना प्रदेशे परसमय जीव जाणवो. २.

अेकत्वनिश्चय-गत समय सर्वत्र सुंदर लोकमां;
तेथी बने विखवादिनी बंधनकथा अेकत्वमां. ३.

श्रुत-परिचित-अनुभूत सर्वने कामभोगबंधननी कथा;
परथी जुदा अेकत्वनी उपलब्धि केवल सुलभ ना. ४.

दर्शावुं अेक विभक्त अे, आला तणा निज विभवथी;
दर्शावुं तो करजो प्रमाण, न दोष ग्रह सखलना यदि. ५.

नथी अप्रमत के प्रमत नथी जे ओक ज्ञायक भाव छे,
ओ रीत 'शुद्ध' कथाय, ने जे ज्ञात ते तो ते ज छे. ६.

चारित्र, दर्शन, ज्ञान पण व्यवहार-कथने ज्ञानीने;
चारित्र नहि, दर्शन नहीं, नहि ज्ञान, ज्ञायक शुद्ध छे. ७.

भाषा अनार्य विना न समजावी शकाय अनार्यने;
व्यवहार विण परमार्थनो उपदेश अम अशक्य छे. ८.

श्रुतथी खरे जे शुद्ध केवळ जाणतो आ आत्मने;
लोकप्रदीपकरा ऋषि श्रुतकेवळी तेने कहे. ९.

श्रुतज्ञान सौ जाणे, जिनो श्रुतकेवळी तेने कहे;
सौ ज्ञान आत्मा होइने श्रुतकेवळी तेथी ठरे. १०.

व्यवहारनय अभूतार्थ दर्शित, शुद्धनय भूतार्थ छे;
भूतार्थने आश्रित जीव सुदृष्टि निश्चय होय छे. ११.

देखे परम जे भाव तेने शुद्धनय ज्ञातव्य छे;
अपरम भावे स्थितने व्यवहारनो उपदेश छे. १२.

भूतार्थी जाणेल जीव, अजीव, वळी पुण्य, पाप ने
आसरव, संवर, निर्जरा, बंध, मोक्ष ते सम्यक्त्व छे. १३.

अबद्धस्पृष्ट, अनन्य ने जे नियत देखे आत्मने,
अविशेष, अणसंयुक्त, तेने शुद्धनय तुं जाणजे. १४.

अबद्धस्पृष्ट, अनन्य, जे अविशेष देखे आत्मने,
ते व्रव्य तेम ज भाव जिनशासन सकल देखे खरे. १५.

दर्शन, वली नित ज्ञान ने चारित्र साधु सेववां;
पण ओ ब्रणे आत्मा ज केवळ जाण निश्चयदृष्टिमां. १६.

ज्यम पुरुष कोई नृपतिने जाणे, पछी श्रद्धा करे,
पछी यत्थी धन-अर्थी ओ अनुचरण नृपतिनुं करे; १७.

जीवराज अम ज जाणवो, वली श्रद्धवो पण ओ रीते,
अनुं ज करवुं अनुचरण पछी यत्थी मोक्षार्थीओ. १८.

नोकर्म-कर्म 'हुं', हुंमां वली 'कर्म' ने नोकर्म छे',
—ओ बुद्धि ज्यां लगी जीवनी, अज्ञानी त्यां लगी ते रहे. १९.

हुं आ अने आ हुं, हुं छुं आनो अने छे मारुं आ,
जे अन्य को परद्रव्य मिश्र, सचित अगर अचित वा; २०.

हतुं मारुं आ पूर्वे, हुं पण आनो हतो गतकाळमां,
वली आ थशे मारुं अने आनो हुं थर्दश भविष्यमां. २१.

अयथार्थ आत्मविकल्प आवो, जीव संमूढ आचरे;
भूतार्थने जाणेल ज्ञानी ओ विकल्प नहीं करे. २२.

अज्ञानथी मोहितमति बहुभावसंयुत जीव जे,
'आ बद्ध तेम अबद्ध पुद्गलद्रव्य मारुं' ते कहे. २३.

सर्वज्ञान विषे सदा उपयोगलक्षण जीव जे,
ते केम पुद्गल थई शके के 'मारुं आ' तुं कहे अरे? २४.

जो जीव पुद्गल थाय, पामे पुद्गलो जीवत्वने,
तुं तो ज अम कही शके के 'आ मारुं पुद्गलद्रव्य छे'. २५.

जो जीव होय न देह तो आचार्य-तीर्थकर तणी;
स्तुति सौ ठे मिथ्या ज, तेथी अेकता जीव-देहनी. २६.

जीव-देह बन्ने अेक छे—व्यवहारनयनुं वचन आ;
पण निश्चये तो जीव-देह कदापि अेक पदार्थ ना. २७.

जीवर्था जुदा पुद्गलमयी आ देहने स्तवीने मुनि
माने प्रभु केवळी तणुं वंदन थयुं, स्तवना थई. २८.

पण निश्चये नथी योग्य अे, नहि देहगुण केवळी तणा;
जे केवळीगुणने स्तवे परमार्थ केवळी ते स्तवे. २९.

वर्णन कर्ये नगरी तणुं नहि थाय वर्णन भूपनुं,
कीधे शरीर गुणनी स्तुति नहि स्तवन केवळीगुणनुं. ३०.

जीती इन्द्रियो ज्ञानस्वभावे अधिक जाणे आत्मने,
निश्चय विषे स्थित साधुओ भाखे जितेन्द्रिय तेहने. ३१.

जीती मोह ज्ञानस्वभावथी जे अधिक जाणे आत्मने,
परमार्थना विज्ञायको ते साधु जितमोही कहे. ३२.

जितमोह साधु तणो वळी क्षय मोह ज्यारे थाय छे,
निश्चयविदो थकी तेहने क्षीणमोह नाम कथाय छे. ३३.

सौ भावने पर जाणीने पचखाण भावोनुं करे,
तेथी नियमथी जाणवुं के ज्ञान प्रत्याख्यान छे. ३४.

आ पारकुं अेम जाणीने परद्रव्यने को नर तजे,
त्यम पारका सौ जाणीने परभाव ज्ञानी परित्यजे. ३५.

नथी मोह ते मारो कंई, उपयोग केवळ अेक हुं,
—अे ज्ञानने, ज्ञायक समयना मोहनिर्मता कहे। ३६.

धर्मादि ते मारां नथी, उपयोग केवळ अेक हुं,
—अे ज्ञानने, ज्ञायक समयना धर्मनिर्मता कहे। ३७.

हुं अेक, शुद्ध, सदा अरुपी, ज्ञानदर्शनमय खरे;
कंई अन्य ते मारुं जरी परमाणुमात्र नथी अरे ! ३८.

१. जीव-अजीव अधिकार

को मूढ, आत्म तणा अजाण, परात्मवादी जीव जे,
‘छे कर्म, अध्यवसान ते जीव’ अेम अे निरूपण करे ! ३६.

वळी कोई अध्यवसानमां अनुभाग तीक्षण-मंद जे,
अने ज माने आत्मा, वळी अन्य को नोकर्मने ! ४०.

को अन्य माने आत्मा कर्म तणा वळी उदयने,
को तीव्रमंद-गुणो सहित कर्म तणा अनुभागने ! ४१.

को कर्म ने जीव उभयमिलने जीवनी आशा धरे,
कर्म तणा संयोगथी अभिलाष को जीवनी करे ! ४२.

दुर्बुद्धिओ बहुविध आवा, आत्मा परने कहे,
ते सर्वने परमार्थवादी कह्या न निश्चयवादीओ. ४३.

पुद्गल तणा परिणामथी नीपजेल सर्वे भाव आ
सहु केवळीजिन भाखिया, ते जीव केम कहो भला ? ४४.

रे ! कर्म अष्ट प्रकारानुं जिन सर्व पुद्गलमय कहे,
परिपाक समये जेहनुं फल दुःख नाम प्रसिद्ध छे. ४५.

व्यवहार ओ दशावियो जिनवर तणा उपदेशमां,
आ सर्व अध्यवसान आदि भाव ज्यां जीव वर्णव्या. ४६.

'निर्गमन आ नृपनुं थयुं'—निर्देश सैन्यसमूहने,
व्यवहारथी कहेवाय ओ, पण भूप ओमां ओक छे. ४७.

त्यम सर्व अध्यवसान आदि अन्यभावो जीव छे,
—सूत्रे कर्यो व्यवहार, पण त्यां जीव निश्चय ओक छे. ४८.

जीव चेतनागुण, शब्द-रस-रूप-गंध-व्यक्तिविहीन छे,
निर्दिष्ट नहि संस्थान जीवनुं, ग्रहण लिंग थकी नहीं. ४९.

नथी वर्ण जीवने, गंध नहि, नहि स्पर्श, रस जीवने नहीं,
नहि रूप के न शरीर, नहि संस्थान, संहनने नहीं; ५०.

नथी राग जीवने द्वेष नहि, वळी मोह जीवने छे नहीं,
नहि प्रत्ययो, नहि कर्म के नोकर्म पण जीवने नहीं; ५१.

नथी वर्ग जीवने, वर्गणा नहि, स्पर्धको कई छे नहीं,
अध्यात्मस्थान न जीवने, अनुभागस्थानो पण नहीं; ५२.

जीवने नथी कई योगस्थानो, बंधस्थानो छे नहीं,
नहि उदयस्थानो जीवने, को मार्गणास्थानो नहीं; ५३.

स्थितिबंधस्थान न जीवने, संक्लेशस्थानो पण नहीं,
स्थानो विशुद्धि तणां न, संयमलब्धिनां स्थानो नहीं; ५४.

नथी जीवस्थानो जीवने, गुणस्थान पण जीवने नहीं,
परिणाम पुद्गलद्रव्यना आ सर्व होवाथी नक्की. ५५.

वर्णादि गुणस्थानांत भावो जीवना व्यवहारथी,
पण कोई ऐ भावो नथी आत्मा तणा निश्चय थकी. ५६.

आ भाव सह संबंध जीवनो क्षीरनीरवत् जाणवो;
उपयोगगुणथी अधिक तेथी जीवना नहि भाव को. ५७.

देखी लूंटातुं पंथमां को, 'पंथ आ लूंटाय छे'—
बोले जनो व्यवहारी पण नहि पंथ को लूंटाय छे. ५८.

त्यम वर्ण देखी जीवमां कर्मो अने नोकर्मनो,
भाखे जिनो व्यवहारथी 'आ वर्ण छे आ जीवनो'. ५९.

अम गंध, रस, रूप, स्पर्श ने संस्थान, देहादिक जे,
निश्चय तणा द्रष्टा बधुं व्यवहारथी ते वर्णवे. ६०.

संसारी जीवने वर्ण आदि भाव छे संसारमां,
संसारथी परिसुक्तने नहि भाव को वर्णादिना. ६१.

आ भाव सर्वे जीव छे जो अम तुं माने कदी,
तो जीव तेम अजीवमां कर्द्द भेद तुज रहेतो नथी! ६२.

वर्णादि छे संसारी जीवनां अम जो तुज मत बने,
संसारमां स्थित सौ जीवो पास्या तदा रूपित्वने; ६३.

अे रीत पुद्गल ते ज जीव, हे मूढमति ! समलक्षणे,
ने मोक्षप्राप्त थतांय पुद्गलद्रव्य पाम्युं जीवत्वने ! ६४.

जीव अेक-द्वि-त्रि-चतुर्-पञ्चेन्द्रिय, बादर, सूक्ष्म ने
पर्याप्ति आदि नामकर्म तणी प्रकृति छे खरे. ६५.

प्रकृति आ पुद्गलमयी थकी करणरूप थतां अरे,
रचना थती जीवस्थाननी जे, जीव केम कहाय ते ? ६६.

पर्याप्ति अणपर्याप्ति, जे सूक्ष्म अने बादर बधी
कही जीवसंज्ञा देहने ते सूत्रमां व्यवहारथी. ६७.

मोहनकरमना उदयथी गुणस्थान जे आ वर्णव्यां,
ते जीव केम बने, निरंतर जे अचेतन भाखियां ? ६८.

२. कर्ताकर्म अधिकार

आला अने आस्त्रव तणो ज्यां भेद जीव जाणे नहीं,
क्रोधादिमां स्थिति त्यां लगी अज्ञानी अेवा जीवनी. ६६.

जीव वर्तां क्रोधादिमां संचय करमनो थाय छे,
सहु सर्वदर्शी अे रीते बंधन कहे छे जीवने. ७०.

आ जीव ज्यारे आस्त्रबोनुं तेम निज आला तणुं
जाणे विशेषांतर, तदा बंधन नहीं तेने थतुं. ७१.

अशुचिपणुं, विपरीतता ओ आस्त्रवोनां जाणीने,
वली जाणीने दुखकारणो, अेथी निवर्तन जीव करे. ७२.

छुं अेक, शुद्ध, ममत्वहीन हुं, ज्ञानदर्शनपूर्ण छुं;
अेमां रही स्थित, लीन अेमां, शीघ्र आ सौ क्षय करुं. ७३.

आ सर्व जीवनिबद्ध, अध्रुव, शरणहीन, अनित्य छे,
ओ दुःख, दुखफल जाणीने अेनाथी जीव पाढो वले. ७४.

परिणाम कर्म तणुं अने नोकर्मनुं परिणाम जे
ते नव करे जे, मात्र जाणे, ते ज आत्मा ज्ञानी छे. ७५.

विधविध पुद्गलकर्मने ज्ञानी जस्तर जाणे भले,
परद्रव्यपर्याये न प्रणमे, नव ग्रहे, नव ऊपजे. ७६.

विधविध निज परिणामने ज्ञानी जस्तर जाणे भले,
परद्रव्यपर्याये न प्रणमे, नव ग्रहे, नव ऊपजे. ७७.

पुद्गलकर्मनुं फल अनंतुं ज्ञानी जीव जाणे भले,
परद्रव्यपर्याये न प्रणमे, नव ग्रहे, नव ऊपजे. ७८.

ओ रीत पुद्गलद्रव्य ते पण निज भावे परिणमे,
परद्रव्यपर्याये न प्रणमे, नव ग्रहे, नव ऊपजे. ७९.

जीवभावहेतु पामी पुद्गल कर्मस्तपे परिणमे;
अेवी रीते पुद्गलकर्मनिमित्त जीव पण परिणमे. ८०.

जीव कर्मगुण करतो नथी, नहि जीवगुण कर्मो करे;
अन्योन्यना निमित्तथी परिणाम बेउ तणा बने. ८१.

अे कारणे आत्मा ठरे कर्ता खरे निज भावथी,
पुद्गलकरमकृत सर्व भावोनो कदी कर्ता नथी. ८२.

आत्मा करे निजने ज अे मंतव्य निश्चयनय तणुं,
वली भोगवे निजने ज आत्मा अेम निश्चय जाणवुं. ८३.

आत्मा करे विधविध पुद्गलकर्म—मत व्यवहारनुं,
वली ते ज पुद्गलकर्म आत्मा भोगवे विधविधनुं. ८४.

पुद्गलकरम जीव जो करे, अनेज ज जो जीव भोगवे,
जिनने असंमत द्विक्रियाथी अभिन्न ते आत्मा ठरे. ८५.

जीवभाव, पुद्गलभाव—बन्ने भावने जेथी करे,
तेथी ज मिथ्यादृष्टि अेवा द्विक्रियावादी ठरे. ८६.

मिथ्यात्व जीव अजीव द्विविध, अेम वली अज्ञान ने
अविरमण, योगो, मोह ने क्रोधादि उभयप्रकार छे. ८७.

मिथ्यात्व ने अज्ञान आदि अजीव, पुद्गलकर्म छे;
अज्ञान ने अविरमण वली मिथ्यात्व जीव, उपयोग छे. ८८.

छे मोहयुत उपयोगना परिणाम त्रण अनादिना,
—मिथ्यात्व ने अज्ञान, अविरतभाव अे त्रण जाणवा. ८९.

अनाथी छे उपयोग त्रणविध, शुद्ध निर्मल भाव जे;
जे भाव कई पण ते करे, ते भावनो कर्ता बने. ९०.

जे भाव जीव करे अरे ! जीव तेहनो कर्ता बने;
कर्ता थतां, पुद्गल स्वयं त्यां कर्मस्त्रपे परिणमे. ९१.

परने करे निजरूप ने निज आत्मने पण पर करे,
अज्ञानमय ओ जीव अेवो कर्मनो कारक बने. ६२.

परने न करतो निजरूप, निज आत्मने पर नव करे,
ओ ज्ञानमय आत्मा अकारक कर्मनो अेम ज बने. ६३.

'हुं क्रोध' अेम विकल्प ओ उपयोग त्रणविध आचरे,
त्यां जीव ओ उपयोगरूप जीवभावनो कर्ता बने. ६४.

'हुं धर्म आदि' विकल्प ओ उपयोग त्रणविध आचरे,
त्यां जीव ओ उपयोगरूप जीवभावनो कर्ता बने. ६५.

जीव मंदबुद्धि ओ रीते परद्रव्यने निजरूप करे,
निज आत्मने पण ओ रीते अज्ञानभावे पर करे. ६६.

ओ कारणे आत्मा कह्यो कर्ता सहु निश्चयविदे,
—ओ ज्ञान जेने थाय ते छोडे सकल कर्तृत्वने. ६७.

घट-पट-रथादिक वस्तुओ, करणो अने कर्मो वळी,
नोकर्म विधविध जगतमां आत्मा करे व्यवहारथी. ६८.

परद्रव्यने जीव जो करे तो जस्तर तन्मय ते बने,
पण ते नथी तन्मय अरे ! तेथी नहीं कर्ता ठरे. ६९.

जीव नव करे घट, पट नहीं, जीव शेष द्रव्यो नव करे;
उत्पादको उपयोगयोगो, तेमनो कर्ता बने. ७००.

ज्ञानावरणआदिक जे पुद्गल तणा परिणाम छे,
करतो न आत्मा तेमने, जे जाणतो ते ज्ञानी छे. ७०१.

जे भाव जीव करे शुभाशुभ तेहनो कर्ता खरे,
तेनुं बने ते कर्म, आत्मा तेहनो वेदक बने. १०२.

जे द्रव्य जे गुण-द्रव्यमां, नहि अन्य द्रव्ये संक्रमे;
अणसंक्रम्युं ते केम अन्य परिणामावे द्रव्यने ? १०३.

आत्मा करे नहि द्रव्य-गुण पुद्गलमयी कर्मो विषे,
ते उभयने तेमां न करतो केम तत्कर्ता बने ? १०४.

जीव हेतुभूत थतां अरे ! परिणाम देखी बंधनुं,
उपचारमात्र कथाय के आ कर्म आत्माओ कर्यु. १०५.

योद्धा करे ज्यां युद्ध त्यां ओ नृपकर्यु लोको कहे,
ऐम ज कर्या व्यवहारथी ज्ञानावरण आदि जीवे. १०६.

उपजावतो, प्रणामावतो, ग्रहतो अने बांधे, करे,
पुद्गलदरवने आत्मा—व्यवहारनयवक्तव्य छे. १०७.

गुणदोषउत्पादक कह्यो ज्यम भूपने व्यवहारथी,
त्यम द्रव्यगुणउत्पन्नकर्ता जीव कह्यो व्यवहारथी. १०८.

सामान्य प्रत्यय चार निश्चय बंधना कर्ता कह्या,
—मिथ्यात्व ने अविरमण तेम कषाययोगे जाणवा. १०९.

वळी तेमनो पण वर्णव्यो आ भेद तेर प्रकारनो,
—मिथ्यात्वथी आदि करीने चरम भेद सयोगीनो. ११०.

पुद्गलकरमना उदयथी उत्पन्न तेथी अजीव आ,
ते जो करे कर्मो भले, भोक्ताय तेनो जीव ना. १११.

जेथी खेरे 'गुण' नामना आ प्रत्ययो कर्मो करे,
तेथी अकर्ता जीव छे, 'गुणो' करे छे कर्मने. ११२.

उपयोग जेम अनन्य जीवनो, क्रोध तेम अनन्य जो,
तो दोष आवे जीव तेम अजीवना अेकत्वनो. ११३.

तो जगतमां जे जीव ते ज अजीव पण निश्चय ठे;
नोकर्म, प्रत्यय, कर्मना अेकत्वमां पण दोष ओ. ११४.

जो क्रोध ओ रीत अन्य, जीव उपयोगआत्मक अन्य छे,
तो क्रोधवत् नोकर्म, प्रत्यय, कर्म ते पण अन्य छे. ११५.

जीवमां स्वयं नहि बद्ध, न स्वयं कर्मभावे परिणमे,
तो अेबुं पुद्गलद्रव्य आ परिणमनहीन बने अरे ! ११६.

जो वर्णण कार्मण तणी नहि कर्मभावे परिणमे,
संसारनो ज अभाव अथवा समय सांख्य तणो ठे ! ११७.

जो कर्मभावे परिणमावे जीव पुद्गलद्रव्यने,
क्यम जीव तेने परिणमावे जे स्वयं नहि परिणमे ? ११८.

स्वयमेव पुद्गलद्रव्य वळी जो कर्मभावे परिणमे,
जीव परिणमावे कर्मने कर्मत्वमां—मिथ्या बने. ११९.

पुद्गलदरव, जे कर्मपरिणत, निश्चये कर्म ज बने;
ज्ञानावरणइत्यादिपरिणत, ते ज जाणो तेहने. १२०.

कर्म स्वयं नहि बद्ध, न स्वयं क्रोधभावे परिणमे,
तो जीव आ तुज मत विषे परिणमनहीन बने अरे ! १२१.

क्रोधादिभावे जो स्वयं नहि जीव पोते परिणमे,
संसारनो ज अभाव अथवा समय सांख्य तणो ठे ! १२२.

जो क्रोध — पुदगलकर्म—जीवने परिणमावे क्रोधमां,
क्यम क्रोध तेने परिणमावे जे स्वयं नहि परिणमे ? १२३.

अथवा स्वयं जीव क्रोधभावे परिणमे—तुज बुद्धि छे,
तो क्रोध जीवने परिणमावे क्रोधमां—मिथ्या बने. १२४.

क्रोधोपयोगी क्रोध, जीव मानोपयोगी मान छे,
मायोपयुत माया अने लोभोपयुत लोभ ज बने. १२५.

जे भावने आत्मा करे, कर्ता बने ते कर्मनो;
ते ज्ञानमय छे ज्ञानीनो, अज्ञानमय अज्ञानीनो. १२६.

अज्ञानमय अज्ञानीनो, तेथी करे ते कर्मने;
पण ज्ञानमय छे ज्ञानीनो, तेथी करे नहि कर्मने. १२७.

वली ज्ञानमय को भावमांथी ज्ञानभाव ज ऊपजे,
ते कारणे ज्ञानी तणा सौ भाव ज्ञानमयी खरे; १२८.

अज्ञानमय को भावमांथी अज्ञानभाव ज ऊपजे,
ते कारणे अज्ञानीना अज्ञानमय भावो बने. १२९.

ज्यम कनकमय को भावमांथी कुंडलादिक ऊपजे,
पण लोहमय को भावथी कटकादि भावो नीपजे. १३०.

त्यम भाव बहुविध ऊपजे अज्ञानमय अज्ञानीने,
पण ज्ञानीने तो सर्व भावो ज्ञानमय अम ज बने. १३१.

अज्ञान तत्त्व तणुं जीवोने, उदय ते अज्ञाननो,
अप्रतीत तत्त्वनी जीवने जे, उदय ते मिथ्यात्वनो; १३२.

जीवने अविरतभाव जे, ते उदय अणसंयम तणो,
जीवने कलुष उपयोग जे, ते उदय जाण कषायनो; १३३.

शुभ के अशुभ प्रवृत्ति के निवृत्तिनी चेष्टा तणो
उत्साह वर्ते जीवने, ते उदय जाण तुं योगनो. १३४.

आ हेतुभूत ज्यां थाय त्यां कार्मणवरगणारूप जे,
ते अष्टविध ज्ञानावरणइत्यादिभावे परिणमे; १३५.

कार्मणवरगणारूप ते ज्यां जीवनिबद्ध बने खरे,
आत्माय जीवपरिणामभावोनो तदा हेतु बने. १३६.

जो कर्मरूप परिणाम, जीव भेला ज, पुद्गलना बने,
तो जीव ने पुद्गल उभय पण कर्मपणुं पामे अरे ! १३७.

पण कर्मभावे परिणमन छे अेक पुद्गलद्रव्यने,
जीवभावहेतुथी अलग, तेथी, कर्मना परिणाम छे. १३८.

जीवना, करम भेला ज, जो परिणाम रागादिक बने,
तो कर्म ने जीव उभय पण रागादिपणुं पामे अरे ! १३९.

पण परिणमन रागादिरूप तो थाय छे जीव अेकने,
तेथी ज कर्मोदयनिमित्थी अलग जीवपरिणाम छे. १४०.

छे कर्म जीवमां बद्धस्पृष्ट—कथित नय व्यवहारनुं;
पण बद्धस्पृष्ट न कर्म जीवमां—कथन छे नय शुद्धनुं. १४१.

छे कर्म जीवमां बद्ध वा अणबद्ध ओ नयपक्ष छे;
 पण पक्षथी अतिक्रांत भाख्यो ते 'समयनो सार' छे. १४२.
 नयद्वयकथन जाणे ज केवल समयमां प्रतिबद्ध जे,
 नयपक्ष कंई पण नव ग्रहे, नयपक्षथी परिहीन ते. १४३.
 सम्यक्त्व तेम ज ज्ञाननी जे अेकने संज्ञा मळे,
 नयपक्ष सकल रहित भाख्यो, ते 'समयनो सार' छे. १४४.

४४

३. पुण्य-पाप अधिकार

छे कर्म अशुभ कुशील ने जाणो सुशील शुभकर्मने !
 ते केम होय सुशील जे संसारमां दाखल करे ? १४५.
 ज्यम लोहनुं त्यम कनकनुं जंजीर जकडे पुरुषने,
 अेवी रीते शुभ के अशुभ कृत कर्म बांधे जीवने. १४६.
 तेथी करो नहि राग के संसर्ग ओ कुशीलो तणो,
 छे कुशीलना संसर्ग-रागे नाश स्वाधीनता तणो. १४७.
 जेवी रीते को पुरुष कुत्सितशील जनने जाणीने,
 संसर्ग तेनी साथ तेम ज राग करवो परितजे; १४८.
 अेम ज करमप्रकृतिशीलस्वभाव कुत्सित जाणीने,
 निज भावमां रत राग ने संसर्ग तेनो परिहरे. १४९.

- जीव रक्त बांधे कर्मने, वैराग्यप्राप्त मुकाय छे,
—ऐ जिन तणो उपदेश, तेथी न राच तुं कर्मा विषे. १५०.
- परमार्थ छे, नकी समय छे, शुध, केवळी, मुनि, ज्ञानी छे,
अेवा स्वभावे स्थित मुनिओ मोक्षनी प्राप्ति करे. १५१.
- परमार्थमां अणस्थित जे तपने करे, व्रतने धरे,
सधलुंय ते तप बाल ने व्रत बाल सर्वज्ञो कहे. १५२.
- व्रतनियमने धारे भले, तपशीलने पण आचरे,
परमार्थथी जे बाह्य ते निर्वाणप्राप्ति नहीं करे. १५३.
- परमार्थबाह्य जीवो अरे ! जाणे न हेतु मोक्षनो,
अज्ञानथी ते पुण्य इच्छे हेतु जे संसारनो. १५४.
- जीवादिनुं श्रद्धान समकित, ज्ञान तेमनुं ज्ञान छे,
रागादि-वर्जन चरण छे, ने आ ज मुक्तिपंथ छे. १५५.
- विद्वज्जनो भूतार्थ तजी व्यवहारमां वर्तन करे,
पण कर्मक्षयनुं विधान तो परमार्थ-आश्रित संतने. १५६.
- मळमिलनलेपथी नाश पामे श्रेतपणुं ज्यम वस्त्रनुं,
मिथ्यात्वमळना लेपथी सम्यक्त्व ऐ रीत जाणवुं. १५७.
- मळमिलनलेपथी नाश पामे श्रेतपणुं ज्यम वस्त्रनुं,
अज्ञानमळना लेपथी वळी ज्ञान ऐ रीत जाणवुं. १५८.
- मळमिलनलेपथी नाश पामे श्रेतपणुं ज्यम वस्त्रनुं,
चारित्र पामे नाश लिस कषायमळथी जाणवुं. १५९.

ते सर्वज्ञानी-दर्शी पण निज कर्मरज-आच्छादने,
संसारप्राप्त न जाणतो ते सर्व रीते सर्वने. १६०.

सम्यक्त्वप्रतिबंधक करम मिथ्यात्व जिनदेवे कह्युं,
अेना उदयथी जीव मिथ्यात्वी बने अम जाणवुं. १६१.

अेम ज्ञानप्रतिबंधक करम अज्ञान जिनदेवे कह्युं,
अेना उदयथी जीव अज्ञानी बने अम जाणवुं. १६२.

चारित्रने प्रतिबंध कर्म कषाय जिनदेवे कह्युं,
अेना उदयथी जीव बने चारित्रहीन अम जाणवुं. १६३.

४७४

४. आस्त्र अधिकार

मिथ्यात्व ने अविरत, कषायो, योग 'संज्ञ ३असंज्ञ छे,
'ओ विविध भेदे जीवमां, जीवना अनन्य परिणाम छे; १६४.

वली ३तेह ज्ञानावरणआदिक कर्मनां कारण बने,
ने तेमनुं पण जीव बने जे रागद्वेषादिक करे. १६५.

सुदृष्टिने आस्त्रवनिमित्त न बंध, आस्त्रवरोध छे;
नहि बांधतो, जाणे ज पूर्वनिबद्ध जे सत्ता विषे. १६६.

रागादियुत जे भाव जीवकृत तेहने बंधक कह्यो;
रागादिथी प्रविमुक्त ते बंधक नहीं, ज्ञायक नर्यो. १६७.

फल पक्व खरतां, वृत्त सह संबंध फरी पामे नहीं,
त्यम कर्मभाव खर्ये, फरी जीवमां उदय पामे नहीं. १६८.

जे सर्व पूर्वनिबद्ध प्रत्यय वर्तता ते ज्ञानीने,
छे पृथ्वीपिंड समान ने सौ कर्मशरीरे बद्ध छे. १६९.

चउविधि प्रत्यय समयसमये ज्ञानदर्शनगुणथी
बहुभेद बांधे कर्म, तेथी ज्ञानी तो बंधक नथी. १७०.

जे ज्ञानगुणनी जघन्यतामां वर्ततो गुण ज्ञाननो,
फरीफरी प्रणमतो अन्य रूपमां, तेथी ते बंधक कह्यो. १७१.

चारित्र, दर्शन, ज्ञान जेथी जघन्यभावे परिणमे,
तेथी ज ज्ञानी विविध पुद्गलकर्मथी बंधाय छे. १७२.

जे सर्व पूर्वनिबद्ध प्रत्यय वर्तता सुदृष्टिने,
उपयोगने प्रायोग्य बंधन कर्मभाव बडे करे. १७३.

अणभोग्य बनी उपभोग्य जे रीत थाय ते रीत बांधता,
ज्ञानावरण इत्यादि कर्मो सप्त-अष्ट प्रकारनां. १७४.

सत्ता विषे ते निरुपभोग्य ज, बाल ल्ही ज्यम पुरुषने;
उपभोग्य बनलां तेह बांधे, युवती ज्ञेम पुरुषने. १७५.

आ कारणे सम्यक्त्वसंयुत जीव अणबंधक कह्या,
आसरवभावअभावमां नहि प्रत्ययो बंधक कह्या. १७६.

नहि रागद्वेष, न मोह—अे आस्रव नथी सुदृष्टिने,
तेथी ज आस्रवभाव विण नहि प्रत्ययो हेतु बने; १७७.

हेतु चतुर्विध अष्टविध कर्मों तणां कारण कह्या,
तेनांय रागादिक कह्या, रागादि नहि त्यां बंध ना. १७८.

पुरुषे प्रहेल अहार जे, उदराग्निने संयोग ते
बहुविध मांस, वसा अने रुधिरादि भावे परिणमे; १७९.

त्यम् ज्ञानीने पण प्रत्ययो जे पूर्वकाळनिबद्ध ते
बहुविध बांधे कर्म, जो जीव शुद्धनयपरिच्छुत बने. १८०.

४०८

५. संवर अधिकार

उपयोगमां उपयोग, को उपयोग नहि क्रोधादिमां,
छे क्रोध क्रोध महीं ज, निश्चय क्रोध नहि उपयोगमां. १८१.

उपयोग छे नहि अष्टविध कर्मों अने नोकर्ममां,
कर्मों अने नोकर्म कर्ङ्ग पण छे नहि उपयोगमां. १८२.

आत्म अविपरीत ज्ञान ज्यारे उद्भवे छे जीवने,
त्यारे न कर्ङ्ग पण भाव ते उपयोगशुद्धात्मा करे. १८३.

ज्यम अग्नि तस सुवर्ण पण निज स्वर्णभाव नहीं तजे,
त्यम् कर्मउदये तस पण ज्ञानी न ज्ञानीपणुं तजे. १८४.

जीव ज्ञानी जाणे आम, पण अज्ञानी राग ज जीव गणे,
आत्मस्वभाव-अज्ञाण जे अज्ञानतम-आच्छादने. १८५.

जे शुद्ध जाणे आत्मने, ते शुद्ध आत्म ज मेलवे;
अणशुद्ध जाणे आत्मने; अणशुद्ध आत्म ज ते लहे. १८६.

पुण्यपापयोगथी रोकीने निज आत्मने आत्मा थकी,
दर्शन अने ज्ञाने ठरी, परद्रव्यइच्छा परिहरी, १८७.

जे सर्वसंगविमुक्त, ध्यावे आत्मने आत्मा वडे,
—नहि कर्म के नोकर्म, चेतक चेततो ऐकत्वने, १८८.

ते आत्म ध्यातो, ज्ञानदर्शनमय, अनन्यमयी खरे,
बस अल्प काले कर्मथी प्रविमुक्त आत्माने वरे. १८९.

रागादिना हेतु कहे सर्वज्ञ अध्यवसानने,
—मिथ्यात्व ने अज्ञान, अविरतभाव तेम ज योगने. १९०.

हेतुअभावे जस्तर आस्त्रवरोध ज्ञानीने बने,
आस्त्रवभाव विना वली निरोध कर्म तणो बने. १९१.

कर्मो तणा य अभावथी नोकर्मनुं रोधन अने
नोकर्मना रोधन थकी संसारसंरोधन बने. १९२.

६. निर्जरा अधिकार

चेतन अचेतन द्रव्यनो उपभोग इंद्रियो बडे,
जे जे करे सुदृष्टि ते सौ निर्जराकारण बने. १६३.

वस्तु तणे उपभोग निश्चय सुख वा दुख थाय छे,
अे उदित सुखदुख भोगवे पछी निर्जरा थई जाय छे. १६४.

ज्यम झेरना उपभोगथी पण वैद्य जन मरतो नथी,
त्यम कर्मउदयो भोगवे पण ज्ञानी बंधातो नथी. १६५.

ज्यम अरतिभावे मध्य पीतां मत्त जन बनतो नथी,
द्रव्योपभोग विषे अरत ज्ञानीय बंधातो नथी. १६६.

सेवे छतां नहि सेवतो, अणसेवतो सेवक बने,
प्रकरण तणी चेष्टा करे पण प्राकरण ज्यम नहि ठरे. १६७.

कर्मो तणो जे विविध उदयविपाक जिनवर वर्णव्यो,
ते मुज स्वभावो छे नहीं, हुं अेक ज्ञायकज्ञाव छुं. १६८.

पुद्गलकरमरूप रागानो ज विपाकरूप छे उदय आ,
आ छे नहीं मुज भाव, निश्चय अेक ज्ञायकभाव छुं. १६९.

सुदृष्टि अे रीत आत्मने ज्ञायकस्वभाव ज जाणतो,
ने उदय कर्मविपाकरूप ते तत्त्वज्ञायक छोडतो. २००.

अणुमात्र पण रागादिनो सद्भाव वर्ते जेहने,
ते सर्वआगमधर भले पण जाणतो नहि आत्मने; २०१.

नहि जाणतो ज्यां आलने ज, अनाल पण नहि जाणतो,
ते केम होय सुदृष्टि जे जीव-अजीवने नहि जाणतो ? २०२.

जीवमां अपदेभूत द्रव्यभावो छोडीने ग्रह तुं यथा,
स्थिर, नियत, ऐक ज भाव जेह स्वभावरूप उपलभ्य आ. २०३.

मति, श्रुति, अवधि, मनः, केवल तेह पद ऐक ज खरे,
आ ज्ञानपद परमार्थ छे जे पामी जीव मुक्ति लहे. २०४.

बहु लोक ज्ञानगुणे रहित आ पद नहीं पामी शके;
रे ! ग्रहण कर तुं नियत आ, जो कर्ममोक्षेच्छा तने. २०५.

आमां सदा प्रीतिवंत बन, आमां सदा संतुष्ट ने
आनाथी बन तुं तृप्त, तुजने सुख अहो ! उत्तम थशे. २०६.

‘परद्रव्य आ मुज द्रव्य’ ऐवुं कोण ज्ञानी कहे अरे !
निज आलने निजनो परिग्रह जाणतो जे निश्चये ? २०७.

परिग्रह कदी मारो बने तो हुं अजीव बनुं खरे,
हुं तो खरे ज्ञाता ज, तेथी नहि परिग्रह मुज बने. २०८.

छेदाव, वा भेदाव, को लई जाव, नष्ट बनो भले,
वा अन्य को रीत जाव, पण परिग्रह नथी मारो खरे. २०९.

अनिच्छक कह्यो अपरिग्रही, ज्ञानी न इच्छे पुण्यने,
तेथी न परिग्रही पुण्यनो ते, पुण्यनो ज्ञायक रहे. २१०.

अनिच्छक कह्यो अपरिग्रही, ज्ञानी न इच्छे पापने,
तेथी न परिग्रही पापनो ते, पापनो ज्ञायक रहे. २११.

अनिच्छक कह्यो अपरिग्रही, ज्ञानी न इच्छे अशनने,
तेथी न परिग्रही अशननो ते, अशननो ज्ञायक रहे. २१२.

अनिच्छक कह्यो अपरिग्रही, ज्ञानी न इच्छे पानने,
तेथी न परिग्रही पाननो ते, पाननो ज्ञायक रहे. २१३.

अे आदि विधविध भाव बहु ज्ञानी न इच्छे सर्वने;
सर्वत्र आलंबन रहित बस नियत ज्ञायकभाव ते. २१४.

उत्पन्न उदयनो भोग नित्य वियोगभावे ज्ञानीने,
ने भावी कर्मोदय तणी कांक्षा नहीं ज्ञानी करे. २१५.

रे ! वेद्य वेदक भाव बन्ने समय समये विणसे,
—अे जाणतो ज्ञानी कदापि न उभयनी कांक्षा करे. २१६.

संसारदेहसंबंधी ने बंधोपभोगनिमित्त जे,
ते सर्व अध्यवसानउदये राग थाय न ज्ञानीने. २१७.

छो सर्व द्रव्ये रागवर्जक ज्ञानी कर्मनी मध्यमां,
पण रज थकी लेपाय नहि, ज्यम कनक कर्दममध्यमां. २१८.

पण सर्व द्रव्ये रागशील अज्ञानी कर्मनी मध्यमां,
ते कर्मरज लेपाय छे, ज्यम लोह कर्दममध्यमां. २१९.

ज्यम शंख विविध सचित्त, मिश्र, अचित्त द्रव्यो भोगवे,
पण शंखना शुक्लत्वने नहि कृष्ण कोई करी शके; २२०.

त्यम ज्ञानी विविध सचित्त, मिश्र, अचित्त द्रव्यो भोगवे,
पण ज्ञान ज्ञानी तणुं नहीं अज्ञान कोई करी शके. २२१.

ज्यारे स्वयं ते शंख श्वेतस्वभाव निजनो छोड़ीने
पामे स्वयं कृष्णत्व, त्यारे छोड़तो शुक्लत्वने; २२२.

त्यमं ज्ञानी पण ज्यारे स्वयं निज छोडी ज्ञानस्वभावने
अज्ञानभावे परिणमे, अज्ञानता त्यारे लहे. २२३.

ज्यम जगतमां को पुरुष वृत्तिनिमित्त सेवे भूपने,
तो भूप पण सुखजनक विधविध भोग आपे पुरुषने. २२४.

त्यम जीवपुरुष पण कर्मरजनुं सुखअरथ सेवन करे,
तो कर्म पण सुखजनक विधविध भोग आपे जीवने. २२५.

बली ते ज नर ज्यम वृत्ति अर्थे भूपने सेवे नहीं,
तो भूप पण सुखजनक विधविध भोगने आपे नहीं; २२६.

सुदृष्टिने त्यम विषय अर्थे कर्मरजसेवन नथी,
तो कर्म पण सुखजनक विधविध भोगने देतां नथी. २२७.

समयक्त्ववंत जीवो निशंकित, तेथी छे निर्भय अने
छे सप्तभयप्रविमुक्त जेथी, तेथी ते निःशंक छे. २२८.

जे कर्मबंधनमोहकर्ता पाद चारे छेदतो,
चिन्मूर्ति ते शंकारहित समकितदृष्टि जाणवो. २२९.

जे कर्मफल ने सर्व धर्म तणी न कांक्षा राखतो,
चिन्मूर्ति ते कांक्षारहित समकितदृष्टि जाणवो. २३०.

सौ कोई धर्म विषे जुगुप्साभाव जे नहि धारतो,
चिन्मूर्ति निर्विचिकित्स समकितदृष्टि निश्चय जाणवो. २३१.

संमूढ नहि जे सर्व भावे,—सत्य दृष्टि धारतो,
ते मूढदृष्टिरहित समकितदृष्टि निश्चय जाणवो. २३२.

जे सिद्धभक्तिसहित छे, उपगूहक छे सौ धर्मनो,
चिन्मूर्ति ते उपगूहनकर समकितदृष्टि जाणवो. २३३.

उन्मार्गगमने स्वात्मने पण मार्गमां जे स्थापतो,
चिन्मूर्ति ते स्थितिकरणयुत समकितदृष्टि जाणवो. २३४.

जे मोक्षमार्ग 'साधु'त्रयनुं वत्सलत्व करे अहो !
चिन्मूर्ति ते वात्सल्ययुत समकितदृष्टि जाणवो. २३५.

चिन्मूर्ति मन-रथपंथमां विद्यारथारूढ घूमतो,
ते जिनज्ञानप्रभावकर समकितदृष्टि जाणवो. २३६.

४०७

७. बंध अधिकार

जेवी रीते को पुरुष पोते तेलनुं मर्दन करी,
व्यायाम करतो शश्वर्थी बहु रजभर्या स्थाने रही; २३७.

बळी ताड, कदळी, वांस आदि छिन्नभिन्न करे अने
उपघात तेह सचित्त तेम अचित्त द्रव्य तणो करे. २३८.

बहु जातनां करणो वडे उपघात करता तेहने,
निश्चय थकी चिंतन करो, रजबंध थाय शु करणे? २३९.

अम जाणवुं निश्चय थकी—चीकणाई जे ते नर विषे
रजबंधकारण ते ज छे, नहि कायचेष्टा शेष जे. २४०.

चेष्टा विविधमां वर्ततो अे रीत मिथ्यादृष्टि जे,
उपयोगमां रागादि करतो रज थकी लेपाय ते. २४१.

जेवी रीते वली ते ज नर ते तेल सर्व दूरे करी,
व्यायाम करतो शस्त्रथी बहु रजभर्या स्थाने रही; २४२.

वली ताड, कदली, वांस आदि छिन्नभिन्न करे अने
उपघात तेह सचित्त तेम अचित्त द्रव्य तणो करे. २४३.

बहु जातनां करणो बडे उपघात करता तेहने,
निश्चय थकी चिंतन करो, रजबंध नहि शुं कारणे ? २४४.

अम जाणवुं निश्चय थकी—चीकणाई जे ते नर विषे
रजबंधकारण ते ज छे, नहि कायचेष्टा शेष जे. २४५.

योगो विविधमां वर्ततो अे रीत सम्यग्दृष्टि जे,
रागादि उपयोगे न करतो रजथी नव लेपाय ते. २४६.

जे मानतो—हुं मारुं ने पर जीव मारे मुजने,
ते मूढ छे, अज्ञानी छे, विपरीत अेथी ज्ञानी छे. २४७.

छे आयुक्षयथी मरण जीवनुं अम जिनदेवे कह्युं,
तुं आयु तो हरतो नथी, तें मरण क्यम तेनुं कर्यु ? २४८.

छे आयुक्षयथी मरण जीवनुं अम जिनदेवे कह्युं,
ते आयु तुज हरता नथी, तो मरण क्यम तारुं कर्यु ? २४९.

जे मानतो—हुं जिवाङुं ने पर जीव जिवाडे मुजने,
ते मूढ़ छे, अज्ञानी छे, विपरीत अेथी ज्ञानी छे. २५०.

छे आयु-उदये जीवन जीवनुं अेम सर्वज्ञे कह्युं,
तुं आयु तो देतो नथी, तें जीवन क्यम तेनुं कर्यु? २५१.

छे आयु-उदये जीवन जीवनुं अेम सर्वज्ञे कह्युं,
ते आयु तुज देता नथी, तो जीवन क्यम तारुं कर्यु? २५२.

जे मानतो—मुजथी दुखीसुखी हुं करुं पर जीवने,
ते मूढ़ छे, अज्ञानी छे, विपरीत अेथी ज्ञानी छे. २५३.

ज्यां कर्म-उदये जीव सर्वे दुखित तेम सुखी थता,
तुं कर्म तो देतो नथी, तें केम दुखित-सुखी कर्या? २५४.

ज्यां कर्म-उदये जीव सर्वे दुखित तेम सुखी बने,
ते कर्म तुज देता नथी, तो दुखित केम कर्यो तने? २५५.

ज्यां कर्म-उदये जीव सर्वे दुखित तेम सुखी बने,
ते कर्म तुज देता नथी, तो सुखित केम कर्यो तने? २५६.

मरतो अने जे दुखी थतो—सौ कर्मना उदये बने,
तेथी ‘हण्यो में, दुखी कर्यो’—तुज मत शुं नहि मिथ्या खरे?

वली नव मरे, नव दुखी बने, ते कर्मना उदये खरे,
‘में नव हण्यो, नव दुखी कर्यो’—तुज मत शुं नहि मिथ्या खरे?

आ बुद्धि जे तुज—‘दुखित तेम सुखी करुं छुं जीवने’,
ते मूढ़ मति तारी अरे! शुभ अशुभ बांधे कर्मने. २५८.

करतो तुं अध्यवसान—‘दुखित-सुखी करुं छुं जीवने’,
ते पापनुं बंधक अगर तो पुण्यनुं बंधक बने. २६०.

करतो तुं अध्यवसान—‘मारुं जिवाङुं छुं पर जीवने’,
ते पापनुं बंधक अगर तो पुण्यनुं बंधक बने. २६१.

मारो—न मारो जीवने, छे बंध अध्यवसानथी,
—आ जीव केरा बंधनो संक्षेप निश्चयनय थकी. २६२.

अम अलीकमांही, अदत्तमां, अब्रह्म ने परिग्रह विषे
जे थाय अध्यवसान तेथी पापबंधन थाय छे. २६३.

अे रीत सत्ये, दत्तमां वळी ब्रह्म ने अपरिग्रहे
जे थाय अध्यवसान तेथी पुण्यबंधन थाय छे. २६४.

जे थाय अध्यवसान जीवने, वस्तु-आश्रित ते बने,
पण वस्तुथी नथी बंध, अध्यवसानमात्रथी बंध छे. २६५.

करुं छुं दुखी-सुखी जीवने, वळी बद्ध-मुक्त करुं आरे !
आ मूढ मति तुज छे निरर्थक, तेथी छे मिथ्या खरे. २६६.

सौ जीव अध्यवसानकारण कर्मथी बंधाय ज्यां
ने मोक्षमार्ग स्थित जीवो मुकाय, तुं शुं करे भला ? २६७.

तिर्यच, नारक, देव, मानव, पुण्य-पाप विविध जे,
ते सर्वरूप निजने करे छे जीव अध्यवसानथी. २६८.

वळी अम धर्म-अधर्म, जीव-अजीव, लोक-अलोक जे,
ते सर्वरूप निजने करे छे जीव अध्यवसानथी. २६९.

अे आदि अध्यवसान विधीविध वर्ततां नहि जेमने,
ते मुनिवरो लेपाय नहि शुभ के अशुभ कर्मो बडे. २७०.

बुद्धि, मति, व्यवसाय, अध्यवसान, वली विज्ञान ने
परिणाम, चित्त ने भाव—शब्दो सर्व आ अेकार्थ छे. २७१.

व्यवहारनय अे रीत जाण निषिद्ध निश्चयनय थकी;
निश्चयनयाश्रित मुनिवरो प्राप्ति करे निर्वाणनी. २७२.

जिनवरकहेलां ब्रत, समिति, गुप्ति, वली तप-शीलने
करतां छतांय अभव्य जीव अज्ञानी मिथ्यादृष्टि छे. २७३.

मुक्ति तणी श्रद्धारहित अभव्य जीव शास्त्रो भणे,
पण ज्ञाननी श्रद्धारहितने पठन अे नहि गुण करे. २७४.

ते धर्मने श्रद्धे, प्रतीत, रुचि अने स्पर्शन करे,
ते भोगहेतु धर्मने, नहि कर्मक्षयना हेतुने. २७५.

‘आचार’ आदि ज्ञान छे, जीवादि दर्शन जाणवुं,
षट्-जीवनिकाय चरित छे,—अे कथन नय व्यवहारनुं. २७६.

मुज आत्म निश्चय ज्ञान छे, मुज आत्म दर्शन चरित छे,
मुज आत्म प्रत्याख्यान ने मुज आत्म संवर योग छे. २७७.

ज्यम स्फटिकमणि छे शुद्ध, रक्तस्तुपे स्वयं नहि परिणमे,
पण अन्य जे रक्तादि द्रव्यो ते बडे रातो बने; २७८.

त्यम ‘ज्ञानी’ पण छे शुद्ध, रागस्तुपे स्वयं नहि परिणमे,
पण अन्य जे रागादि दोषो ते बडे रागी बने. २७९.

कदी राग-द्वेषविमोह आगर कषायभावो निज विषे
ज्ञानी स्वयं करतो नथी, तेथी न तत्कारक ठरे. २८०.

पण राग-द्वेष-कषायकर्मनिमित्त थाये भाव जे,
ते-रूप जे प्रणमे, फरी ते बांधतो रागादिने. २८१.

अेम राग-द्वेष-कषायकर्मनिमित्त थाये भाव जे,
ते-रूप आत्मा परिणमे, ते बांधतो रागादिने. २८२.

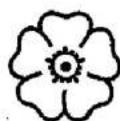
अणप्रतिक्रमण द्वयविध, अणपचखाण पण द्वयविध छे,
—आ रीतना उपदेशथी वर्ण्यो अकारक जीवने. २८३.

अणप्रतिक्रमण बे—द्रव्यभावे, अेम अणपचखाण छे,
—आ रीतना उपदेशथी वर्ण्यो अकारक जीवने. २८४.

अणप्रतिक्रमण वळी अेम अणपचखाण द्रव्यनुं, भावनुं,
आत्मा करे छे त्यां लागी कर्ता बने छे जाणवुं. २८५.

आधाकरम इत्यादि पुद्गलद्रव्यना आ दोष जे,
ते केम 'ज्ञानी' करे सदा परद्रव्यना जे गुण छे? २८६.

उद्देशी तेम ज अधकर्मी पौद्गलिक आ द्रव्य जे,
ते केम मुजकृत होय नित्य अजीव भाख्युं जेहने? २८७.

८. मोक्ष अधिकार

ज्यम पुरुष को बंधन महीं प्रतिबद्ध जे चिरकाळनो,
ते तीव्र-मंद स्वभाव तेम ज काळ जाणे बंधनो. २८८.

पण जो करे नहि छेद तो न मुकाय, बंधनवश रहे,
ने काळ बहुये जाय तोपण मुक्त ते नर नहि बने; २८९.

त्यम कर्मबंधननां प्रकृति, प्रदेश, स्थिति, अनुभागने
जाणे छतां न मुकाय जीव, जो शुद्ध तो ज मुकाय छे. २९०.

बंधन महीं जे बद्ध ते नहि बंधचिंताथी छूटे,
त्यम जीव पण बंधो तणी चिंता कर्याथी नव छूटे. २९१.

बंधन महीं जे बद्ध ते नर बंधछेदनथी छूटे,
त्यम जीव पण बंधो तणुं छेदन करी मुक्ति लहे. २९२.

बंधो तणो जाणी स्वभाव, स्वभाव जाणी आत्मनो,
जे बंध मांही विरक्त थाये, कर्ममोक्ष करे अहो ! २९३.

जीव बंध बन्ने, नियत निज निज लक्षणे छेदाय छे,
प्रज्ञाक्षीणी थकी छेदतां बन्ने जुदा पडी जाय छे. २९४.

जीव बंध ज्यां छेदाय अे रीत नियत निज निज लक्षणे,
त्यां छोडवो अे बंधने, जीव ग्रहण करवो शुद्धने. २९५.

अे जीव केम ग्रहाय ? जीव ग्रहाय छे प्रज्ञा वडे;
प्रज्ञाथी ज्यम जुदो कर्यो त्यम ग्रहण पण प्रज्ञा वडे. २९६.

प्रज्ञाथी ग्रहवो—निश्चये जे चेतनारो ते ज हुं,
बाकी बधा जे भाव ते सौ मुज थकी पर—जाणवुं. २६७.

प्रज्ञाथी ग्रहवो—निश्चये जे देखनारो ते ज हुं,
बाकी बधा जे भाव ते सौ मुज थकी पर—जाणवुं. २६८.

प्रज्ञाथी ग्रहवो—निश्चये जे जाणनारो ते ज हुं,
बाकी बधा जे भाव ते सौ मुज थकी पर—जाणवुं. २६९.

सौ भाव जे परकीय जाणे, शुद्ध जाणे आत्मने,
ते कोण ज्ञानी 'मारुं आ' अेवुं वचन बोले खरे ? ३००.

अपराध चौरादिक करे जे पुरुष ते शंकित फरे,
के लोकमां फरतां रखे को चोर जाणी बांधशे; ३०१.

अपराध जे करतो नथी, निःशंक लोक विषे फरे,
'बंधाउं हुं' अेवी कदी चिंता न थाये तेहने. ३०२.

त्यम आतमा अपराधी 'हुं बंधाउं' अेम सशंक छे,
ने निरपराधी जीव 'नहि बंधाउं' अेम निःशंक छे. ३०३.

संसिद्धि, सिद्धि, राध, आराधित, साधित—अेक छे,
अे राधथी जे रहित छे ते आतमा अपराध छे; ३०४.

वळी आतमा जे निरपराधी ते निःशंकित होय छे,
वर्ते सदा आराधनाथी जाणतो 'हुं' आत्मने. ३०५.

प्रतिक्रमण, ने प्रतिसरण, वळी परिहरण, निवृति, धारणा,
वळी शुद्धि, निंदा, गर्हणा—अे अद्यविध विषकुंभ छे. ३०६.

अणप्रतिक्रमण, अणप्रतिसरण, अणपरिहरण, अणधारणा,
अनिवृत्ति, अणगर्हा, अनिंद, अशुद्धि—अमृतकुंभ छे. ३०७.

उल्लङ्घ

६. सर्वविशुद्धज्ञान अधिकार

जे द्रव्य ऊपजे जे गुणोथी तेथी जाण अनन्य ते,
ज्यम जगतमां कटकादि पर्यायोथी कनक अनन्य छे. ३०८.

जीव-अजीवना परिणाम जे दशाविया सूत्रो महीं,
ते जीव अगर अजीव जाण अनन्य ते परिणामथी. ३०९.

ऊपजे न आत्मा कोईथी तेथी न आत्मा कार्य छे,
उपजावतो नथी कोईने तेथी न कारण पण ठरे. ३१०.

रे ! कर्म-आश्रित होय कर्ता, कर्म पण कर्ता तणे
आश्रितपणे ऊपजे नियमथी, सिद्धिं नव बीजी दीसे. ३११.

पण जीव प्रकृतिना निमित्ते ऊपजे विणसे अरे !
ने प्रकृति पण जीवना निमित्त ऊपजे विणसे; ३१२.

अन्योन्यना निमित्त अे रीत बंध बेउ तणो बने
—आत्मा अने प्रकृति तणो, संसार तेथी थाय छे. ३१३.

उत्पाद-व्यय प्रकृतिनिमित्ते ज्यां लगी नहि परितजे,
अज्ञानी, मिथ्यात्मी, असंयत त्यां लगी आ जीव रहे; ३१४.

आ आतमा ज्यारे करमनुं फळ अनंतुं परितजे,
ज्ञायक तथा दर्शक तथा मुनि तेह कर्मविमुक्त छे. ३१५.

अज्ञानी वेदे कर्मफळ प्रकृतिस्वभावे स्थित रही,
ने ज्ञानी तो जाणे उदयगत कर्मफळ, वेदे नहीं. ३१६.

सुरीते भणीने शास्त्र पण प्रकृति अभव्य नहीं तजे,
साकरसहित क्षीरपानथी पण सर्प नहि निर्विष बने. ३१७.

निर्वेदने पामेल ज्ञानी कर्मफळने जाणतो,
—कडवा मधुर बहुविधने, तेथी अवेदक छे अहो ! ३१८.

करतो नथी, नथी वेदतो ज्ञानी करम बहुविधने,
बस जाणतो आे बंध तेम ज कर्मफळ शुभ-अशुभने. ३१९.

ज्यम नेत्र, तेम ज ज्ञान नथी कारक, नथी वेदक ओरे !
जाणे ज कर्मोदय, निरजरा, बंध तेम ज मोक्षने. ३२०.

ज्यम लोक माने ‘देव, नारक आदि जीव विष्णु करे’,
त्यम श्रमण पण माने कदी ‘आत्मा करे षट् कायने’, ३२१.

तो लोक-मुनि सिद्धांत अेक ज, भेद तेमां नव दीसे,
विष्णु करे ज्यम लोकमतमां, श्रमणमत आत्मा करे; ३२२.

आे रीत लोक मुनि उभयनो मोक्ष कोई नहीं दीसे,
—जे देव, मनुज, असुरना त्रण लोकने नित्ये करे. ३२३.

व्यवहारमूढ अतत्त्वविद् परद्रव्यने ‘मारुं’ कहे,
‘परमाणुमात्र न मारुं’ ज्ञानी जाणता निश्चय वडे. ३२४.

ज्यम पुरुष कोई कहे 'अमारुं गाम, पुर ने देश छे',
पण ते नथी तेनां, अरे ! जीव मोहथी 'मारां' कहे; ३२५.

अेवी ज रीत जे ज्ञानी पण 'मुज' जाणतो परद्रव्यने,
निजरूप करे परद्रव्यने, ते जरूर मिथ्यात्वी बने. ३२६.

तेथी 'न मारुं' जाणी जीव, परद्रव्यमां आ उभयनी
कर्तृत्वबुद्धि जाणतो, जाणे सुदृष्टिरहितनी. ३२७.

जो प्रकृति मिथ्यात्वनी मिथ्यात्वी करती आत्मने,
तो तो अचेतन प्रकृति कारक बने तुज मत विषे ! ३२८.

अथवा करे जो जीव पुद्गलद्रव्यना मिथ्यात्वने,
तो तो ठरे मिथ्यात्वी पुद्गलद्रव्य, आत्मा नव ठरे ! ३२९.

जो जीव अने प्रकृति करे मिथ्यात्व पुद्गलद्रव्यने,
तो उभयकृत जे होय तेनुं फळ उभय पण भोगवे ! ३३०.

जो नहि प्रकृति, नहि जीव करे मिथ्यात्व पुद्गलद्रव्यने,
पुद्गलदरव मिथ्यात्व वणकृत !—ओ शुं नहि मिथ्या खरे ? ३३१.

"कर्मो करे अज्ञानी तेम ज ज्ञानी पण कर्मो करे,
कर्मो सुवाडे तेम वळी कर्मो जगाडे जीवने; ३३२.

कर्मो करे सुखी तेम वळी कर्मो दुखी जीवने करे,
कर्मो करे मिथ्यात्वी तेम असंयमी कर्मो करे; ३३३.

कर्मो भमावे ऊर्ध्व लोके, अधः ने तिर्यक् विषे,
जे काई पण शुभ के अशुभ ते सवने कर्म ज करे. ३३४.

कर्म ज करे छे, कर्म ओ आपे, हो,—सघळुं करे,
तेथी ठरे छे अम के आत्मा अकारक सर्व छे. ३३५.

बळी 'पुरुषकर्म स्त्रीने अने स्त्रीकर्म इच्छे पुरुषने'
—अेवी श्रुति आचार्य केरी परंपरा ऊतरेल छे. ३३६.

ओ रीत 'कर्म ज कर्मने इच्छे'—कह्युं छे श्रुतमां,
तेथी न को पण जीव अब्रह्मचारी अम उपदेशमां. ३३७.

बळी जे हणे परने, हणाये परथी तेह प्रकृति छे,
—ओ अर्थमां परधात नामनुं नामकर्म कथाय छे. ३३८.

ओ रीत 'कर्म ज कर्मने हणतुं'—कह्युं छे श्रुतमां,
तेथी न को पण जीव छे हणनार अम उपदेशमां." ३३९.

अेम सांख्यनो उपदेश आवो, जे श्रमण प्रस्तुपण करे,
तेना मते प्रकृति करे छे, जीव अकारक सर्व छे ! ३४०.

अथवा तुं माने 'आत्मा मारो करे निज आत्मने',
तो अेवुं तुज मंतव्य पण मिथ्या स्वभाव ज तुज खरे. ३४१.

जीव नित्य तेम बळी असंख्यप्रदेशी दर्शित समयमां,
तेनाथी तेने हीन तेम अधिक करवो शक्य ना. ३४२.

विस्तारथीय जीवरूप जीवनुं लोकमात्र ज छे खरे,
शुं तेथी ते हीन-अधिक बनतो ? केम करतो द्रव्यने ? ३४३.

माने तुं—'ज्ञायक भाव तो ज्ञानस्वभावे स्थित रहे',
तो अम पण आत्मा स्वयं निज आत्मने नहि करे. ३४४.

पर्याय कर्द्दकथी विणसे जीव, कर्द्दकथी नहि विणसे,
तेथी करे छे ते ज के बीजो—नहीं अेकांत छे. ३४५.

पर्याय कर्द्दकथी विणसे जीव, कर्द्दकथी नहि विणसे,
जीव तेथी वेदे ते ज के बीजो—नहीं अेकांत छे. ३४६.

जीव जे करे ते भोगवे नहि —जेहनो सिद्धांत ओ,
ते जीव मिथ्यादृष्टि छे, अहंतना मतनो नथी. ३४७.

जीव अन्य करतो, अन्य वेदे —जेहनो सिद्धांत ओ,
ते जीव मिथ्यादृष्टि छे, अहंतना मतनो नथी. ३४८.

ज्यम शिल्पी कर्म करे परंतु ते नहीं तन्मय बने,
त्यम जीव पण कर्म करे पण ते नहीं तन्मय बने. ३४९.

ज्यम शिल्पी करण वडे करे पण ते नहीं तन्मय बने,
त्यम जीव करण वडे करे पण ते नहीं तन्मय बने. ३५०.

ज्यम शिल्पी करण ग्रहे परंतु ते नहीं तन्मय बने,
त्यम जीव पण करणो ग्रहे पण ते नहीं तन्मय बने. ३५१.

शिल्पी करमफल भोगवे पण ते नहीं तन्मय बने,
त्यम जीव करमफल भोगवे पण ते नहीं तन्मय बने. ३५२.

—ओ रीत मत व्यवहारनो संक्षेपथी वक्तव्य छे;
सांभळ वचन निश्चय तणुं परिणामविषयक जेह छे. ३५३.

शिल्पी करे चेष्टा अने तेनाथी तेह अनन्य छे,
त्यम जीव कर्म करे अने तेनाथी तेह अनन्य छे. ३५४.

चेष्टा करतो शिल्पी जेम दुखित थाय . निरंतरे,
ने दुखधी तेह अनन्य, त्यम जीव चेष्टमान दुखी बने. ३५५.

ज्यम सेटिका नथी पर तणी, छे सेटिका बस सेटिका,
ज्ञायक नथी त्यम पर तणो, ज्ञायक खरे ज्ञायक तथा; ३५६.

ज्यम सेटिका नथी पर तणी, छे सेटिका बस सेटिका,
दर्शक नथी त्यम पर तणो, दर्शक खरे दर्शक तथा; ३५७.

ज्यम सेटिका नथी पर तणी, छे सेटिका बस सेटिका,
संयत नथी त्यम पर तणो, संयत खरे संयत तथा; ३५८.

ज्यम सेटिका नथी पर तणी, छे सेटिका बस सेटिका,
दर्शन नथी त्यम पर तणुं, दर्शन खरे दर्शन तथा. ३५९.

अम ज्ञान-दर्शन-चरितविषयक कथन . निश्चयनय तणुं;
सांभल कथन संक्षेपथी अना विषे व्यवहारनुं. ३६०.

ज्यम निज स्वभावधी सेटिका परद्रव्यने धोलुं करे,
ज्ञाताय अे रीत जाणतो निज भावधी परद्रव्यने; ३६१.

ज्यम निज स्वभावधी सेटिका परद्रव्यने धोलुं करे,
आत्माय अे रीत देखतो निज भावधी परद्रव्यने; ३६२.

ज्यम निज स्वभावधी सेटिका परद्रव्यने धोलुं करे,
ज्ञाताय अे रीत त्यागतो निज भावधी परद्रव्यने; ३६३.

ज्यम निज स्वभावथी सेटिका परद्रव्यने धोलुं करे,
सुदृष्टि आ रीत श्रद्धुतो निज भावथी परद्रव्यने. ३६४.

ओम ज्ञान-दर्शन-चरितमां निर्णय कह्यो व्यवहारनो,
ने अन्य पर्यायो विषे पण आ ज रीते जाणवो. ३६५.

चारित्र-दर्शन-ज्ञान जरीये नहि अचेतन विषयमां,
ते कारणे आ आतमा शुं हणी शके ते विषयमां? ३६६.

चारित्र-दर्शन-ज्ञान जरीये नहि अचेतन कर्ममां,
ते कारणे आ आतमा शुं हणी शके ते कर्ममां? ३६७.

चारित्र-दर्शन-ज्ञान जरीये नहि अचेतन कायमां,
ते कारणे आ आतमा शुं हणी शके ते कायमां? ३६८.

छे ज्ञाननो, दर्शन तणो, उपधात भाख्यो चरितनो,
त्यां काई पण भाख्यो नथी उपधात पुद्गलद्रव्यनो. ३६९.

जे गुण जीव तणा, खरे ते कोई नहि परद्रव्यमां,
ते कारणे विषयो प्रति सुदृष्टि जीवने राग ना. ३७०.

वळी राग, द्वेष, विमोह तो जीवना अनन्य परिणाम छे,
ते कारणे शब्दादि विषयोमां नहीं रागादि छे. ३७१.

को द्रव्य बीजा द्रव्यने उत्पाद नहि गुणनो करे,
तेथी बधांये द्रव्य निज स्वभावथी ऊपजे खरे. ३७२.

रे ! पुद्गलो बहुविध निंदा-स्तुतिवचनरूप परिणमे,
तेने सुणी, 'मुजने कह्युं' गणी, रोष तोष जीवो करे. ३७३.

पुद्गलदरव शब्दत्वपरिणत, तेहनो गुण अन्य छे,
तो नव कह्युं कई पण तने, हे अबुध ! रोष तुं क्यम करे? ३७४.

शुभ के अशुभ जे शब्द ते 'तुं सुण मने' न तने कहे,
ने जीव पण ग्रहवा न जाये कर्णगोचर शब्दने; ३७५.

शुभ के अशुभ जे रूप ते 'तुं जो मने' न तने कहे,
ने जीव पण ग्रहवा न जाये चक्षुगोचर रूपने; ३७६.

शुभ के अशुभ जे गंध ते 'तुं सूंघ मुजने' नव कहे,
ने जीव पण ग्रहवा न जाये ग्राणगोचर गंधने; ३७७.

शुभ के अशुभ रस जेह ते 'तुं चाख मुजने' नव कहे,
ने जीव पण ग्रहवा न जाये रसनगोचर रस अरे ! ३७८.

शुभ के अशुभ जे स्पर्श ते 'तुं स्पर्श मुजने' नव कहे,
ने जीव पण ग्रहवा न जाये कायगोचर स्पर्शने; ३७९.

शुभ के अशुभ जे गुण ते 'तुं जाण मुजने' नव कहे,
ने जीव पण ग्रहवा न जाये बुद्धिगोचर गुणने; ३८०.

शुभ के अशुभ जे द्रव्य ते 'तुं जाण मुजने' नव कहे,
ने जीव पण ग्रहवा न जाये बुद्धिगोचर द्रव्यने; ३८१.

—आ जाणीने पण मूढ जीव पामे नहीं उपशम अरे !

शिव बुद्धिने पामेल नहि ओ पर ग्रहण करवा चहे. ३८२.

शुभ ने अशुभ अनेकविध पूर्वे करेलुं कर्म जे,
तेथी निवर्ते आत्मने, ते आत्मा प्रतिक्रमण छे; ३८३.

शुभ ने अशुभ भावी करम जे भावमां बंधाय छे,
तेथी निवर्तन जे करे, ते आत्मा पचखाण छे; ३८४.

शुभ ने अशुभ अनेकविध छे वर्तमाने उदित जे,
ते दोषने जे घेततो, ते जीव आलोचन खरे. ३८५.

पचखाण नित्य करे अने प्रतिक्रमण जे नित्ये करे,
नित्ये करे आलोचना, ते आत्मा चारित्र छे. ३८६.

जे कर्मफलने वेदतो निजरूप करमफलने करे,
ते फरीय बांधे अष्टविधना कर्मने—दुखबीजने; ३८७.

जे कर्मफलने वेदतो जाणे ‘करमफल में कर्यु’,
ते फरीय बांधे अष्टविधना कर्मने—दुखबीजने; ३८८.

जे कर्मफलने वेदतो आत्मा सुखी-दुखी थाय छे,
ते फरीय बांधे अष्टविधना कर्मने—दुखबीजने. ३८९.

रे! शास्त्र ते नथी ज्ञान, जेथी शास्त्र कर्द्द जाणे नहीं,
ते कारणे छे ज्ञान जुदुं, शास्त्र जुदुं — जिन कहे; ३९०.

रे! शब्द ते नथी ज्ञान, जेथी शब्द कर्द्द जाणे नहीं,
ते कारणे छे ज्ञान जुदुं, शब्द जुदो जिन कहे; ३९१.

रे! रूप ते नथी ज्ञान, जेथी रूप कर्द्द जाणे नहीं,
ते कारणे छे ज्ञान जुदुं, रूप जुदुं—जिन कहे; ३९२.

रे ! वर्ण ते नथी ज्ञान, जेथी वर्ण किंई जाणे नहीं,
ते कारणे छे ज्ञान जुदुं, वर्ण जुदो—जिन कहे; ३६३.

रे ! गंध ते नथी ज्ञान, जेथी गंध किंई जाणे नहीं,
ते कारणे छे ज्ञान जुदुं, गंध जुदी—जिन कहे; ३६४.

रे ! रस नथी किंई ज्ञान, जेथी रस किंई जाणे नहीं,
ते कारणे छे ज्ञान जुदुं, रस जुदो—जिनवर कहे; ३६५.

रे ! स्पर्श ते नथी ज्ञान, जेथी स्पर्श किंई जाणे नहीं,
ते कारणे छे ज्ञान जुदुं, स्पर्श जुदो—जिन कहे; ३६६.

रे ! कर्म ते नथी ज्ञान, जेथी कर्म किंई जाणे नहीं,
ते कारणे छे ज्ञान जुदुं, कर्म जुदुं—जिन कहे; ३६७.

रे ! धर्म ते नथी ज्ञान, जेथी धर्म किंई जाणे नहीं,
ते कारणे छे ज्ञान जुदुं, धर्म जुदो—जिन कहे; ३६८.

अधर्म ते नथी ज्ञान, जेथी अधर्म किंई जाणे नहीं,
ते कारणे छे ज्ञान जुदुं, अधर्म जुदो—जिन कहे; ३६९.

रे ! काळ ते नथी ज्ञान, जेथी काळ किंई जाणे नहीं,
ते कारणे छे ज्ञान जुदुं, काळ जुदो—जिन कहे; ४००.

आकाश ते नथी ज्ञान, ओ आकाश किंई जाणे नहीं,
ते कारणे आकाश जुदुं, ज्ञान जुदुं—जिन कहे; ४०१.

नहि ज्ञान अध्यवसान छे, जेथी अचेतन तेह छे,
ते कारणे छे ज्ञान जुदुं, जुदुं अध्यवसान छे. ४०२.

रे ! सर्वदा जाणे ज तेथी जीव ज्ञायक ज्ञानी छे,
ने ज्ञान छे ज्ञायकथी अव्यतिरिक्त ईम ज्ञातव्य छे. ४०३.

मस्यक्त्व, ने संयम, तथा पूर्वागगत सूत्रो, अने
धर्माधरम, दीक्षा वली, बुध पुरुष माने ज्ञानने. ४०४.

ओम आतमा जेनो अमूर्तिक ते नथी आ'रक खरे,
पुद्गलमयी छे आ'र तेथी आ'र तो मूर्तिक खरे. ४०५.

जे द्रव्य छे पर तेहने न ग्रही, न छोडी शकाय छे,
अेवो ज तेनो गुण को प्रायोगी ने वैस्त्रसिक छे. ४०६.

तेथी खरे जे शुद्ध आत्मा ते नहीं काँई पण ग्रहे,
छोडे नहीं वली काँई पण जीव ने अजीव द्रव्यो विषे. ४०७.

बहुविधनां मुनिलिंगने अथवा गृहस्थीलिंगने
ग्रहीने कहे छे मूढजन 'आ लिंग मुक्तिमार्ग छे'. ४०८.

पण लिंग मुक्तिमार्ग नहि, अर्हत निर्मम देहमा
बस लिंग छोडी ज्ञान ने चारित्र, दर्शन सेवता. ४०९.

मुनिलिंग ने गृहीलिंग—ऐ लिंगो न मुक्तिमार्ग छे;
चारित्र-दर्शन-ज्ञानने बस मोक्षमार्ग जिनो कहे. ४१०.

तेथी तजी सागार के अणगार-धारित लिंगने,
चारित्र-दर्शन-ज्ञानमां तुं जोड रे ! निज आत्मने. ४११.

तुं स्थाप निजने मोक्षपंथे, ध्या, अनुभव तेहने,
तेमां ज नित्य विहार कर, नहि विहार परद्रव्यो विषे. ४१२.

बहुविधनां मुनिलिंगमां अथवा गृहीलिंगो विषे
ममता करे, तेणे नथी जाण्यो 'समयना सार'ने. ४९३.
व्यवहारनय ओ उभय लिंगो मोक्षपंथ विषे कहे,
निश्चय नहीं माने कदी को लिंग मुक्तिपथ विषे. ४९४.
आ समयप्राभृत पठन करीने, अर्थ-तत्त्वथी जाणीने,
ठरशे अरथमां आतमा जे, सौख्य उत्तम ते थशे. ४९५.

ॐ

श्री

प्रवचनसार

(पद्यानुवाद)

१. ज्ञानतत्त्व-प्रज्ञापन

(हस्तीत)

सुर-असुर-नरपतिवंदने, प्रविनष्टधातिकमनि,
प्रणमन करुं हुं धर्मकर्ता तीर्थ श्री महावीरने; १.
वली शेष तीर्थकर अने सौ सिद्ध शुद्धास्तित्वने,
मुनि ज्ञान-दृग-चारित्र-तप-वीर्याचरणसंयुक्तने. २.
ते सर्वने साथे तथा प्रत्येकने प्रत्येकने,
वंदुं वली हुं मनुष्यक्षेत्रे वर्तता अर्हतने. ३.
अर्हतने, श्री सिद्धनेय नमस्करण करी ओ रीते,
गणधर अने अध्यापकोने, सर्वसाधुसमूहने; ४.
तसु शुद्धदर्शनज्ञानमुख्य पवित्र आश्रम पामीने,
प्राप्ति करुं हुं साम्यनी, जेनाथी शिवप्राप्ति बने. ५.

- सुर-असुर-मनुजेन्द्रो तणा विभवो सहित निर्वाणनी
प्राप्ति करे चारित्रथी जीव ज्ञानदर्शनमुख्यथी. ६.
- चारित्र छे ते धर्म छे, जे धर्म छे ते साम्य छे;
ने साम्य जीवनो मोहक्षोभविहीन निज परिणाम छे. ७.
- जे भावमां प्रणमे दरव, ते काळ तन्मय ते कह्युं;
जीवद्रव्य तेथी धर्ममां प्रणमेल धर्म ज जाणवुं. ८.
- शुभ के अशुभमां प्रणमतां शुभ के अशुभ आत्मा बने,
शुद्धे प्रणमतां शुद्ध, परिणामस्वभावी होइने. ९.
- परिणाम विण न पदार्थ, ने न पदार्थ विण परिणाम छे;
गुण-द्रव्य-पर्ययस्थित ने अस्तित्वसिद्ध पदार्थ छे. १०.
- जो धर्मपरिणतस्वरूप जीव शुद्धोपयोगी होय तो
ते पामतो निर्वाण सुख, ने स्वर्गसुख शुभयुक्त जो. ११.
- अशुभोदये आत्मा कुनर, तिर्यच ने नारकपणे
नित्ये सहस्र दुखे पीडित संसारमां अति अति भमे. १२.
- अत्यंत, आत्मोत्पन्न, विषयातीत, अनुप, अनंत ने
विच्छेदहीन छे सुख अहो ! शुद्धोपयोगप्रसिद्धने. १३.
- सुविदितसूत्रपदार्थ, संयमतप सहित, वीतराग ने
सुखदुःखमां सम श्रमणने शुद्धोपयोग जिनो कहे. १४.
- जे उपयोगविशुद्ध ते मोहादिघातिरज थकी
स्वयमेव रहित थयो थको ज्ञेयान्तने पामे सही. १५.

सर्वज्ञ, लब्धस्वभाव ने त्रिजगेन्द्रपूजित ओ रीते
स्वयमेव जीव थयो थको तेने स्वयंभू जिनो कहे. १६.

व्ययहीन छे उत्पाद ने उत्पादहीन विनाश छे,
तेने ज वली उत्पादधौव्यविनाशनो समवाय छे. १७.

उत्पाद तेम विनाश छे सौ कोई वस्तुमात्रने,
वली कोई पर्यथी दरेक पदार्थ छे सद्भूत खरे. १८.

प्रक्षीणघातिकर्म, अनहदवीर्य, अधिकप्रकाश ने
इन्द्रिय-अतीत थयेल आत्मा ज्ञानसौख्ये परिणमे. १९.

कंई देहगत नथी सुख के नथी दुःख केवलज्ञानीने,
जेथी अतीन्द्रियता थई ते कारणे ओ जाणजे. २०.

प्रत्यक्ष छे सौ द्रव्यपर्यय ज्ञान-परिणमनारने;
जाणे नहीं ते तेमने अवग्रह-ईहादि क्रिया वडे. २१.

न परोक्ष कंई पण सर्वतः सर्वाक्षणुणसमृद्धने,
इन्द्रिय-अतीत सदैव ने स्वयमेव ज्ञान थयेलने. २२.

जीवद्रव्य ज्ञानप्रमाण भाष्युं, ज्ञान ज्ञेयप्रमाण छे;
ने ज्ञेय लोकालोक तेथी सर्वगत ओ ज्ञान छे. २३.

जीवद्रव्य ज्ञानप्रमाण नहि—ओ मान्यता छे जेहने,
तेना मते जीव ज्ञानथी हीन के अधिक अवश्य दै. २४.

जो हीन आत्मा होय, नव जाणे अचेतन ज्ञान ओ,
ने अधिक ज्ञानथी होय तो वण ज्ञान क्यम जाणे ओ? २५.

छे सर्वगत जिनवर अने सौ अर्थ जिनवरप्राप्त छे,
जिन ज्ञानमय ने सर्व अर्थों विषय जिनना होइने. २६.

छे ज्ञान आत्मा जिनमते; आत्मा विना नहि ज्ञान छे,
ते कारणे छे ज्ञान जीव, जीव ज्ञान छे वा अन्य छे. २७.

छे 'ज्ञानी' ज्ञानस्वभाव, अर्थों ज्ञेयरूप छे, 'ज्ञानी'ना,
ज्यम रूप छे नेत्रो तणां, नहि वर्तता अन्योन्यमां. २८.

ज्ञेये प्रविष्ट न, अणप्रविष्ट न, जाणतो जग सर्वने
नित्ये अतीन्द्रिय आतमा, ज्यम नेत्र जाणे रूपने. २९.

ज्यम दूधमां स्थित इन्द्रनीलमणि स्वकीय प्रभा बडे
दूधने विषे व्यापी रहे, त्यम ज्ञान पण अर्थों विषे. ३०.

नव होय अर्थों ज्ञानमां, तो ज्ञान सौ-गत पण नहीं,
ने सर्वगत छे ज्ञान तो क्यम ज्ञानस्थित अर्थों नहीं? ३१.

प्रभुकेवली न ग्रहे, न छोडे, पररूपे नव परिणमे;
देखे अने जाणे निःशेषे सर्वतः ते सर्वने. ३२.

श्रुतज्ञानथी जाणे खरे ज्ञायकस्वभावी आत्मने,
ऋषिओ प्रकाशक लोकना श्रुतकेवली तेने कहे. ३३.

पुद्गलस्वरूप वचनोथी जिन-उपदिष्ट जे ते सूत्र छे,
छे ज्ञासि तेनी ज्ञान, तेने सूत्रनी ज्ञासि कहे. ३४.

जे जाणतो ते ज्ञान, नहि जीव ज्ञानथी ज्ञायक बने;
पोते प्रणमतो ज्ञानरूप, ने ज्ञानस्थित सौ अर्थ छे. ३५.

छे ज्ञान तेथी जीव, ज्ञेय त्रिधा कहेलुं द्रव्य छे;
अे द्रव्य पर ने आतमा, परिणामसंयुत जेह छे. ३६.

ते द्रव्यना सद्भूत-असद्भूत पर्ययो सौ वर्तता,
तत्काळना पर्याय जेम, विशेषपूर्वक ज्ञानमां. ३७.

जे पर्ययो अणजात छे, वळी जन्मीने प्रविनष्ट जे,
ते सौ असद्भूत पर्ययो पण ज्ञानमां प्रत्यक्ष छे. ३८.

ज्ञाने अजात-विनष्ट पर्यायो तणी प्रत्यक्षता
नव होय जो, तो ज्ञानने अे 'दिव्य' कोण कहे भला? ३९.

ईहादिपूर्वक जाणता जे अक्षपतित पदार्थने,
तेने परोक्ष पदार्थ जाणवुं शक्य ना—जिनजी कहे. ४०.

जे जाणतुं अप्रदेशने, सप्रदेश, मूर्त, अमूर्तने,
पर्यायं नष्ट-अजातने, भाख्युं अतीन्द्रिय ज्ञान ते. ४१.

जो ज्ञेय अर्थे परिणमे ज्ञाता, न क्षायिक ज्ञान छे;
ते कर्मने ज अनुभवे छे अम जिनदेवो कहे. ४२.

भाख्यां जिने कर्मो उदयगत नियमथी संसारीने,
ते कर्म होतां मोही-रागी-द्वेषी बंध अनुभवे. ४३.

धर्मोपदेश, विहार, आसन, स्थान श्री अर्हतने
वर्ते सहज ते काळमां, मायाचरण ज्यम नारीने. ४४.

छे पुण्यफल अर्हत, ने अर्हतकिरिया उदयिकी;
मोहादिथी विरहित तेथी ते क्रिया क्षायिक गणी. ४५.

आत्मा स्वयं निज भावथी जो शुभ-अशुभ बने नहीं,
तो सर्व जीवनिकायने संसार पण वर्ते नहीं ! ४६.

सौ वर्तमान-अवर्तमान, विचित्र, विषम पदार्थने
युगपद् सरवतः जाणतुं, ते ज्ञान क्षायिक जिन कहे. ४७.

जाणे नहीं युगपद् त्रिकालिक त्रिभुवनस्थ पदार्थने,
तेने सपर्यय अेक पण नहि द्रव्य जाणवुं शक्य छे. ४८.

जो अेक द्रव्य अनंतपर्यय तेम द्रव्य अनंतने
युगपद् न जाणे जीव, तो ते केम 'जाणे सर्वने ? ४९.

जो ज्ञान 'ज्ञानी'नुं ऊपजे क्रमशः अरथ अवलंबीने,
तो नित्य नहि, क्षायिक नहीं ने सर्वगत नहि ज्ञान आ. ५०.

नित्ये विषम, विधविध, सकल पदार्थगण सर्वत्रनो
जिनज्ञान जाणे युगपदे, महिमा अहो आ ज्ञाननो ! ५१.

ते अर्थरूप न परिणमे जीव, नव ग्रहे, नव ऊपजे,
सौ अर्थने जाणे छतां, तेथी अबंधक जिन कहे. ५२.

अर्थोनुं ज्ञान अमूर्त, मूर्त, अतीन्द्रि ने ऐन्द्रिय छे,
छे सुख पण ओवुं ज, त्यां परधान जे ते ग्राह्य छे. ५३.

देखे अमूर्तिक, मूर्तमांय अतीन्द्रिने, प्रच्छन्नने,
ते सर्वने—पर के स्वकीयने, ज्ञान ते प्रत्यक्ष छे. ५४.

पोते अमूर्तिक जीव मूर्तशरीरगत आ मूर्तथी
कदी योग्य मूर्त अवग्रही जाणे, कदीक जाणे नही. ५५.

- रस, गंध, स्पर्श वळी वरण ने शब्द जे पौदगलिक ते
छे इन्द्रिविषयो, तेमनेय न इन्द्रियो युगपद ग्रहे. ५६.
- ते इन्द्रियो परद्रव्य, जीवस्वभाव भाखी न तेमने;
तेनाथी जे उपलब्ध ते प्रत्यक्ष कई रीत जीवने ? ५७.
- अर्थो तणुं ज्ञान परतः थाय तेह परोक्ष छे;
जीवमात्रथी ज जणाय जो, तो ज्ञान ते प्रत्यक्ष छे. ५८.
- स्वयमेव जात, समंत, अर्थ अनंतमां विस्तृत ने
अवग्रह-ईहादि रहित, निर्मल ज्ञान सुख अेकांत छे. ५९.
- जे ज्ञान 'केवल' ते ज सुख, परिणाम पण वळी ते ज छे;
भाख्यो न तेमां खेद जेथी घातिकर्म विनष्ट छे. ६०.
- अर्थान्तर्गत छे ज्ञान, लोकालोकविस्तृत दृष्टि छे;
छे नष्ट सर्व अनिष्ट ने जे इष्ट ते सौ प्राप्त छे. ६१.
- सुणी 'घातिकर्मविहीननुं सुख सौ सुखे उल्कृष्ट छे',
श्रद्धे न तेह अभव्य छे, ने भव्य ते संमत करे. ६२.
- सुर-असुर-नरपति पीडित वर्ते सहज इन्द्रियो बडे,
नव सही शके ते दुःख तेथी रम्य विषयोमां रमे. ६३.
- विषयो विषे रति जेमने, दुख छे स्वभाविक तेमने;
जो ते न होय स्वभाव तो व्यापार नहि विषयो विषे. ६४.
- इन्द्रियसमार्थित इष्ट विषयो पामीने, निज भावथी
जीव प्रणमतो स्वयमेव सुखरूप थाय, देह थतो नथी. ६५.

अेकांतथी स्वर्गेय देह करे नहि सुख देहीने,
पण विषयवश स्वयमेव आत्मा सुख वा दुख थाय छे. ६६.

जो दृष्टि प्राणीनी तिमिरहर, तो कार्य छे नहि दीपथी;
ज्यां जीव स्वयं सुख परिणमे, विषयो करे छे शुं तहीं ? ६७.

ज्यम् आभमां स्वयमेव भास्कर उष्ण, देव, प्रकाश छे,
स्वयमेव लोके सिद्ध पण त्यम् ज्ञान, सुख ने देव छे. ६८.

गुरु-देव-यतिपूजा विषे, वली दान ने सुशीलो विषे,
जीव रक्त उपवासादिके, शुभ-उपयोगस्वरूप छे. ६९.

शुभयुक्त आत्मा देव वा तिर्यच वा मानव बने;
ते पर्याये तावत्समय इन्द्रियसुख विधविध लहे. ७०.

सुरनेय सौख्य स्वभावसिद्ध न—सिद्ध छे आगम विषे;
ते देववेदनथी पीडित रमणीय विषयोमां रमे. ७१.

तिर्यच-नारक-सुर-नरो जो देहगत दुख अनुभवे,
तो जीवनो उपयोग ओ शुभ ने अशुभ कई रीत छे ? ७२.

चक्री अने देवेन्द्र शुभ-उपयोगमूलक भोगथी
पुष्टि करे देहादिनी, सुखी सम दीसे अभिरत रही. ७३.

परिणामजन्य अनेकविध जो पुण्यनुं अस्तित्व छे,
तो पुण्य ओ देवान्त जीवने विषयतृष्णोदभव करे. ७४.

ते उदिततृष्ण जीवो, दुखित तृष्णाथी, विषयिक सुखने
इच्छे अने आमरण दुखसंतप्त तेने भोगवे. ७५.

- परयुक्त, बाधासहित, खंडित, बंधकारण, विषम छे;
जे इन्द्रियोथी लब्ध ते सुख अे रीते दुःख ज खरे. ७६.
- नहि मानतो—अे रीत पुण्ये पापमां न विशेष छे,
ते मोहथी आच्छन्न धोर अपार संसारे भमे. ७७.
- विदितार्थ अे रीत, रागद्वेष लहे न जे द्रव्यो विषे,
शुद्धोपयोगी जीव ते क्षय देहगत दुखनो करे. ७८.
- जीव छोडी पापारंभने शुभ चरितमां उद्यत भले,
जो नव तजे मोहादिने तो नव लहे शुद्धात्मने. ७९.
- जे जाणतो अहंतने गुण, द्रव्य ने पर्ययपणे,
ते जीव जाणे आत्मने, तसु मोह पामे लय खरे. ८०.
- जीव मोहने करी दूर, आत्मस्वरूप सम्यक् पामीने,
जो रागद्वेष परिहरे तो पामतो शुद्धात्मने. ८१.
- अहंत सौं कर्मो तणो करी नाश अे ज विधि वडे,
उपदेश पण ओम ज करी, निर्वृत थया; नमु तेमने. ८२.
- द्रव्यादिके मूढ भाव वर्ते जीवने, ते मोह छे;
ते मोहथी आच्छन्न रागी-द्वेषी थई क्षोभित बने. ८३.
- ऐ ! मोहरूप वा रागरूप वा द्वेषपरिणत जीवने
विधविध थाये बंध, तेथी सर्व ते क्षययोग्य छे. ८४.
- अर्थो तणुं अयथाग्रहण, करुणा मनुज-तिर्यचमां,
विषयो तणो वळी संग,—लिंगो जाणवां आ मोहनां. ८५.

शास्त्रो वडे प्रत्यक्षादिथी जाणतो जे अर्थने,
तसु मोह पामे नाश निश्चय; शास्त्र समध्ययनीय छे. ८६.

द्रव्यो, गुणो ने पर्ययो सौ 'अर्थ' संज्ञाथी कह्यां;
गुण-पर्ययोनो आतमा छे द्रव्य जिन-उपदेशमां. ८७.

जे पामी जिन-उपदेश हणतो राग-द्वेष-विमोहने,
ते जीव पामे अल्प काले सर्व दुःखविमोक्षने. ८८.

जे ज्ञानरूप निज आत्मने, परने वली निश्चय वडे
द्रव्यत्वथी संबद्ध जाणे, मोहनो क्षय ते करे. ८९.

तेथी यदि जीव इच्छतो निर्मोहता निज आत्मने,
जिनमार्गथी द्रव्यो महीं जाणो स्व-परने गुण वडे. ९०.

श्रामण्यमां सत्तामयी सविशेष आ द्रव्यो तणी
श्रद्धा नहीं, ते श्रमण ना; तेमांथी धर्मोद्भव नहीं. ९१.

आगम विषे कौशल्य छे ने मोहदृष्टि विनष्ट छे,
वीतराग-चरितारूढ छे, ते मुनि-महात्मा 'धर्म' छे. ९२.

२. ज्ञेयतत्त्व-प्रज्ञापन

- छे अर्थ द्रव्यस्वरूप, गुण-आत्मक कह्यां छे द्रव्यने,
वली द्रव्य-गुणथी पर्ययो; पर्यायमूढ परसमय छे. ६३.
- पर्यायमां रत जीव जे ते 'परसमय' निर्दिष्ट छे;
आत्मस्वभावे स्थित जे ते 'स्वकसमय' ज्ञातव्य छे. ६४.
- छोड्या विना ज स्वभावने उत्पाद-व्यय-ध्रुवयुक्त छे,
वली गुण ने पर्यय सहित जे, 'द्रव्य' भाष्युं तेहने. ६५.
- उत्पाद-ध्रौव्य-विनाशथी, गुण ने विविध पर्यायथी
अस्तित्व द्रव्यनुं सर्वदा जे, तेह द्रव्यस्वभाव छे. ६६.
- विधविधलक्षणीनुं सरव-गत 'सत्त्व' लक्षण अेक छे,
—ओ धर्मने उपदेशता जिनवरवृषभ निर्दिष्ट छे. ६७.
- द्रव्यो स्वभावे सिद्ध ने 'सत्'—तत्त्वतः श्री जिनो कहे;
ओ सिद्ध छे आगम थकी, माने न ते परसमय छे. ६८.
- द्रव्यो स्वभाव विषे अवस्थित, तेथी 'सत्' सौ द्रव्य छे;
उत्पाद-ध्रौव्य-विनाशयुत परिणाम द्रव्यस्वभाव छे. ६९.
- उत्पाद भंग विना नहीं, संहार सर्ग विना नहीं;
उत्पाद तेम ज भंग, ध्रौव्य-पदार्थ विण वर्ते नहीं. १००.
- उत्पाद तेम ज ध्रौव्य ने संहार वर्ते पर्यये,
ने पर्ययो द्रव्ये नियमथी, सर्व तेथी द्रव्य छे. १०१.

उत्पाद-धौव्य-विनाशसंज्ञित अर्थ सह समवेत छे
अेक ज समयमां द्रव्य निश्चय, तेथी ओ त्रिक द्रव्य छे. १०२.

ऊपजे दरवनो अन्य पर्याय, अन्य को विणसे वळी,
पण द्रव्य तो नथी नष्ट के उत्पन्न द्रव्य नथी तहीं. १०३.

अविशिष्टसत्त्व स्वयं दरव गुणथी गुणांतर परिणमे,
तेथी वळी द्रव्य ज कह्या छे सर्वगुणपर्यायने. १०४.

जो द्रव्य होय न सत्, ठरे ज असत्, बने क्यम द्रव्य आे ?
वा भिन्न ठरतुं सत्त्वथी ! तेथी स्वयं ते सत्त्व छे. १०५.

जिन वीरनो उपदेश अम—पृथक्त्व भिन्नप्रदेशता,
अन्यत्व जाण अतत्पणुं; नहि ते-पणे ते अेक क्यां ? १०६.

‘सत् द्रव्य’, ‘सत् पर्याय’, ‘सत्गुण’—सत्त्वनो विस्तार छे;
नथी ते-पणे अन्योन्य तेह अतत्पणुं ज्ञातव्य छे. १०७.

स्वरूपे नथी जे द्रव्य ते गुण, गुण ते नहि द्रव्य छे,
—आने अतत्पणुं जाणवुं, न अभावने; भाख्युं जिने. १०८.

परिणाम द्रव्यस्वभाव जे, ते गुण ‘सत्’-अविशिष्ट छे;
‘द्रव्यो स्वभावे स्थित सत् छे’—ओ ज आ उपदेश छे. १०९.

पर्याय के गुण अेवुं कोई न द्रव्य विण विश्वे दीसे;
द्रव्यत्व छे वळी भाव; तेथी द्रव्य पोते सत्त्व छे. ११०.

आवुं दरव द्रव्यार्थ-पर्यायार्थथी निजभावमां
सद्भाव-अणसद्भावयुत उत्पादने पामे सदा. १११.

जीव परिणमे तेथी नगदिक आे थशे; पण ते-रूपे
शुं छोडतो द्रव्यत्वने ? नहि छोडतो क्यम अन्य आे ? ११२.

मानव नथी मुर, मुर पण नहि मनुज के नहि सिद्ध छे;
आे रीत नहि होतो थको क्यम ते अनन्यपणुं धरे ? ११३.

द्रव्यार्थिके बधुं द्रव्य छे; ने ते ज पर्यार्थिके
छे अन्य, जेथी ते समय तदरूप होई अनन्य छे. ११४.

अस्ति, तथा छे नास्ति, तेम ज द्रव्य अणवक्तव्य छे,
बली उभय को पर्यायी, वा अन्यरूप कथाय छे. ११५.

नथी 'आ ज' अेवो कोई, ज्यां किरिया स्वभाव-निपन्न छे;
किरिया नथी फळहीन, जो निष्कळ धरम उक्षष छे. ११६.

नामाख्य कर्म स्वभावथी निज जीवद्रव्य-स्वभावने
अभिभूत करी तिर्यच, देव, मनुष्य वा नारक करे. ११७.

तिर्यच-सुर-नर-नारकी जीव नामकर्म-निपन्न छे;
निज कर्मरूप परिणमनथी ज स्वभावलक्ष्मि न तेमने. ११८.

नहि कोई ऊपजे विणसे क्षणभंगसंभवमय जगे,
कारण जनम ते नाश छे; बली जन्म-नाश विभिन्न छे. ११९.

तेथी स्वभावे स्थिर अेवुं न कोई छे संसारमां;
संसार तो संसरण करता द्रव्य केरी छे क्रिया. १२०.

कर्म मलिन जीव कर्मसंयुत पामतो परिणामने,
तेथी करम बंधाय छे; परिणाम तेथी कर्म छे. १२१.

પરિણામ પોતે જીવ છે, ને છે ક્રિયા ઓ જીવમયી;
કિરિયા ગણી છે કર્મ; તેથી કર્મનો કર્તા નથી. ૧૨૨.

જીવ ચેતનાસ્રપ પરિણમે; વળી ચેતના ત્રિવિધા ગણી;
તે જ્ઞાનવિષયક, કર્મવિષયક, કર્મફળવિષયક કહી. ૧૨૩.

છે 'જ્ઞાન' અર્થવિકલ્પ, ને જીવથી કરાતું 'કર્મ' છે,
—તે છે અનેક પ્રકારનું, 'ફળ' સૌખ્ય અથવા દુઃખ છે. ૧૨૪.

પરિણામ-આત્મક જીવ છે, પરિણામ જ્ઞાનાદિક બને;
તેથી કરમફળ, કર્મ તેમ જ જ્ઞાન આત્મા જાણજે. ૧૨૫.

'કર્તા, કરમ, ફળ, કરણ જીવ છે' અમ જો નિશ્ચય કરી
મુનિ અન્યરૂપ નવ પરિણમે, પ્રાસિ કરે શુદ્ધાત્મની. ૧૨૬.

છે દ્રવ્ય જીવ, અજીવ; ચિત-ઉપયોગમય તે જીવ છે;
પુદ્ગલપ્રમુખ જે છે અચેતન દ્રવ્ય, તેહ અજીવ છે. ૧૨૭.

આકાશમાં જે ભાગ ધર્મ-અધર્મ-કાળ સહિત છે,
જીવ-પુદ્ગલોથી યુક્ત છે, તે સર્વકાલે લોક છે. ૧૨૮.

ઉત્પાદ, વ્યય ને ધ્રુવતા જીવપુદ્ગલાત્મક લોકને
પરિણામ દ્વારા, ભેદ વા સંઘાત દ્વારા થાય છે. ૧૨૯.

જે લિંગથી દ્રવ્યો મહીં 'જીવ' 'અજીવ' અમ જણાય છે,
તે જાણ મૂર્ત-અમૂર્ત ગુણ, અતત્પણાથી વિશિષ્ટ જે. ૧૩૦.

ગુણ મૂર્ત ઇંગ્રિયગ્રાહ્ય તે પુદ્ગલમયી બહુવિધ છે;
દ્રવ્યો અમૂર્તિક જેહ તેના ગુણ અમૂર્તિક જાણજે. ૧૩૧.

छे वर्ण तेम ज गंध वळी रस-स्पर्श पुद्गलद्रव्यने,
—अतिसूक्ष्मथी पृथ्वी सुधी; वळी शब्द पुद्गल, विविध जे. १३२.

अवगाह गुण आकाशनो, गतिहेतुता छे धर्मनो,
वळी स्थानकारणतारूपी गुण जाण द्रव्य अधर्मनो. १३३.

छे काळनो गुण वर्तना, उपयोग भाख्यो जीवमां,
अे रीत मूर्तिविहीनना गुण जाणवा संक्षेपमां. १३४.

जीवद्रव्य, पुद्गलकाय, धर्म, अधर्म वळी आकाशने
छे स्वप्रदेश अनेक, नहि वर्ते प्रदेशो काळने. १३५.

लोके अलोके आभ, लोक अधर्म-धर्मथी व्याप्त छे,
छे शेष-आश्रित काळ, ने जीव-पुद्गलो ते शेष छे. १३६.

जे रीत आभ-प्रदेश, ते रीत शेषद्रव्य-प्रदेश छे;
अप्रदेश परमाणु वडे उद्भव प्रदेश तणो बने. १३७.

छे काळ तो अप्रदेश; अेकप्रदेश परमाणु यदा
आकाशद्रव्य तणो प्रदेश अतिक्रमे, वर्ते तदा. १३८.

ते देशना अतिक्रमण सम छे 'समय', तत्पूर्वापरे
जे अर्थ छे ते काळ छे, उत्पन्नध्वंसी 'समय' छे. १३९.

आकाश जे अणुव्याप्त, 'आभप्रदेश' संज्ञा तेहने;
ते एक सौ परमाणुने अवकाशदानसमर्थ छे. १४०.

वर्ते प्रदेशो द्रव्यने, जे अेक अथवा बे अने
बहु वा असंख्य, अनंत छे; वळी होय समयो काळने. १४१.

अेक ज समयमां ध्वंस ने उत्पादनो सद्भाव छे
जो काळने, तो काळ तेह स्वभाव-समवस्थित छे. १४२.

प्रत्येक समये जन्म-धौव्य-विनाश अर्थो काळने
वर्ते सरवदा; आ ज बस काळाणुनो सद्भाव छे. १४३.

जे अर्थने न बहु प्रदेश, न अेक वा परमार्थी,
ते अर्थ जाणो शून्य केवल—अन्य जे अस्तित्वथी. १४४.

सप्रदेश अर्थोथी समाप्त समग्र लोक सुनित्य छे;
तसु जाणनारो जीव, प्राणचतुष्कथी संयुक्त जे. १४५.

इंद्रियप्राण, तथा वळी बळप्राण, आयुप्राण ने
वळी प्राण श्वासोच्छ्वास—ओ सौ, जीव केरा प्राण छे. १४६.

जे चार प्राणे जीवतो पूर्वे, जीवे छे, जीवशे,
ते जीव छे; पण प्राण तो पुद्गलदरवनिष्पन्न छे. १४७.

मोहादिकर्मनिबंधी संबंध पामी प्राणनो,
जीव कर्मफळ-उपभोग करतां, बंध पामे कर्मनो. १४८.

जीव मोह-द्वेष वडे करे बाधा जीवोना प्राणने,
तो बंध ज्ञानावरण-आदिक कर्मनो ते थाय छे. १४९.

कर्म मलिन जीव त्यां लगी प्राणो धरे छे फरी फरी,
ममता शरीरप्रधान विषये ज्यां लगी छोडे नहीं. १५०.

करी इंद्रियादिक-विजय, ध्यावे आत्मने—उपयोगने,
ते कर्मथी रंजित नहीं; क्यम प्राण तेने अनुसरे ? १५१.

अस्तित्वनिश्चित अर्थनो को अन्य अर्थे ऊपजतो
जे अर्थ ते पर्याय छे, ज्यां भेद संस्थानादिनो. १५२.

तिर्यच, नारक, देव, नर—ऐ नामकर्मोदय वडे
छे जीवना पर्याय, जेह विशिष्ट संस्थानादिके. १५३.

अस्तित्वथी निष्पन्न द्रव्यस्वभावने त्रिविकल्पने
जे जाणतो, ते आतमा नहि मोह परद्रव्ये लहे. १५४.

छे आतमा उपयोगरूप, उपयोग दर्शन-ज्ञान छे;
उपयोग ऐ आत्मा तणो शुभ वा अशुभरूप होय छे. १५५.

उपयोग जो शुभ होय, संचय थाय पुण्य तणो तहीं,
ने पापसंचय अशुभथी; ज्यां उभय नहि, संचय नहीं. १५६.

जाणे जिनोने जेह, श्रद्धे सिद्धने, अणगारने,
जे सानुकंप जीवो प्रति, उपयोग छे शुभ तेहने. १५७.

कुविचार-संगति-श्रवणयुत, विषये कषाये मग्न जे,
जे उग्र ने उम्मार्ग पर, उपयोग तेह अशुभ छे. १५८.

मध्यस्थ परद्रव्ये थतो, अशुभोपयोग रहित ने
शुभमां अयुक्त, हुं ध्याउं छुं निज आत्मने ज्ञानात्मने. १५९.

हुं देह नहि, वाणी न, मन नहि, तेमनुं कारण नहीं,
कर्ता न, कारयिता न, अनुमंता हुं कर्तानो नहीं. १६०.

मन, वाणी तेम ज देह पुदगलद्रव्यरूप निर्दिष्ट छे;
ने तेह पुदगलद्रव्य बहु परमाणुओनो पिंड छे. १६१.

हुं पौदगलिक नथी, पुद्गलो में पिंडरूप कर्या नथी;
तेथी नथी हुं देह वा ते देहनो कर्ता नथी. १६२.

परमाणु जे अप्रदेश, तेम प्रदेशमात्र, अशब्द छे,
ते स्निग्ध-रक्ष बनी प्रदेशद्वयादिवत्त्व अनुभवे. १६३.

अेकांशथी आरंभी ज्यां अविभाग अंश अनंत छे,
स्निग्धत्व वा रुक्षत्व ओ परिणामथी परमाणुने. १६४.

हो स्निग्ध अथवा रुक्ष अणु-परिणाम, सम वा विषम हो,
बंधाय जो गुणद्वय अधिक; नहीं बंध होय जघन्यनो. १६५.

चतुरंश को स्निग्धाणु सह द्वय-अंशमय स्निग्धाणुनो;
पंचांशी अणु सह बंध थाय त्रयांशमय रुक्षाणुनो. १६६.

स्कंधो प्रदेशद्वयादियुत, स्थूल-सूक्ष्म ने साकार जे,
ते पृथ्वी-वायु-तेज-जल परिणामथी निज थाय छे. १६७.

अवगाढ गाढ भरेल छे सर्वत्र पुद्गलकायथी
आ लोक बादर-सूक्ष्मथी, कर्मत्वयोग्य-अयोग्यथी. १६८.

स्कंधो करमने योग्य पामी जीवना परिणामने
कर्मत्वने पामे; नहीं जीव परिणामावे तेमने. १६९.

कर्मत्वपरिणत पुद्गलोना स्कंध ते ते फरी फरी
शरीरो बने छे जीवने, संक्रांति पामी देहनी. १७०.

जे देह औदारिक, ने वैक्रिय-तैजस देह छे,
कार्मण-अहारक देह जे, ते सर्व पुद्गलरूप छे. १७१.

छे चेतनागुण, गंध-रूप-रस-शब्द-व्यक्ति न जीवने,
वळी लिंगप्रहण नथी अने संस्थान भाख्युं न तेहने. १७२.

अन्योन्य स्पर्शथी बंध थाय रूपादिगुणयुत मूर्तने;
पण जीव मूर्तिरहित बांधे केम पुद्गलकर्मने ? १७३.

जे रीत दर्शन-ज्ञान थाय रूपादिनुं—गुण-द्रव्यनुं,
ते रीत बंधन जाण मूर्तिरहितने पण मूर्तनुं. १७४.

विधविध विषयो पामीने उपयोग-आत्मक जीव जे
प्रद्वेष-राग-विमोहभावे परिणमे, ते बंध छे. १७५.

जे भावथी देखे अने जाणे विषयगत अर्थने,
तेनाथी छे उपरक्तता; वळी कर्मबंधन ते वडे. १७६.

रागादि सह आत्मा तणो, ने स्पर्श सह पुद्गल तणो,
अन्योन्य जे अवगाह तेने बंध उभयात्मक कह्यो. १७७.

सप्रदेश छे ते जीव, जीवप्रदेशमां आवे अने
पुद्गलसमूह रहे यथोचित, जाय छे, बंधाय छे. १७८.

जीव रक्त बांधे कर्म, राग रहित जीव मुकाय छे;
—आ जीव केरा बंधनो संक्षेप निश्चय जाणजे. १७९.

परिणामथी छे बंध, राग-विमोह-द्वेषथी युक्त जे;
छे मोह-द्वेष अशुभ, राग अशुभ वा शुभ होय छे. १८०.

पर मांही शुभ परिणाम पुण्य, अशुभ परमां पाप छे;
निजद्रव्यगत परिणाम समये दुःखक्षयनो हेतु छे. १८१.

स्थावर अने त्रस पृथ्वीआदिक जीवकाय कहेल जे,
ते जीवथी छे अन्य तेम ज जीव तेथी अन्य छे. १८२.

परने स्वने नहि जाणतो अे रीत पामी स्वभावने,
ते 'आ हुं, आ मुज' अम अध्यवसान मोह थकी करे. १८३.

निज भाव करतो जीव छे कर्ता खरे निज भावनो;
पण ते नथी कर्ता सकल पुद्गलदरवमय भावनो. १८४.

जीव सर्व काळे पुद्गलोनी मध्यमा वर्ते भले,
पण नव ग्रहे, न तजे, करे नहि जीव पुद्गलकर्मने. १८५.

ते हाल द्रव्यजनित निज परिणामनो कर्ता बने,
तेथी ग्रहाय अने कदापि मुकाय छे कर्म वडे. १८६.

जीव राग-द्वेषथी युक्त ज्यारे परिणमे शुभ-अशुभमां,
ज्ञानावरणइत्यादिभावे कर्मधूलि प्रवेश त्यां. १८७.

सप्रदेश जीव समये कषायित मोहरागादि वडे,
संबंध पामी कर्मरजनो, बंधरूप कथाय छे. १८८.

—आ जीव केरा बंधनो संक्षेप निश्चय भाखियो
अहंतदेवे योगीने; व्यवहार अन्य रीते कह्यो. १८९.

'हुं आ अने आ मारुं' अे ममता न देह-धने तजे,
ते छोडी जीव श्रामण्यने उन्मार्गनो आश्रय करे. १९०.

हुं पर तणो नहि, पर न मारो, ज्ञान केवळ ऐक हुं
—जे अम ध्यावे, ध्यानकाळे तेह शुद्धात्मा बने. १९१.

ओ रीत दर्शन-ज्ञान छे, इंद्रिय-अतीत महार्थ छे,
मानु हुं—आलंबन रहित, जीव शुद्ध, निश्चल ध्रुव छे. १६२.

लक्ष्मी, शरीर, सुखदुःख अथवा शत्रुमित्र जनो आरे !
जीवने नथी कई ध्रुव, ध्रुव उपयोग-आत्मक जीव छे. १६३.

—आ जाणी, शुद्धात्मा बनी, ध्यावे परम निज आत्मने,
साकार अण-आकार हो, ते मोहग्रंथि क्षय करे. १६४.

हणी मोहग्रंथि, क्षय करी रागादि, समसुखदुःख जे
जीव परिणमे श्रामण्यमां, ते सौख्य अक्षयने लहे. १६५.

जे मोहमळ करी नष्ट, विषयविरक्त थई, मन रोकीने,
आत्मस्वभावे स्थित छे, तें आत्मने ध्यानार छे. १६६.

शा अर्थने ध्यावे श्रमण, जे नष्टघातिकर्म छे,
प्रत्यक्षसर्वपदार्थ ने ज्ञेयान्तप्राप्त, निःशंक छे ? १६७.

बाधा रहित, सकलात्ममां संपूर्णसुखज्ञानाढ्य जे,
इन्द्रिय-अतीत अनिन्द्रि ते ध्यावे परम आनंदने. १६८.

श्रमणो, जिनो, तीर्थकरो आ रीत सेवी मागनि
सिद्धि वर्या; नमुं तेमने, निर्वाणना ते मागनि. १६९.

ओ रीत तेथी आत्मने ज्ञायकस्वभावी जाणीने,
निर्ममपणे रही स्थित आ परिवर्जुं छुं हुं ममत्वने. २००.

३. चरणानुयोगसूचक चूलिका

- अे रीत प्रणमी सिद्ध, जिनवरवृषभ, मुनिने फरी फरी,
श्रामण्य अंगीकृत करो, अभिलाष जो दुखमुक्तिनी. २०१.
- बंधुजनोनी विदाय लइ, स्त्री-पुत्र-वडीलोथी छूटी,
दृग-ज्ञान-तप-चारित्र-वीर्याचार अंगीकृत करी. २०२.
- 'मुझने ग्रहो' कही, प्रणत थई, अनुगृहीत थाय गणी वडे,
—वयरूपकुलविशिष्ट, योगी, गुणाढ्य ने मुनि-इष्ट जे. २०३.
- परनो न हुं पर छे न मुज, मारुं नथी कर्ह पण जगे,
—अे रीत निश्चित ने जितेन्द्रिय साहजिकखपधर बने. २०४.
- जन्म्या प्रमाणे रूप, लुंचन केशनुं, शुद्धत्व ने
हिंसादिथी शून्यत्व, देह-असंस्करण—अे लिंग छे. २०५.
- आरंभमूर्छाशून्यता, उपयोगयोगविशुद्धता,
निरपेक्षता परथी,—जिनोदित मोक्षकारण लिंग आ. २०६.
- ग्रही परमगुरु-दीधेल लिंग, नमस्करण करी तेमने,
ब्रत ने क्रिया सुणी, थई उपस्थित, थाय छे मुनिराज अे. २०७.
- ब्रत, समिति, लुंचन, आवश्यक, अणचेल, इन्द्रियरोधनं,
नहि स्नान-दातण, अेक भोजन, भूशयन, स्थितिभोजनं. २०८.
- आ मूळगुण श्रमणो तणा जिनदेवथी प्रज्ञाप छे,
तेमां प्रमत्त थतां श्रमण छेदोपस्थापक थाय छे. २०९.

जे लिंगग्रहणे साधुपद देनार ते गुरु जाणवा;
छेदद्वये स्थापन करे ते शेष मुनि निर्यापका. २१०.

जो छेद थाय प्रयत्न सह कृत कायनी चेष्टा विषे,
आलोचनापूर्वक क्रिया कर्तव्य छे ते साधुने. २११.

छेदोपयुक्त मुनि, श्रमण व्यवहारविज्ञ करे जइ,
निज दोष आलोचन करी, श्रमणोपदिष्ट करे विधि. २१२.

प्रतिबंध परित्यागी सदा अधिवास अगर विवासमा,
मुनिगाज विहरो सर्वदा थई छेदहीन श्रामण्यमा. २१३.

जे श्रमण ज्ञान-दृगादिके प्रतिबद्ध विचरे सर्वदा,
ने प्रयत्न मूळगुणो विषे, श्रामण्य छे परिपूर्ण त्या. २१४.

मुनि क्षर्षण माही, निवासस्थान, विहार वा भोजन महीं,
उपधि-श्रमण-विकथा महीं प्रतिबंधने इच्छे नहीं. २१५.

आसन-शयन-गमनादिके चर्या प्रयत्नविहीन जे,
ते जाणवी हिंसा सदा संतानवाहिनी श्रमणने. २१६.

जीवो - मरो जीव, यलहीन आचार त्यां हिंसा नक्की,
समिति-प्रयत्नसहितने नहि बंध हिंसामात्रथी. २१७.

मुनि यलहीन आचारवंत छ कायनो हिंसक कह्यो,
जलकमलवत् निर्लेप भाख्यो, नित्य यलसहित जो. २१८.

दैहिक क्रिया थकी जीव मरतां बंध थाय—न थाय छे,
परिग्रह थकी ध्रुव बंध, तेथी समस्त छोड्यो योगीजे. २१९.

निरपेक्ष त्याग न होय तो नहि भावशुद्धि भिक्षुने,
ने भावमां अविशुद्धने क्षय कर्मनो कई रीत बने ? २२०.

आरंभ अणसंख्यम अने मूर्छा त्यां—ओ क्यम बने ?
परद्रव्यरत जे होय ते कई रीत साधे आलने ? २२१.

ग्रहण विश्वर्ग सेवतां नहि छेद जेथी थाय छे,
ते उपधि सह वर्तो भले मुनि काळक्षेत्र विजाणीने. २२२.

उपधि अनिंदितने, असंयत जन थकी अणप्रार्थने,
मूर्छादिजनविरहितने ज ग्रहो थ्रमण, थोडो भले. २२३.

क्यम अन्य परिग्रह होय ज्यां कही देहने परिग्रह अहो !
मोक्षेच्छुने देहेय निष्प्रतिकर्म उपदेशे जिनो ? २२४.

जन्म्या प्रमाणे रूप भाख्युं उपकरण जिनमार्गमां,
गुरुवचन ने सूत्राध्ययन, वळी विनय पण उपकरणमां. २२५.

आ लोकमां निरपेक्ष ने परलोक-अणप्रतिबद्ध छे,
साधु कषायरहित, तेथी युक्त आर-विहारी छे. २२६.

आत्मा असेषक ते या तप, तत्सिद्धिमां उद्यत रही
वण-अेषणा भिक्षा वळी, तेथी अनाहारी मुनि. २२७.

केवलशरीर मुनि त्यांय ‘मारुं न’ जाणी वण-प्रतिकर्म छे,
निज शक्तिना गोपन विना तप साथ तन योजेल छे. २२८.

आहार ते अैकी ज, ऊणोदर ने यथा-उपलब्ध छे,
भिक्षा वडे, दिवसे, रसेच्छाहीन, वण-मधुमांस छे. २२९.

वृद्धत्व, बालपणा विषे, ग्लानत्व, श्रांत दशा विषे,
चर्या चरो निजयोग्य, जे रीत मूळछेद न थाय छे. २३०.

जो देश-काळ तथा क्षमा-श्रम-उपाधिने मुनि जाणीने
वर्ते, अहारविहारमां, तो अल्पलेपी श्रमण ते. २३१.

श्रामण्य, ज्यां ऐकाश्च, ने ऐकाश्च वस्तुनिश्चये,
निश्चय बने आगम वडे, आगमप्रवर्तन मुख्य छे. २३२.

आगमरहित जे श्रमण ते जाणे न परने, आलने;
भिक्षु पदार्थ-अजाण ते क्षय कर्मनो कइ रीत करे ? २३३.

मुनिराज आगमचक्षु ने सौ भूत इन्द्रियचक्षु छे,
छे देव अवधिचक्षु ने सर्वत्रचक्षु सिद्ध छे. २३४.

सौ चित्र गुणपर्याययुक्त पदार्थ आगमसिद्ध छे;
ते सर्वने जाणे श्रमण ओ देखीने आगम वडे. २३५.

दृष्टि न आगमपूर्विका ते जीवने संयम नहीं
—ओ सूत्र केरुं छे वचन; मुनि केम होय असंयमी ? २३६.

सिद्धि नहीं आगम थकी, श्रद्धा न जो अर्थो तणी;
निर्वाण नहि अर्थो तणी श्रद्धाथी, जो संयम नहीं. २३७.

अज्ञानी जे कर्म खपावे लक्ष कोटि भवो वडे,
ते कर्म ज्ञानी त्रिगुप्त बस उच्छ्वासमात्रथी क्षय करे. २३८.

अणुमात्र पण मूर्छा तणो सद्भाव जो देहादिके,
तो सर्वागमधर भले पण नव लहे सिद्धत्वने. २३९.

जे पंचसमित, त्रिगुप्त, इन्द्रिनिरोधी, विजयी कषायनो,
परिपूर्ण दर्शनज्ञानथी, ते श्रमणने संयत कहो. २४०.

निंदा-प्रशंसा, दुःख-सुख, अरि-बंधुमां ज्यां साम्य छे,
वळी लोष्ट-कनके, जीवित-मरणे साम्य छे, ते श्रमण छे. २४१.

दृग, ज्ञान ने चारित्र त्रणमां युगपदे आरूढ जे,
तेने कहो औकाडयगत, श्रामण्य त्यां परिपूर्ण छे. २४२.

परद्रव्यने आश्रय श्रमण अज्ञानी पामे मोहने
वा रागने वा द्वेषने, तो विविध बांधे कमने. २४३.

नहि मोह, ने नहि राग, द्वेष करे नहीं अर्थो विषे,
तो नियमथी मुनिराज ओ विधविध कर्मो क्षय करे. २४४.

शुद्धोपयोगी श्रमण छे, शुभयुक्त पण शास्त्रे कह्या;
शुद्धोपयोगी छे निःस्वरव, शेष सास्त्रव जाणवा. २४५.

वात्सल्य प्रवचनरत विषे दे भक्ति अहंतादिके
—ओ होय जो श्रामण्यमां, तो चरण ते शुभयुक्त छे. २४६.

श्रमणो प्रति वंदन, नमन, अनुगमन, अभ्युत्थान ने
वळी श्रमनिवारण छे न निंदित रागयुत चर्या विषे. २४७.

उपदेश दर्शनज्ञाननो, पोषण-ग्रहण शिष्यो तणुं,
उपदेश जिनपूजा तणो—वर्तन तुं जाण सरागनु. २४८.

वण जीवकायविराधना उपकार जे नित्ये करे
चउविध साधुसंधने, ते श्रमण रागप्रधान छे. २४९.

वैयावृते उद्यत श्रमण पट कायने पीडा करे
तो श्रमण नहि, पण छे गृही; ते श्रावकोनो धर्म छे. २५०.

छे अल्प लेप छतांय दर्शनज्ञानपरिणित जैनने
निरपेक्षतापूर्वक करो उपकार अनुकंपा बडे. २५१.

आक्रांत देखी श्रमणने श्रम, रोग वा भूख, यासथी,
माधु करो सेवा स्वशक्तिप्रमाण आ मुनिराजनी. २५२.

सेवानिमित्ते रोगी-बाळक-वृद्ध-गुरु श्रमणो तणी,
लौकिक जनो सह वात शुभ-उपयोगयुत निंदित नथी. २५३.

आ शुभ चर्या श्रमणने, वळी मुख्य होय गृहस्थने;
तेना बडे ज गृहस्थ पामे मोक्षमुख उत्कृष्टने. २५४.

फल होय छे विपरीत वस्तुविशेषथी शुभ रागने,
निष्पत्ति विपरीत होय भूमिविशेषथी ज्यम बीजने. २५५.

छद्मस्थ-अभिहित ध्यानदाने व्रतनियमपठनादिके
रत जीव मोक्ष लहे नहीं, बस भाव शातात्क लहे. २५६.

परमार्थथी अनभिज्ञ, विषयकषायायअधिक जनो परे
उपकार-सेवा-दान सर्व कुदेवमनुजपणे फळे. २५७.

'विषयो कषायो पाप छे' जो अम निरूपण शास्त्रमां,
तो केम तत्प्रतिबद्ध पुरुषो होय रे निस्तारका? २५८.

ते पुरुष जाण मुमार्गशाळी, पाप-उपरम जेहने,
समभाव ज्यां सौ धार्मिके, गुणसमूहसेवन जेहने. २५९.

अशुभोपयोगरहित श्रमणो—शुद्ध वा शुभयुक्त जे,
ते लोकने तारे; अने तदूभक्त पामे पुण्यने. २६०.

प्रकृत वस्तु देखी अभ्युथान आदि क्रिया थकी
वर्तो श्रमण, पछी वर्तनीय गुणानुसार विशेषथी. २६१.

गुणथी अधिक श्रमणो प्रति सल्कार, अभ्युथान जे
अंजलिकरण, पोषण, ग्रहण, सेवन अहीं उपदिष्ट छे. २६२.

मुनि सूत्र-अर्थप्रवीण संयमज्ञानतपसमृद्धने
प्रणिपात, अभ्युथान, सेवा साधुओ कर्तव्य छे. २६३.

शास्त्रे कह्युं तपसूत्रसंयमयुक्त पण साधु नहीं,
जिन-उक्त आत्मप्रधान सर्व पदवर्थ जो श्रद्धे नहीं. २६४.

मुनि शासने स्थित देखीने जे द्वेषथी निंदा करे,
अनुमत नहीं किरिया विषे, ते नाश चरण तणो करे. २६५.

जे हीनगुण होवा छतां ‘हुं पण श्रमण छुं’ मद करे,
इच्छे विनय गुण-अधिक पास, अनंतसंसारी बने. २६६.

मुनि अधिकगुण हीनगुण प्रति वर्ते यदि विनयादिसां,
तो भ्रष्ट थाय चरित्रथी उपयुक्त मिथ्या भावमां. २६७.

सूत्रार्थपदनिश्चय, कषायप्रशांति, तप-अधिकत्व छे,
ते पण असंयत थाय, जो छोडे न लौकिक-संगने. २६८.

निर्ग्रथरूप दीक्षा बडे संयमतपे संयुक्त जे,
लौकिक कह्यो तेने य, जो छोडे न ऐहिक कमने. २६९.

तेथी श्रमणने होय जो दुखमुक्ति केरी भावना,
तो नित्य वसवुं समान अगर विशेष गुणीना संगमां. २७०.

समयस्थ हो पण सेवी भ्रम अयथा ग्रहे जे अर्थने,
अत्यंतफळसमृद्ध भावी काळमां जीव ते भमे. २७१.

अयथाचरणहीन, सूत्र-अर्थसुनिश्चयी उपशांत जे,
ते पूर्ण साधु अफळ आ संसारमां चिर नहि रहे. २७२.

जाणी यथार्थ पदार्थने, तजी संग अंतर्बाह्यने,
आसक्त नहि विषयो विषे जे, 'शुद्ध' भाष्या तेमने. २७३.

रे ! शुद्धने श्रामण्य भाष्युं, ज्ञान-दर्शन शुद्धने,
छे शुद्धने निर्वाण, शुद्ध ज सिद्ध, प्रणमुं तेहने. २७४.

साकार अण-आकार चर्यायुक्त आ उपदेशने
जे जाणतो, ते अल्प काळे सार प्रवचननो लहे. २७५.

ॐ

श्री

पंचास्तिकायसंग्रह

पद्मानुवाद

१. षड्द्रव्य-पंचास्तिकायवर्णन

(हस्तीत)

- शत-इन्द्रवंदित, त्रिजगहित-निर्मळ-मधुर वदनारने,
निःसीम गुण धरनारने, जितभव नमुं जिनराजने. १.
आ समयने शिरनमनपूर्वक भाखुं छुं, सुणजो तमे;
जिनवदननिर्गत-अर्थमय, चउगतिहरण, शिवहेतु छे. २.
समवाद वा समवाय पांच तणो समय—भाखुं जिने;
ते लोक छे, आगळ अमाप अलोक आभस्वरूप छे. ३.
जीवद्रव्य, पुद्गलकाय, धर्म, अधर्म ने आकाश अे
अस्तित्वनियत, अनन्यमय ने अणुमहान पदार्थ छे. ४.
विधविध गुणो ने पर्ययो सह जे अनन्यपणुं धरे
ते अस्तिकायो जाणवा, त्रैलोक्यरचना जे बडे. ५.

ते अस्तिकाय त्रिकाळभावे परिणमे छे, नित्य छे;
अे पांच तेम ज काळ वर्तनलिंग सर्वे द्रव्य छे. ६.

अन्योन्य थाय प्रवेश, अे अन्योन्य दे अवकाशने,
अन्योन्य मिलन, छतां कदी छोडे न आपस्वभावने. ७.

सर्वार्थप्राप्त, सविथूरूप, अनंतपर्ययवंत छे,
सत्ता जन्म-लय-ध्वन्यमय छे। अेक छे, सविष्क्ष छे. ८.

ते ते विविध सद्भावपर्ययने द्रवे—व्यापे—लहे,
तेने कहे छे द्रव्य, जे सत्ता थकी नहि अन्य छे. ९.

छे सत्त्व लक्षण जेहनु, उत्पादव्ययध्वययुक्त जे,
गुणपर्याश्रय जेह, तेने द्रव्य सर्वज्ञो कहे. १०.

नहि द्रव्यनो उत्पाद अथवा नाश नहि, सद्भाव छें; तेना जे पर्याय ते उत्पाद-लय-ध्रुवता करे. ११

पर्यायविरहित द्रव्य नहि, नहि द्रव्यहीन पर्याय छे; पर्याय तेम ज द्रव्य केरी अनन्यता अमणो कहे. १२

नहि द्रव्य विण गुण होय, गुण विण द्रव्य पैण नहि होय छे; तेथी गुणो ने द्रव्य केरी अभिन्नता निर्दिष्ट छे. १३

छे अस्ति, नास्ति, उभय तेम अवाच्य आदिक भंग जे, आदेशवश ते सात भंगे युक्त सर्वे द्रव्य छे. १४

नहि ‘भाव’ केरो नाश होय, ‘अभाव’नो उत्पाद नाभावो करे छे नाश ने उत्पाद गुणपर्यायमां. १५

जीवादि सौ छे 'भाव', जीवगुण चेतना उपयोग छे;
जीवपर्ययो तिर्यच-नारक-देव-मनुज अनेक छे। १६.

मनुजत्वथी व्यय पामीने देवादि देही थाय छे;
त्यां जीवभाव न नाश पामे, अन्य नहि उद्भव लहे। १७.

जन्मे मरे छे ते ज, तोपण नाश-उद्भव नव लहे;
सुर-मानवादिक पर्ययो उत्पन्न ने लय थाय छे। १८.

अे रीत सत्-व्यय ने असत्-उत्पाद होय न जीवने,
सुरनरप्रमुख गतिनामनो हदयुक्त काळ रज होय छे। १९.

ज्ञानावरण इत्यादि भावो जीव सह अनुबद्ध छे,
तेनो करीने नाश पामे जीव सिद्धि अपूर्वने। २०.

गुणपर्ययो संयुक्त जीव संसरण करतो अ रीत
उद्भव, विलय वली भाव-विलय, अभाव-उद्भवने करे। २१.

जीवद्रव्य, पुद्गलकाय, नभ ने अस्तिकायो शेष बे,
अणकृतक छे, अस्तित्वमय छे, लोककारणभूत छे। २२.

सत्तास्वभावी जीव ने पुद्गल तणा परिणमनथी
छे, सिद्धि जेनी, काळ ते भाख्यो जिणंदे नियमथी। २३.

रसवर्णपंचक, स्पर्श-अष्टक, गंधयुगल विहीन छे,
छे मूर्तिहीन, अगुरुलधुक छे, काळ वर्तनलिंग छे। २४.

छे समय, निमिष, कळा, घडी, दिनरात, मास, ऋतु अने
जे अयन ने वषादि छे, ते काळ पर आयत छे। २५.

‘चिर’ ‘शीघ्र’ नहि मात्रा विना, मात्रा नहीं पुदगल विना,
ते कारणे पर-आश्रये उत्पन्न भाष्यो काळ आ. २६.

छे जीव, चेतयिता, प्रभु, उपयोगचिह्न, अमूर्त छे,
कर्ता अने भोक्ता, शरीरप्रमाण, कर्मे युक्त छे. २७.

सौ कर्ममळथी मुक्त आत्मा पामीने लोकाग्रने,
सर्वज्ञादर्शी ते अनंत अनिन्द्रि सुखने अनुभवे. २८.

स्वयमेव चेतक सर्वज्ञानी-सर्वदर्शी थाय छे,
ने निज अमूर्त अनंत अव्याबाध सुखने अनुभवे. २९.

जे चार प्राणे जीवतो पूर्वे, जीवे छे, जीवशे,
ते जीव छे; ने प्राण इन्द्रिय-आयु-बळ-उच्छ्वास छे. ३०.

जे अगुरुलघुक अनंत ते-रूप सर्व जीवो परिणमे;
सौना प्रदेश असंख्य; कतिपय लोकव्यापी होय छे; ३१.

अव्यापी छे कतिपय; वली निर्दोष सिद्ध जीवो घणा;
मिथ्यात्म-योग-कषाययुत संसारी जीव बहु जाणवा. ३२.

ज्यम दूधमां स्थित पद्मरागमणि प्रकाशे दूधने,
त्यम देहमां स्थित देही देहप्रमाण व्यापकता लहे. ३३.

तन तन धरे जीव, तन महीं औक्यस्थ पण नहि ओक छे,
जीव विविध अध्यवसाययुत, रजमळमलिन थइने भमे. ३४.

जीवत्व नहि ने सर्वथा तदभाव पण नहि जेमने,
ते सिद्ध छे—जे देहविरहित वचनविषयातीत छे. ३५.

ऊपजे नहीं को कारणे ते सिंदू तेथी न कार्य छे,
उपजावता नथी काई पण तेथी न कारण पण ठरे. ३६.

सदभाव जो नहि होय तो ध्रुव, नाश, भव्य, अभव्य ने
विज्ञान, अणविज्ञान, शून्य, अशून्य—ओ कई नव घटे. ३७.

त्रणविध चेतकभावथी को जीवराशि 'कार्य'ने,
को जीवराशि 'कर्मफल'ने कोई चेते 'ज्ञान'ने. ३८.

वेदे करमफल स्थावरो, त्रस कार्ययुत फल अनुभवे,
प्राणित्वथी अतिक्रांत जे ते जीव वेदे ज्ञानने. ३९.

छे ज्ञान ने दर्शन सहित उपयोग युगल प्रकारनो;
जीवद्रव्यने ते सर्व काळ अनन्यरूपे जाणवो. ४०.

मति, श्रुत, अवधि, मनः, केवल—पांच भेदो ज्ञानना;
कुमति, कुश्रुत, विभंग—त्रण पण ज्ञान साथे जोडवां. ४१.

दर्शन तणा चक्षु-अचक्षुरूप, अवधिरूप ने
निःसीमविषय अनिधन केवलरूप भेद कहेल छे. ४२.

छे ज्ञानथी नहि भिन्न ज्ञानी, ज्ञान तोय अनेक छे;
ते कारणे तो विश्वरूप कह्युं दरवने ज्ञानीओ. ४३.

जो द्रव्य गुणथी अन्य ने गुण अन्य मानो द्रव्यथी,
तो थाय द्रव्य-अनंतता. वा थाय नास्ति द्रव्यनी. ४४.

गुण-द्रव्यने अविभक्तरूप अनन्यता बुधमान्य छे;
पण त्यां विभक्त अनन्यता वा अन्यता नहि मान्य छे. ४५.

व्यपदेश ने संस्थान, संख्या, विषय बहु ये होय छे;
ते तेमना अन्यत्व तेम अनन्यतामां पण घटे। ४६.

धनथी 'धनी' ने ज्ञानथी 'ज्ञानी'—द्विधा व्यपदेश छे,
ते रीत तत्त्वज्ञो कहे अेकत्व तेम पृथक्त्वने। ४७.

जो होय अर्थातरपणुं अन्योन्य ज्ञानी-ज्ञानने,
बन्ने अचेतनता लहे—जिनदेवने नहि मान्य जे। ४८.

रे ! जीव ज्ञानविभिन्न नहि समवायथी ज्ञानी बने;
'अज्ञानी' अेवु वचन ते अेकत्वनी सिद्धि करे। ४९.

समवर्तिता समवाय छे, अपृथक्त्व ते, अयुतत्व ते;
ते कारणे भाखी अयुतसिद्धि गुणो ने द्रव्यने। ५०.

परमाणुमां प्रस्तुपित वरण, रस, गंध, तेम ज स्पर्श जे,
अणुथी अभिन्न रही विशेष बडे प्रकाशे भेदने; ५१.

त्यम ज्ञानदर्शन जीवनियत अनन्य रहीने जीवथी,
अन्यत्वना कर्ता बने व्यपदेशथी—न स्वभावथी। ५२.

जीवो अनादि-अनंत, सांत, अनंत छे जीवभावथी,
सद्भावथी नहि अंत होय; प्रधानता गुण पांचथी। ५३.

ओ रीत सत्-व्यय ने असत्-उत्पाद जीवने होय छे
—भाष्युं जिने, जे पूर्व-अपर विरुद्ध पण अविरुद्ध छे। ५४.

तिर्यच-नारक-देव-मानव नामनी छे प्रकृति जे,
ते व्यय करे सत् भावनो उत्पाद असत् तणो करे। ५५.

परिणाम, उदय, क्षयोपशम, उपशम, क्षये संयुक्त जे,
ते पांच जीवगुण जाणवा; बहु भेदमां विस्तीर्ण छे. ५६.

पुद्गलकरमने वेदतां आत्मा करे जे भावने,
ते भावनो ते जीव छे कर्ता—कहुँ जिनशासने. ५७.

पुद्गलकरम विण जीवने उपशम, उदय, क्षायिक अने
क्षयोपशमिक न होय, तेथी कर्मकृत ओ भाव छे. ५८.

जो भावकर्ता कर्म, तो शुं कर्मकर्ता जीव छे ?
जीव तो कदी करतो नथी निज भाव विण कई अन्यने. ५९.

रे ! भाव कर्मनिमित्त छे ने कर्म भावनिमित्त छे,
अन्योन्य नहि कर्ता खरे; कर्ता विना नहि थाय छे. ६०.

निज भाव करतो आत्मा कर्ता खरे निज भावनो,
कर्ता न पुद्गलकर्मनो;—उपदेश जिननो जाणवो. ६१.

रे ! कर्म आपस्वभावथी निज कर्मपर्ययने करे,
आत्माय कर्मस्वभावरूप निज भावथी निजने करे. ६२.

जो कर्म कर्म करे अने आत्मा करे बस आलने,
क्यम कर्म फल दे जीवने ? क्यम जीव ते फल भोगवे ? ६३.

अवगाढ गाढ भरेल छे सर्वत्र पुद्गलकायथी
आ लोक बादर-मूक्षमथी, विधविध अनंतानंतथी. ६४.

आत्मा करे निज भाव ज्यां, त्यां पुद्गलो निज भावथी
कर्मत्वरूपे परिणमे अन्योन्य-अवगाहित थई. ६५.

ज्यम स्कंधरचना बहुविधा देखाय छे पुद्गल तणी
परथी अकृत, ते रीत जाणो विविधता कर्मो तणी. ६६.

जीव-पुद्गलो अन्योन्यमां अवगाह ग्रहीने बछ छे;
काळे वियोग लहे तदा सुखदुःख आपे-भोगवे. ६७.

तेथी करम, जीवभावथी संयुक्त, कर्ता जाणवुं;
भोक्तापणुं तो जीवने घेतकपणे तत्फल तणुं. ६८.

कर्ता अने भोक्ता थतो अे रीत निज कर्मो बडे
जीव मोहथी आच्छन्न सांत अनंत संसारे भमे. ६९.

जिनवचनथी लही मार्ग जे, उपशांतक्षीणमोही बने,
ज्ञानानुमार्ग विषे चरे, ते धीर शिवपुरने वरे. ७०.

अेक ज महाला ते द्विभेद अने त्रिलक्षण उक्त छे,
चउभ्रमणयुत, पंचाग्रगुणपरधान जीव कहेल छे; ७१.

उपयोगी षट-अपक्रमसहित छे, सप्तभंगीसत्त्व छे,
जीव अष्ट-आश्रय, नव-अरथ, दशस्थानगत भाखेल छे. ७२.

प्रकृति-स्थिति-परदेश-अनुभवबंधथी परिमुक्तने
गति होय ऊंचे; शेषने विदिशा तजी गति होय छे. ७३.

जडरूप पुद्गलकाय केरा चार भेदो जाणवा;
ते स्कंध, तेनो देश, स्कंधप्रदेश, परमाणु कह्या. ७४.

पूरण-सकळ ते 'स्कंध' छे ने अर्ध तेनु 'देश' छे,
अर्धार्ध तेनु 'प्रदेश' ने अविभाग ते 'परमाणु' छे. ७५.

- सौ स्कंध बादर-सूक्ष्ममां 'पुदगल' तणो व्यवहार छे;
छ विकल्प छे स्कंधो तणा, जेथी त्रिजग निष्पन्न छे. ७६.
- जे अंश अंतिम स्कंधनो, परमाणु जाणो तेहने;
ते अेक ने अविभाग, शाश्वत, मूर्तिप्रभव, अशब्द छे. ७७.
- आदेशमात्रथी मूर्त, धातुचतुष्कनो छे हेतु जे,
ते जाणवो परमाणु—जे परिणामी, आप अशब्द छे. ७८.
- छे शब्द स्कंधोत्पन्न; स्कंधो अणुसमूहसंघात छे,
स्कंधाभिधाते शब्द ऊपजे, नियमथी उत्पाद्य छे. ७९.
- नहि अनवकाश, न सावकाश प्रदेशथी, अणु शाश्वतो,
भेत्ता-रचयिता स्कंधनो, प्रविभागी संख्या-काळनो. ८०.
- अेक ज वरण-रस-गंध न बे स्पर्शयुत परमाणु छे,
ते शब्दहेतु, अशब्द छे, ने स्कंधमां पण द्रव्य छे. ८१.
- इन्द्रिय वडै उपभोग्य, इन्द्रिय, काय, मन ने कर्म जे,
वळी अन्य जे कई मूर्त ते सधलुंय पुदगल जाणजे. ८२.
- धर्मास्तिकाय अवर्णगंध, अशब्दरस, अस्पर्श छे;
लोकावगाही, अखंड छे, विस्तृत, असंख्यप्रदेश छे. ८३.
- जे अगुरुलघुक अनंत ते-रूप सर्वदा ओ परिणमे,
छे नित्य, आप अकार्य छे, गतिपरिणमितने हेतु छे. ८४.
- ज्यम जगतमां जळ मीनने अनुग्रह करे छे गमनमां,
त्यम धर्म पण अनुग्रह करे जीव-पुदगलोने गमनमां. ८५.

- ज्यम धर्मनामक द्रव्य तेम अधर्मनामक द्रव्य छे;
पण द्रव्य आ छे पृथ्वी माफक हेतु थितिपरिणमितने. ८६.
- धर्माधरम होवाथी लोक-अलोक ने स्थितिगति बने;
ते उभय भिन्न-अभिन्न छे ने सकललोकप्रमाण छे. ८७.
- धर्मास्ति गमन करे नहीं, न करावतो परद्रव्यने;
जीव-पुद्गलोना गतिप्रसार तणो उदासीन हेतु छे. ८८.
- ऐ ! जेमने गति होय छे, तेओ ज वळी स्थिर थाय छे;
ते सर्व निज परिणामथी ज करे गतिस्थितिभावने. ८९.
- जे लोकमां जीव-पुद्गलोने, शेष द्रव्य समस्तने
अवकाश दे छे पूर्ण, ते आकाशनामक द्रव्य छे. ९०.
- जीव-पुद्गलादिक शेष द्रव्य अनन्य जाणो लोकथी;
नभ अंतशून्य अनन्य तेम ज अन्य छे अे लोकथी. ९१.
- अवकाशदायक आभ गति-स्थितिहेतुता पण जो धरे,
तो ऊर्ध्वगतिपरधान सिद्धो केम तेमां स्थिति लहे ? ९२.
- भाखी जिनोअे लोकना अग्रे स्थिति सिद्धो तणी,
ते कारणे जाणो—गतिस्थिति आभमां होती नथी. ९३.
- नभ होय जो गतिहेतु ने स्थितिहेतु पुद्गल-जीवने,
तो हानि थाय अलोकनी, लोकान्त पामे वृद्धिने. ९४.
- तेथी गतिस्थितिहेतुओ धर्माधरम छे, नभ नहीं;
भाख्युं जिनोअे आम लोकस्वभावना श्रोता प्रति. ९५.

- धर्माधरम-नभने समानप्रमाणयुत अपृथक्त्वथी,
वली भिन्नभिन्न विशेषथी अेकत्व ने अन्यत्व छे. ६६.
- आत्मा अने आकाश, धर्म, अधर्म, काळ अमूर्त छे,
छे मूर्त पुद्गलद्रव्य; तेमां जीव छे चेतन खरे. ६७.
- जीव-पुद्गलो सहभूत छे सक्रिय, निष्क्रिय शेष छे;
छे काळ पुद्गलने करण, पुद्गल करण छे जीवने. ६८.
- छे जीवने जे विषय इन्द्रियग्राह्य, ते सौ मूर्त छे;
बाकी बधुंय अमूर्त छे; मन जाणतुं ते उभयने. ६९.
- परिणामभव छे काळ, काळपदार्थभव परिणाम छे;
—आ छे स्वभावो उभयना; क्षणभंगी ने ध्रुव काळ छे. १००.
- छे 'काळ' संज्ञा सत्प्रस्तुपक तेथी काळ सुनित्य छे;
उत्पन्नध्वंसी अन्य जे ते दीर्घस्थायी पण ठरे. १०१.
- आ जीव, पुद्गल, काळ, धर्म, अधर्म तेम ज नभ विषे
छे 'द्रव्य' संज्ञा सर्वने, कायत्व छे नहि काळने. १०२.
- ओ रीत प्रवचनसाररूप 'पंचास्तिसंग्रह' जाणीने
जे जीव छोडे रागद्वेष, लहे सकळदुखमोक्षने. १०३.
- आ अर्थ जाणी, अनुगमन-उद्यम करी, हणी मोहने;
प्रशमावी रागद्वेष, जीव उत्तर-पूरव विरहित बने. १०४.

२. नवपदार्थपूर्वक मोक्षमार्गप्रपञ्चवर्णन

- शिरसा नमी अपुनर्जनमना हेतु श्री महावीरने,
भाखुं पदार्थविकल्प तेम ज मोक्ष केरा मार्गने. १०५.
- सम्यक्त्वज्ञान समेत चारित रागद्वेषविहीन जे,
ते होय छे निर्वाणमारग लब्धबुद्धि भव्यने. १०६.
- ‘भावो’ तणी श्रद्धा सुदर्शन, बोध तेनो ज्ञान छे,
वधु रूढ मार्ग थतां विषयमां साम्य ते चारित्र छे. १०७.
- बे भाव—जीव अजीव, तद्गत पुण्य तेम ज पाप ने
आसरव, संवर, निर्जरा, वळी बंध, मोक्ष—पदार्थ छे. १०८.
- जीवो द्विविध—संसारी, सिद्धो; चेतनात्मक उभय छे;
उपयोगलक्षण उभय; अेक सदेह, अेक अदेह छे. १०९.
- भू-जल-अनल-वायु-वनस्पतिकाय जीवसहित छे;
बहु काय ते अतिमोहसंयुत स्पर्श आपे जीवने. ११०.
- त्यां जीव त्रण स्थावरतनु, त्रस जीव अग्नि-समीरना;
अे सर्व मनपरिणामविरहित अेक-इन्द्रिय जाणवा. १११.
- आ पृथ्वीकायिक आदि जीवनिकाय पांच प्रकारना,
सघळाय मनपरिणामविरहित जीव अेकेन्द्रिय कह्या. ११२.
- जेवा जीवो अंडस्थ, मूर्छावस्थ वा गर्भस्थ छे;
तेवा बधा आ पंचविध अेकेन्द्रि जीवो जाणजे. ११३.

शंबूक, छीपो, मातुवाहो, शंख, कृमि पग-वगरना—जे जाणता रसस्पर्शनि, ते जीव द्वीन्द्रिय जाणवा. ११४.

जू, कुंभी, माकड़, कीड़ी, तेम ज वृथिकादिक जंतु जे रस, गंध तेम ज स्पर्श जाणे, जीव त्रीन्द्रिय तेह छे. ११५.

मधमाख, भ्रमर, पतंग, माखी, डांस, मच्छर आदि जे, ते जीव जाणे स्पर्शनि, रस, गंध तेम ज रूपने. ११६.

स्पर्शादिपंचक जाणतां तिर्यच-नारक-सुर-नरो
—जलचर, भूचर के खेचरो—बछवान पंचेन्द्रिय जीवो. ११७.

नर कर्मभूमिज भोगभूमिज, देव चार प्रकारना,
तिर्यच बंहुविध, नारकोना पृथ्वीगत भेदो कह्या. ११८.

गतिनाम ने आयुष्य पूर्वनिबद्ध ज्यां क्षय थाय छे,
त्यां अन्य गति-आयुष्य पामे जीव निजलेश्यावशे. ११९.

आ उक्त जीवनिकाय सर्वे देहसहित कहेल छे,
ने देहविरहित सिद्ध छे; संसारी भव्य-अभव्य छे. १२०.

रे! इन्द्रियो नहि जीव, षड्विध काय पण नहि जीव छे;
छे तेमनामां ज्ञान जे बस ते ज जीव निर्दिष्ट छे. १२१.

जाणे अने देखे बधुं, सुख अभिलषे, दुखथी डरे,
हित-अहित जीव करे अने हित-अहितनुं फळ भोगवे. १२२.

बीजाय बहु पर्यायथी अे रीत जाणी जीवने,
जाणो अजीवपदार्थ ज्ञानविभिन्न जड़ लिंगो वडे. १२३.

છે જીવગુણ નહિ આભ-ધર્મ-અધર્મ-પુદ્ગલ-કાળમાં;
તેમાં અચેતના કહી, ચેતનપણું કહ્યું જીવમાં. ૧૨૪.

સુખદુઃખસંચેતન, અહિતની ભીતિ, ઉદ્ઘમ હિત વિષે
જેને કદી હોતાં નથી, તેને અજીવ શ્રમણો કહે. ૧૨૫.

સંસ્થાન-સંધાતો, વરણ-રસ-ગંધ-શબ્દ-સ્પર્શ જે,
તે બહુ ગુણો ને પર્યયો પુદ્ગલદરવનિષ્પત્ત છે. ૧૨૬.

જે ચેતનાગુણ, અરસરૂપ, અગંધશબ્દ, અવ્યક્ત છે,
નિર્દિષ્ટ નહિ સંસ્થાન, ઇન્દ્રિયગ્રાહ્ય નહિ, તે જીવ છે. ૧૨૭.

સંસારગત જે જીવ છે પરિણામ તેને થાય છે,
પરિણામથી કર્મો, કરમથી ગમન ગતિમાં થાય છે. ૧૨૮.

ગતિ પ્રાપ્તને તન થાય, તનથી ઇન્દ્રિયો વળી થાય છે,
અનાથી વિષય ગ્રહાય, રાગદ્વૈષ તેથી થાય છે. ૧૨૯.

એ રીત ભાવ અનાદિનિધન અનાદિસાંત થયા કરે
સંસારચક્ર વિષે જીવોને—અમ જિનદેવો કહે. ૧૩૦.

છે રાગ, દ્વૈષ, વિમોહ, ચિત્તપ્રસાદપરિણતિ જેહને,
તે જીવને શુભ વા અશુભ પરિણામનો સદ્ભાવ છે. ૧૩૧.

શુભ ભાવ જીવના પુણ્ય છે ને અશુભ ભાવો પાપ છે;
તેના નિમિત્તે પૌદ્ગલિક પરિણામ કર્મપણું . લહે. ૧૩૨.

છે કર્મનું ફલ વિષય, તેને નિયમથી અક્ષો વડે
જીવ ભોગવે દુઃખે-સુખે, તેથી કરમ તે મૂર્ત છે: ૧૩૩.

मूरत मूरत स्पर्शे अने मूरत मूरत बंधन लहे;
आत्मा अमूरत ने करम अन्योन्य अवगाहन लहे. १३४.

छे रागभाव प्रशस्त, अनुकंपासहित परिणाम छे.
मनमां नहीं कालुब्य छे, त्यां पुण्य-आस्रव होय छे. १३५.

अहंत-साधु-सिद्ध प्रत्ये भक्ति, चेष्टा धर्ममां,
गुरुओ तणुं अनुगमन—ओ परिणाम राग प्रशस्तना. १३६.

दुःखित, तृष्णित वा क्षुधित देखी दुःख पामी मन विषे
करुणाधी वर्ते जेह, अनुकंपा सहित ते जीव छे. १३७.

मद-क्रोध अथवा लोभ-माया चित्त-आश्रय पामीने
जीवने करे जे क्षोभ, तेने कलुषता ज्ञानी कहे. १३८.

चर्या प्रमादभरी, कलुषता, लुब्धता विषयो विषे,
परिताप ने अपवाद परना, पाप-आस्रवने करे. १३९.

संज्ञा, त्रिलेश्या, इन्द्रिवशता, आर्तरौद्र ध्यान बे,
वळी मोह ने दुर्युक्त ज्ञान प्रदान पाप तणुं करे. १४०.

मार्गे रही संज्ञा-कषायो-इन्द्रिनो निग्रह करे,
पापास्रवनुं छिद्र तेने तेटलुं संधाय छे. १४१.

सौ द्रव्यमां नहि राग-द्वेष-विमोह वर्ते जेहने,
शुभ-अशुभ कर्म न आस्रवे समदुःखसुख ते भिक्षुने. १४२.

ज्यारे न योगे पुण्य तेम ज पाप वर्ते विरतने,
त्यारे शुभाशुभकृत करमनो थाय संवर तेहने. १४३.

जे योग-संवरयुक्त जीव बहुविध तपो सह परिणमे,
तेने नियमथी निर्जरा बहु कर्म केरी थाय छे. १४४.

संवर सहित, आत्मप्रयोजननो प्रसाधक आत्मने
जाणी, सुनिश्चल ज्ञान ध्यावे, ते करमरज निजरि. १४५.

नहि रागद्वेषविमोह ने नहि योगसेवन जेहने,
प्रगटे शुभाशुभ बाळनारो ध्यान-अग्नि तेहने. १४६.

जो आत्मा उपरक्त करतो अशुभ वा शुभ भावने,
तो ते बडे ऐ विविध पुद्गालकर्मथी बंधाय छे. १४७.

छे योगहेतुक ग्रहण, मनवचकाय-आश्रित योग छे;
छे भावहेतुक बंध, ने मोहादिसंयुत भाव छे. १४८.

हेतु चतुर्विध अष्टविध कर्मो तणां कारण कह्यां,
तेनांय छे रागादि, ज्यां रागादि नहि त्यां बंध ना. १४९.

हेतु-अभावे नियमथी आस्वचनिरोधन ज्ञानीने,
आसरवभाव-अभावमां कर्मो तणुं रोधन बने; १५०.

कर्मो-अभावे सर्वज्ञानी सर्वदर्शी थाय छे,
ने अक्षरहित, अनंत, अव्याबाध सुखने ते लहे. १५१.

दृगज्ञानथी परिपूर्ण ने परद्रव्यविरहित ध्यान जे,
ते निर्जरानो हेतु थाय स्वभावपरिणत साधुने. १५२.

संवरसहित ते जीव पूर्व समस्त कर्मो निजरि
ने आयुवेदविहिन थई भवने तजे; ते मोक्ष छे. १५३.

- आत्मस्वभाव अनन्यमय निर्विप्र दर्शन ज्ञान छे;
दृगज्ञाननियत अनिंद्य जे अस्तित्व ते चारित्र छे. १५४.
- निजभावनियत अनियतगुणपर्ययपणे परसमय छे;
ते जो करे स्वकसमयने तो कर्मबंधनथी छूटे. १५५.
- जे रागथी परद्रव्यमां करतो शुभाशुभ भावने,
ते स्वकचरित्रथी भ्रष्ट, परचारित्र आचरनार छे. १५६.
- ऐ ! पुण्य अथवा पाप जीवने आख्रये जे भावथी,
तेना वडे ते 'परचरित' निर्दिष्ट छे जिनदेवथी. १५७.
- सौ-संगमुक्त अनन्यचित्त स्वभावथी निज आत्मने
जाणे अने देखे नियत रही, ते स्वचरितप्रवृत्त छे. १५८.
- ते छे स्वचरितप्रवृत्त, जे परद्रव्यथी विरहितपणे
निज ज्ञानदर्शनभेदने जीवथी अभिन्न ज आचरे. १५९.
- धर्मादिनी श्रद्धा सुदृग, पूर्वांगबोध सुबोध छे,
तपमांही चेष्टा चरण—अे व्यवहारमुक्तिमार्ग छे. १६०.
- जे जीव दर्शनज्ञानचरण वडे समाहित होइने,
छोडे ग्रहे नहि अन्य कर्ह पण, निश्चये शिवमार्ग छे. १६१.
- जाणे, जुअे ने आचरे निज आत्मने आत्मा वडे,
ते जीव दर्शन, ज्ञान ने चारित्र छे निश्चितपणे. १६२.
- जाणे-जुअे छे सर्व तेथी सौख्य-अनुभव मुक्तने;
—आ भाव जाणे भव्य जीव, अभव्य नहि श्रद्धा लहे. १६३.

दृग्, ज्ञान ने चारित्र छे शिवमार्ग तेथी सेववां
—संते कह्युं, पण हेतु छे अं बंधना वा मोक्षना. १६४.

जिनवरप्रमुखनी भक्ति द्वारा मोक्षनी आशा धरे
अज्ञानथी जो ज्ञानी जीव, तो परसमयरत तेह छे. १६५.

जिन-सिद्ध-प्रवचन-चैत्य-मुनिगण-ज्ञाननी भक्ति करे,
ते पुण्यबंध लहे घणो, पण कर्मनो क्षय नव करे. १६६.

अणुमात्र जेने हृदयमां परद्रव्य प्रत्ये राग छे,
हो सर्वआगमधर भले, जाणे नहीं स्वक-समयने. १६७.

मनना भ्रमणथी रहित जे राखी शके नहि आत्मने,
शुभ वा अशुभ कर्मो तणो नहि रोध छे ते जीवने. १६८.

ते कारणे मोक्षेच्छु जीव असंग ने निर्मम बनी
सिद्धो तणी भक्ति करे, उपलब्धि जेथी मोक्षनी. १६९.

संयम तथा तपयुक्तने पण दूरतर निर्वाण छे,
सूत्रो, पदार्थो, जिनवरो प्रति चित्तमां रुचि जो रहे. १७०.

जिन-सिद्ध-प्रवचन-चैत्य प्रत्ये भक्ति धारी मन विषे,
संयम परम सह तप करे, ते जीव पामे स्वगने. १७१.

तेथी न करवो राग जरीये कयांय पण मोक्षेच्छुओ;
वीतराग थईने अे रीते ते भव्य भवसागर तरे. १७२.

में मार्ग-उद्योतार्थ, प्रवचनभक्तिथी प्रेराईने,
कह्युं सर्वप्रवचन-सारभूत ‘पंचास्तिसंग्रह’ सूत्रने. १७३.

□

ॐ

श्री

नियमसार

पद्यानुवाद

१. जीव अधिकार

(हस्तीत)

नमीने अनंतोल्कृष्ट दर्शनज्ञानमय जिन वीरने,
कहुं नियमसार हुं केवलीश्रुतकेवलीपरिकथितने. १

छे मार्गनुं ने मार्गफल्लनुं कथन जिनवरशासने;
त्यां मार्ग मोक्षोपाय छे ने मार्गफल निर्वाण छे. २

जे नियमधी कर्तव्य अवां रलत्रय ते नियम छे;
विपरीतना परिहार अर्थे 'सार' पद योजेल छे. ३

छे नियम मोक्षोपाय, तेनुं फल परम निर्वाण छे;
बली आ त्रणेनुं भेदपूर्वक भिन्न निरूपण होय छे. ४

रे ! आत्म-आगम-तत्त्वनी श्रद्धाधी समकित होय छे;
निःशेषदोषविहीन जे गुणसकलमय ते आत्म छे. ५.

भय, रोष, राग, क्षुधा, तृष्णा, मद, मोह, चिंता, जन्म ने
रति, रोग, निद्रा, स्वेद, खेद, जरादि दोष अढार छे. ६.

सौ दोष रहित, अनंतज्ञानदृगादि वैभवयुक्त जे,
परमात्म ते कहेवाय, तद्विपरीत नहि परमात्म छे. ७.

परमात्मवाणी शुद्ध ने पूर्वापरे निर्देष जे,
ते वाणीने आगम कही; तेणे कह्या तत्त्वार्थने. ८.

जीवद्रव्य, पुद्गल, काळ तेम ज आभ, धर्म, अधर्म—ऐ
भाख्या जिने तत्त्वार्थ, गुणपर्याय विधविध युक्त जे. ९.

उपयोगमय छे जीव ने उपयोग दर्शन-ज्ञान छे;
ज्ञानोपयोग स्वभाव तेम विभावस्तप द्विविध छे. १०.

असहाय, इन्द्रियिहीन, केवळ, ते स्वभाविक ज्ञान छे;
सुज्ञान ने अज्ञान—ऐम विभावज्ञान द्विविध छे. ११.

मति, श्रुत, अवधि, मनःपर्यय—भेद छे सुज्ञानना;
कुमति, कुअवधि, कुश्रुत—ऐ त्रण भेद छे अज्ञानना. १२.

उपयोग दर्शननो स्वभाव-विभावस्तप द्विविध छे;
असहाय, इन्द्रियिहीन, केवळ, ते स्वभाव कहेल छे. १३.

चक्षु, अचक्षु, अवधि—त्रण दर्शन विभाविक छे कह्यां;
निरपेक्ष, स्वपरापेक्ष—ऐ बे भेद छे पर्यायना. १४.

तिर्यच-नारक-देव-नर पर्याय वैभाविक कह्या,
पर्याय कर्मीपाधिवर्जित ते स्वभाविक भाखिया. १५.

छे कर्मभूमिज भोगभूमिज—भेद वे मनुजो तणा,
ने पृथ्वीभेदे सप्त भेदो जाणवा नारक तणा. १६.

तिर्यचना छे चौद भेदो, चार भेदो देवना;
आ सर्वनो विस्तार छे निर्दिष्ट लोकविभागमां. १७.

आत्मा करे, वली भोगवे पुद्गलकरम व्यवहारथी;
ने कर्मजनित विभावनो कर्तादि छे निश्चय थकी. १८.

पूर्वोक्त पर्यायोथी छे व्यतिरिक्त जीव द्रव्यार्थिके;
ने उक्त पर्यायोथी छे संयुक्त पर्यायार्थिके. १९.

३४

२. अजीव अधिकार

परमाणु तेम ज स्कंध आ वे भेद पुद्गलद्रव्यना;
छ विकल्प छे स्कंधो तणा ने भेद वे परमाणुना. २०.

अतिथूलथूल, थूल, थूलसूक्ष्म, सूक्ष्मथूल, वली सूक्ष्म ने
अतिसूक्ष्म—ओम धरादि पुद्गलस्कंधना छ विकल्प छे. २१.

भूपर्वतादिक स्कंधने अतिथूलथूल जिने कह्या,
धी-तेल-जल इत्यादिने वली थूल स्कंधो जाणवा; २२.

आतप अने छायादिने थूलसूक्ष्म स्कंधो जाणजे,
चतुरिंद्रिना जे विषय तेने सूक्ष्मथूल कह्या जिने; २३.

वली कर्मवर्गणियोग्य स्कंधो सूक्ष्म स्कंधो जाणवा,
तेनाथी विपरीत स्कंधने अतिसूक्ष्म स्कंधो वर्णव्या. २४.

जे हेतु धातुचतुष्कनो ते कारणाणु जाणवो;
स्कंधो तणा अवसानने वळी कार्यपरमाणु कह्यो. २५.

जे आदि-मध्ये अंतमां पोते ज छे, अविभागी छे,
जे इन्द्रिथी नहि ग्राह्य छे, परमाणु जाणो तेहने. २६.

बे स्पर्श, रस-रूप-गंध अेक, स्वभावगुणमय तेह छे;
जिनसमयमांही विभावगुण सर्वक्षप्रगट कहेल छे. २७.

परिणाम परनिरपेक्ष तेह स्वभावपर्यय जाणवो;
परिणाम स्कंधस्वरूप तेह विभावपर्यय जाणवो. २८.

परमाणुने 'पुद्गलदरव' व्यपदेश छे निश्चय थकी;
ने स्कंधने 'पुद्गलदरव' व्यपदेश छे व्यवहारथी. २९.

जीव-पुद्गलोने गमन-स्थाननिमित्त धर्म-अधर्म छे;
जीवादि सर्व पदार्थने अवगाहहेतु आभ छे. ३०.

आवलि-समयना भेदथी बे भेद वा त्रण भेद छे;
संस्थानथी संख्यातगुण आवलिप्रमाण अतीत छे. ३१.

जीवोथी ने पुद्गलथी पण समयो अनंतगुणा कह्या;
ते काळ छे परमार्थ, जे छे स्थित लोकाकाशमां. ३२.

जीवपुद्गलादि पदार्थने परिणमनकारण काळ छे;
धर्मादि चार स्वभावगुणपर्यायवंत पदार्थ छे. ३३.

जिनसमयमांही काळ छोडी शेष पांच पदार्थ जे,
ते अस्तिकाय कह्या; अनेकप्रदेशयुत ते काय छे. ३४.

अणसंख्य, संख्य, अनंत होय प्रदेश मूर्तिक द्रव्यने,
अणसंख्य जाण प्रदेश धर्म, अधर्म तेम ज जीवने; ३५.

अणसंख्य लोकाकाशमांही, अनंत जाण अलोकने,
छे काळ अेकप्रदेशी, तेथी न काळने कायत्व छे. ३६.

छे मूर्त पुद्गलद्रव्य, शेष पदार्थ मूर्तिविहीन छे;
चैतन्ययुत छे जीव ने चैतन्यवर्जित शेष छे. ३७.

***

३. शुद्धभाव अधिकार

छे बाह्यतत्त्व जीवादि सर्वे हेय, आत्मा ग्राह्य छे,
—जे कर्मधी उत्पन्न गुणपर्यायथी व्यतिरिक्त छे. ३८.

जीवने न स्थान स्वभावनां, मानापमान तणां नहीं,
जीवने न स्थानो हर्षनां, स्थानो अहर्ष तणां नहीं. ३९.

स्थितिबंधस्थानो, प्रकृतिस्थान, प्रदेशनां स्थानो नहीं,
अनुभागनां नहि स्थान जीवने, उदयनां स्थानो नहीं. ४०.

स्थानो न क्षायिकभावनां, क्षायोपशमिक तणां नहीं,
स्थानो न उपशमभावनां के उदयभाव तणां नहीं. ४१.

चउगतिभ्रमण नहि, जन्म-मरण न, रोग-शोक-जरा नहीं,
कुल, योनि के जीवस्थान, मार्गणस्थान जीवने छे नहीं. ४२.

निर्दंड ने निर्दंड, निर्मम, निःशरीर, नीराग छे,
निर्दोष, निर्भय, निरवलंबन, आत्मा निर्मूढ छे. ४३.

નિર્ગ્રથ છે, નિષ્કામ છે, નિ:ક્રોધ, જીવ, નિર્માન છે,
નિ:શલ્ય તેમ નીરાગ, નિર્મદ, સર્વદોषવિમુક્ત છે. ૪૪.

સ્ત્રી-પુરુષ આદિક પર્યયો, રસવર્ણાંધસ્પર્શ ને
સંસ્થાન તેમ જ સંહનન સૌ છે નહીં જીવદ્રવ્યને. ૪૫.

જીવ ચેતનાગુણ, અરસસ્લપ, અગંધશબ્દ, અવ્યક્ત છે,
વળી લિંગપ્રહણવિહીન છે, સંસ્થાન ભાખ્યું ન તેહને. ૪૬.

જેવા જીવો છે સિદ્ધિગત તેવા જીવો સંસારી છે,
જેથી જનમમરણાદિહીન ને અષ્ટગુણસંયુક્ત છે. ૪૭.

અશરીર ને અવિનાશ છે, નિર્મલ, અતીન્દ્રિય, શુદ્ધ છે,
જ્યમ લોક-અંગ્રે સિદ્ધ, તે રીત જાણ સૌ સંસારિને. ૪૮.

આ 'સર્વ ભાવ કહેલ છે વ્યવહારનયના આશ્રયે;
સંસારી જીવ સમસ્ત સિદ્ધસ્વભાવી શુદ્ધનયાશ્રયે. ૪૯.

પૂર્વોક્ત ભાવો પર-દરવ પરભાવ, તેથી હેય છે;
આત્મા જ છે આદેય, અંત:તત્ત્વરૂપ નિજદ્રવ્ય જે. ૫૦.

શ્રદ્ધાન વિપરીત-અભિનિવેશવિહીન તે સમ્યક્ત્વ છે;
સંશય-વિમોહ-વિભ્રાંતિ વિરહિત જ્ઞાન સમ્યગ્જ્ઞાન છે. ૫૧.

ચલ-મલ-અગાઢપણા રહિત શ્રદ્ધાન તે સમ્યક્ત્વ છે;
આદેય-હેય પદાર્થનો અવબોધ સમ્યગ્જ્ઞાન છે. ૫૨.

જિનસૂત્ર સમકિતહેતુ છે, ને સૂત્રજ્ઞાતા પુરુષ જે
તે જાણ અંતહેતુ, દૃગ્મોહક્ષયાદિક જેમને. ૫૩.

सम्यकत्व, सम्याज्ञान तेम ज चरण मुक्तिपंथ छे;
तेथी कहीश हुं चरणने व्यवहार ने निश्चय वडे. ५४.
व्यवहारनयचारित्रमां व्यवहारनुं तप होय छे;
तप होय छे निश्चय थकी, चारित्र ज्यां निश्चयनये. ५५.

***

४. व्यवहारचारित्र अधिकार

जीवस्थान, मार्गणस्थान, योनि, कुलादि जीवनां जाणीने,
आरंभधी निवृत्तिरूप परिणाम ते ब्रत प्रथम छे. ५६.

विद्वेष-राग-विमोहजनित मृषा तणा परिणामने
जे छोडता मुनिराज, तेने सर्वदा ब्रत द्वितीय छे. ५७.

नगरे, अरण्ये, ग्राममां को वस्तु पर्नी देखीने
छोडे ग्रहणपरिणाम जे, ते पुरुषने ब्रत तृतीय छे. ५८.

स्त्रीरूप देखी स्त्री प्रति अभिलाषभावनिवृत्ति जे,
वा मिथुनसंज्ञारहित जे परिणाम ते ब्रत तुर्य छे. ५९.

निरपेक्ष भावन सहित सर्व परिग्रहोनो त्याग जे,
ते जाणवुं ब्रत पांचमुं चारित्रभर वहनाने. ६०.

अवलोकी मार्ग धुराप्रमाण करे गमन मुनिराज जे
दिवसे ज प्रासुक मार्गमां, ईर्यासमिति तेहने. ६१.

निजस्तवन, परनिंदा, पिशुनता, हास्य, कर्कश वैचनने
छोडी स्वपरहित जे वदे, भाषासमिति तेहने. ६२.

- अनुमनन कृत-कारितविहीन, प्रशस्त, प्रासुक अशनने
—परदत्तने मुनि जे ग्रहे, अषणसमिति तेहने. ६३.
- शास्त्रादि ग्रहतां-मूकतां मुनिना प्रयत परिणामने
आदाननिक्षेपण समिति कहेल छे आगम विषे. ६४.
- जे भूमि प्रासुक, गूढ ने उपरोध ज्यां परनो नहीं,
मळत्याग त्यां करनारने समिति प्रतिष्ठापन तणी. ६५.
- कालुष्य, संज्ञा, मोह, राग, द्वेष आदि अशुभना
परिहारने मनगुप्ति छे भाखेल नय व्यवहारमां. ६६.
- स्त्री-राज-भोजन-चोरकथनी हेतु छे जे पापनी
तसु त्याग, वा अलीकादिनो जे त्याग, गुप्ति वचननी. ६७.
- वध, बैध ने छेदनमयी, विस्तरण-संकोचनमयी
इत्यादि कायक्रिया तणी निवृत्ति तनगुप्ति कही. ६८.
- मनमांथी जे रागादिनी निवृत्ति ते मनगुप्ति छे;
अलीकादिनी निवृत्ति अथवा मौन वाचागुप्ति छे. ६९.
- जे कायकर्मनिवृत्ति कायोत्सर्ग ते तनगुप्ति छे;
हिंसादिनी निवृत्तिने वली कायगुप्ति कहेल छे. ७०.
- घनघातिकर्म विहीन ने चोत्रीश अतिशय युक्त छे,
कैवल्यज्ञानादिक परमगुण युक्त श्री अर्हत छे. ७१.
- छे अष्ट कर्म विनष्ट, अष्ट महागुणे संयुक्त छे,
शाश्वत, परम ने लोक-अग्रविराजमान श्री सिद्ध छे. ७२.

परिपूर्ण पंचाचारमां, वली धीर गुणगंभीर छे,
पंचेन्द्रिगजना दर्पदलने दक्ष श्री आचार्य छे. ७३.

रत्नत्रये संयुक्त ने निःकांक्षभावथी युक्त छे,
जिनवरकथित अर्थोपदेशे शूर श्री उवज्ञाय छे. ७४.

निर्ग्रथ छे, निर्मोह छे, व्यापारथी प्रविमुक्त छे,
चौविध आराधन विषे नित्यानुरक्त श्री साधु छे. ७५.

आ भावनामां जाणवुं चारित्र नय व्यवहारथी;
आना पछी भाखीश हुं चारित्र निश्चयनय थकी. ७६.

५. परमार्थ-प्रतिक्रमण अधिकार

नारक नहीं, तिर्यच-मानव-देवपर्यय हुं नहीं;
कर्ता न, कारयिता न, अनुमंता हुं कर्तनो नहीं. ७७.

हुं मार्णास्थानो नहीं, गुणस्थान-जीवस्थानो नहीं;
कर्ता न, कारयिता न, अनुमंता हुं कर्तनो नहीं. ७८.

हुं बाल-वृद्ध-युवान नहि, हुं तेमनुं कारण नहीं;
कर्ता न, कारयिता न, अनुमंता हुं कर्तनो नहीं. ७९.

हुं राग-द्वेष न, मोह नहि, हुं तेमनुं कारण नहीं;
कर्ता न, कारयिता न, अनुमंता हुं कर्तनो नहीं. ८०.

हुं क्रोध नहि, नहि मान, तेम ज लोभ-माया छुं नहीं;
कर्ता न, कारयिता न, अनुमंता हुं कर्तनो नहीं. ८१.

- आ भेदना अभ्यासथी माध्यस्थ थई चारित बने;
प्रतिक्रमण आदि कहीश हुं चारित्रदृढता कारणे. ८२.
- रचना वचननी छोड़ीने, रागादिभाव निवारीने,
जे जीव ध्यावे आत्मने, ते जीवने प्रतिक्रमण छे. ८३.
- छोड़ी समस्त विराधना, आराधनामां जे रहे,
ते प्रतिक्रमण कहेवाय छे, प्रतिक्रमणमयता कारणे. ८४.
- जे छोड़ी अण-आचारने, आचारमां स्थिरता करे,
ते प्रतिक्रमण कहेवाय छे, प्रतिक्रमणमयता कारणे. ८५.
- परित्यागी जे उन्मागने, जिनमार्गमां स्थिरता करे,
ते प्रतिक्रमण कहेवाय छे, प्रतिक्रमणमयता कारणे. ८६.
- जे साधु छोड़ी शल्यने, निःशल्यभावे परिणमे,
ते प्रतिक्रमण कहेवाय छे, प्रतिक्रमणमयता कारणे. ८७.
- जे साधु छोड़ी अगुसिभाव, त्रिगुतिगुसपणे रहे,
ते प्रतिक्रमण कहेवाय छे, प्रतिक्रमणमयता कारणे. ८८.
- तजी आर्त तेम ज रौद्रने, ध्यावे धरमने, शुक्लने
ते प्रतिक्रमण कहेवाय छे, जिनवरकथित सूत्रो विषे. ८९.
- मिथ्यात्व-आदिक भावने चिरकाळ भाव्या छे जीवे;
सम्यक्त्व-आदिक भाव रे ! भाव्या नथी पूर्वे जीवे. ९०.
- निःशेष मिथ्याज्ञान-दर्शन-चरणने परित्यागीने,
सुज्ञान-दर्शन-चरण भावे, जीव ते प्रतिक्रमण छे. ९१.

- आत्मा ज उत्तम-अर्थ छे, तत्रस्थ मुनि कर्मो हणे;
ते कारणे बस ध्यान उत्तम-अर्थनुं प्रतिक्रमण छे. ६२.
- रही ध्यानमां तल्लीन, छोडे साधु दोष समस्तने;
ते कारणे बस ध्यान सौ अतिचारनुं प्रतिक्रमण छे. ६३.
- प्रतिक्रमणनामक सूत्रमां ज्यम वर्णव्युं प्रतिक्रमणने
त्यम जाणी भावे भावना, तेने तदा प्रतिक्रमण छे. ६४.

***

६. निश्चय-प्रत्याख्यान अधिकार

- परित्यागी जल्प समस्तने, भावी शुभाशुभ वारीने,
जे जीव ध्यावे आत्मने, पचखाण छे ते जीवने. ६५.
- केवलदरश, केवलवीरज, कैवल्यज्ञानस्वभावी छे,
वली सौख्यमय छे जेह ते हुं—ओम ज्ञानी चिंतवे. ६६.
- निजभावने छोडे नहीं, परभाव कर्दै पण नव ग्रहे,
जाणे-जुअे जे सर्व, ते हुं—ओम ज्ञानी चिंतवे. ६७.
- प्रकृति-स्थिति-परदेश-अनुभवबंध विरहित जीव जे
छुं ते ज हुं—त्यम भावतो, तेमां ज ते स्थिरता करे. ६८.
- परिवर्जुं छुं हुं ममत्व, निर्ममभावमां स्थित हुं रहुं;
अवलंबुं छुं मुज आत्मने, अवशेष सर्व हुं परिहरुं. ६९.
- मुज ज्ञानमां आत्मा खरे, दर्शन-चरितमां आतमा,
पचखाणमां आत्मा ज, संवर-योगमां पण आतमा. ७००.

जीव अेकलो ज मरे, स्वयं जीव अेकलो जमे अरे !

जीव अेकनुं नीपजे मरण, जीव अेकलो सिद्धि लहे. १०९.

मारो सुशाथ्त अेक दर्शनज्ञानलक्षण जीव छे;

बाकी बधा संयोगलक्षण भाव मुजथी बाह्य छे. १०२.

जे कांई पण दुश्चरित मुज ते सर्व हुं त्रिविधे तजुं;

करुं छुं निराकार ज समस्त चरित्र जे त्रयविधनुं. १०३.

सौ भूतमां समता मने, को साथ वेर मने नहीं;

आशा खरेखर छोडीने प्राप्ति करुं छुं समाधिनी. १०४.

अकषाय, उद्यमी, दान्त छे, संसारथी भयभीत छे,

शूरवीर छे, ते जीवने पचखाण सुखमय होय छे. १०५.

जीव-कर्म केरा भेदनो अभ्यास जे नित्ये करे,

ते संयमी पचखाण-धारणमां अवश्य समर्थ छे. १०६.

◎◎◎

७. परम-आलोचना अधिकार

ते श्रमणने आलोचना, जे श्रमण ध्यावे आत्मने,

नोकर्मकर्म-विभावगुणपर्यायथी व्यतिरिक्तने. १०७.

आलोचनानुं रूप चउविध वर्णव्युं छे शास्त्रमां,

—आलोचना, आलुँछना, अविकृतिकरण ने शुद्धता. १०८.

समभावमां परिणाम स्थापी देखतो जे आत्मने,

ते जीव छे आलोचना—जिनवरवृषभ-उपदेश छे. १०९.

छे कर्मतरुमूलछेदनुं सामर्थ्य जे परिणाममां,
स्वाधीन ते समभाव-निजपरिणाम आलुंछन कह्या. ११०.

अविकृतिकरण तेने कह्युं जे भावतां माध्यस्थने,
भावे विमळगुणधाम कर्मविभक्त आत्मरामने. १११.

त्रण लोक तेम अलोकना द्रष्टा कहे छे भव्यने,
—मदमानमायालोभवर्जित भाव भावविशुद्धि छे. ११२.

***

ट. शुद्धनिश्चय-प्रायश्चित्त अधिकार

ब्रत, समिति, संयम, शील, इन्द्रियोधरूप छे भाव जे
ते भाव प्रायश्चित्त छे, जे अनवरत कर्तव्य छे. ११३.

क्रोधादि निज भावो तणा क्षय आदिनी जे भावना
ने आत्मगुणनी चिंतना निश्चयथी प्रायश्चित्तमां. ११४.

जीते क्षमाथी क्रोधने, निज मार्दवेथी मानने,
आर्जव थकी माया खरे, संतोष द्वारा लोभने. ११५.

उत्कृष्ट निज अवबोधने वा ज्ञानने वा चित्तने
धारण करे छे नित्य, प्रायश्चित्त छे ते साधुने. ११६.

बहु कथन शुं करवुं ? अरे ! सौ जाण प्रायश्चित्त तुं,
नानाकरमक्षयहेतु उत्तम तपचरण ऋषिराजनुं. ११७.

रे ! भव अनंतानंतथी अर्जित शुभाशुभ कर्म जे
ते नाश पामे तंप थकी; तप तेथी प्रायश्चित्त छे. ११८.

आत्मस्वरूप अवलंबनारा भावधी सौ भावने
त्यागी शके छे जीव, तेथी ध्यान ते सर्वस्व छे. ११६.
छोडी शुभाशुभ वचनने, रागादिभाव निवारीने,
जे जीव ध्यावे आत्मने, तेने नियमथी नियम छे. १२०.
कायादि परद्रव्यो विषे स्थिरभाव छोडी आत्मने
ध्यावे विकल्पविमुक्त कायोत्सर्ग छे ते जीवने. १२१.

◎◎◎

६. परम-समाधि अधिकार

वचनोद्घरणकिरिया तजी, वीतराग निज परिणामथी
ध्यावे निजात्मा जेह, परम समाधि तेने जाणवी. १२२.
संयम, नियम ने तप थकी, वळी धर्म-शुक्लध्यानथी,
ध्यावे निजात्मा जेह, परम समाधि तेने जाणवी. १२३.
वनवास वा तनकलेशरूप उपवास विधविध शुं करे ?
रे मौन वा पठनादि शुं करे साम्यविरहित श्रमणने ? १२४.
सावद्यविरत, त्रिगुप्त छे, इन्द्रियसमूह निरुद्ध छे,
स्थायी समायिक तेहने भाख्युं श्री केवळीशासने. १२५.
स्थावर अने त्रस सर्व भूतसमूहमां समभाव छे,
स्थायी समायिक तेहने भाख्युं श्री केवळीशासने. १२६.
संयम, नियम ने तप विषे आत्मा समीप छे जेहने,
स्थायी समायिक तेहने भाख्युं श्री केवळीशासने. १२७.

नहि राग अथवा द्वेषरूप विकार जन्मे जेहने,
स्थायी समायिक तेहने भाख्युं श्री केवलीशासने. १२८.

जे नित्य वर्जे आर्त तेम ज गैद्र बन्ने ध्यानने,
स्थायी समायिक तेहने भाख्युं श्री केवलीशासने. १२९.

जे नित्य वर्जे पुण्य तेम ज पाप बन्ने भावने,
स्थायी समायिक तेहने भाख्युं श्री केवलीशासने. १३०.

जे नित्य वर्जे हास्यने, रति अरति तेम ज शोकने,
स्थायी समायिक तेहने भाख्युं श्री केवलीशासने. १३१.

जे नित्य वर्जे भय जुगुप्सा, वर्जतो सौ वेदने,
स्थायी समायिक तेहने भाख्युं श्री केवलीशासने. १३२.

जे नित्य ध्यावे धर्म तेम ज शुक्ल उत्तम ध्यानने,
स्थायी समायिक तेहने भाख्युं श्री केवलीशासने. १३३.

१०. परम-भक्ति अधिकार

श्रावक श्रमण सम्पर्कत्व-ज्ञान-चरित्रनी भक्ति करे,
निर्वाणनी छे भक्ति तेने ओम जिनदेवो कहे. १३४.

वली मोक्षगत पुरुषो तणो गुणभेद जाणी तेमनी
जे परम भक्ति करे, कही शिवभक्ति त्यां व्यवहारथी. १३५.

शिवपंथ स्थापी आत्मने निर्वाणनी भक्ति करे,
ते कारणे असहायगुण निज आत्मने आत्मा वरे. १३६.

रागादिना परिहारमां जे साधु जोडे आत्मने,
छे योगभक्ति तेहने; कई रीत संभव अन्यने ? १३७.

सघळा विकल्प अभावमां जे साधु जोडे आत्मने,
छे योगभक्ति तेहने; कई रीत संभव अन्यने ? १३८.

विपरीत आग्रह छोड़ीने, जैनाभिहित तत्त्वो विषे
जे जीव जोडे आत्मने, निज भाव तेनो योग छे. १३९.

वृषभादि जिनवर आ रीते करी श्रेष्ठ भक्ति योगनी,
शिवसौख्य पाप्या; तेथी कर तुं भक्ति उत्तम योगनी. १४०.

४०७.

११. निश्चय-परमावश्यक अधिकार

नथी अन्यवश जे जीव, आवश्यक करम छे तेहने;
आ कर्मनाशनयोगने निर्वाणमार्ग कहेल छे. १४१.

वश जे नहीं ते 'अवश', 'आवश्यक' अवशनुं कर्म छे;
ते युक्ति अगर उपाय छे, अशरीर तेथी थाय छे. १४२.

वर्ते अशुभ परिणाममां, ते श्रमण छे वश अन्यने;
ते कारणे आवश्यकात्मक कर्म छे नहि तेहने. १४३.

संयत रही शुभमां चरे, ते श्रमण छे वश अन्यने;
ते कारणे आवश्यकात्मक कर्म छे नहि तेहने. १४४.

जे चित्त जोडे द्रव्य-गुण-पर्यायनी चिंता विषे,
तेनेय मोहविहीन श्रमणो अन्यवश भाखे ओर ! १४५.

परभाव छोड़ी, आत्मने ध्यावे विशुद्धस्वभावने,
छे आत्मवश ते साधु, आवश्यक करम छे तेहने. १४६.

आवश्यकार्थे तुं निजात्मस्वभावमां स्थिरता करे;
तेनाथी सामायिक तणो गुण पूर्ण थाये जीवने. १४७.

आवश्यके विरहित श्रमण चारित्रिथी प्रभ्रष्ट छे;
तेथी यथोक्त प्रकार आवश्यक करम कर्तव्य छे. १४८.

आवश्यके संयुक्त योगी अंतरात्मा जाणवो;
आवश्यके विरहित श्रमण बहिरंग आत्मा जाणवो. १४९.

जे बाह्य-अंतर जल्पमां वर्ते, अरे ! बहिरात्म छे;
जल्पो विषे वर्ते नहीं, ते अंतरात्मा जीव छे. १५०.

वली धर्मशुक्लध्यानपरिणत अंतरात्मा जाणजे;
ने ध्यानविरहित श्रमणने बहिरंग आत्मा जाणजे. १५१.

प्रतिक्रमण आदि क्रिया—चरण निश्चय तणु—करतो रहे,
तेथी श्रमण ते वीतराग चरित्रमां आसृढ छे. १५२.

रे ! वचनमय प्रतिक्रमण, नियमो, वचनमय पचखाण जे,
जे वचनमय आलोचना, सघलुंय ते स्वाध्याय छे. १५३.

करी जो शके, प्रतिक्रमण आदि ध्यानमय करजे अहो !
कर्तव्य छे श्रद्धा ज, शक्तिविहीन जो तुं होय तो. १५४.

प्रतिक्रमण-आदि स्पष्ट परखी जिन-परमसूत्रो विषे,
मुनिओ निरतं यौनब्रत सह साधवुं निज कार्यने. १५५.

छे जीव विधविध, कर्म विधविध, लब्धि छे विधविध अरे !
 ते कारणे निजपरसमय सह वाद परिहर्तव्य छे. १५६.
 निधि पामीने जन कोई निज वतने रही फल भोगवे,
 त्यम् ज्ञानी परजनसंग छोडी ज्ञाननिधिने भोगवे. १५७.
 सर्वे पुराण जनो अहो ओ रीत आवश्यक करी,
 अप्रमत्त आदि स्थानने पामी थया प्रभु केवली. १५८.

१२. शुद्धोपयोग अधिकार

जाणे अने देखे बधुं प्रभु केवली व्यवहारथी;
 जाणे अने देखे स्वने प्रभु केवली निश्चय थकी. १५९.
 जे रीत ताप-प्रकाश वर्ते युगपदे आदित्यने,
 ते रीत दर्शन-ज्ञान युगपद होय केवलज्ञानीने. १६०.
 दर्शन प्रकाशक आत्मनुं, परनुं प्रकाशक ज्ञान छे,
 निजपरप्रकाशक जीव,—ओ तुज मान्यता अयथार्थ छे. १६१.
 परने ज जाणे ज्ञान तो दृग् ज्ञानथी भिन्न ज ठे,
 दर्शन नथी परद्रव्यगत—ओ मान्यता तुज होईने. १६२.
 परने ज जाणे जीव तो दृग् जीवथी भिन्न ज ठे,
 दर्शन नथी परद्रव्यगत—ओ मान्यता तुज होईने. १६३.
 व्यहारथी छे परप्रकाशक ज्ञान, तेथी दृष्टि छे;
 व्यहारथी छे परप्रकाशक जीव, तेथी दृष्टि छे. १६४.

निश्चयनये छे निजप्रकाशक ज्ञान, तेथी दृष्टि छे;
निश्चयनये छे निजप्रकाशक जीव, तेथी दृष्टि छे. १६५.

प्रभु केवळी देखे निजात्माने, न लोकालोकने,
—जो कोई भाखे अम तो तेमां कहो शो दोष छे ? १६६.

मूर्तिक-अमूर्तिक चेतनाचेतन स्वपर सौ द्रव्यने
जे देखतो तेने अतीन्द्रिय ज्ञान छे, प्रत्यक्ष छे. १६७.

विधविध गुणो ने पर्ययो संयुक्त द्रव्य समस्तने
देखे न जे सम्यक् प्रकार, परोक्ष दृष्टि तेहने. १६८.

प्रभु केवळी जाणे त्रिलोक-लोकने, नहि आत्मने,
—जो कोई भाखे अम तो तेमां कहो शो दोष छे ? १६९.

छे ज्ञान जीवस्वरूप, तेथी जीव जाणे जीवने;
जीवने न जाणे ज्ञान तो अे जीवथी जुदुं ठरे ! १७०.

रे ! जीव छे ते ज्ञान छे, ने ज्ञान छे ते जीव छे;
ते कारणे निजप्रकाशक ज्ञान तेम ज दृष्टि छे. १७१.

जाणे अने देखे छतां इच्छा न केवळीजिनने;
ने तेथी 'केवळज्ञानी' तेम 'अबंध' भाख्या तेमने. १७२.

परिणामपूर्वक वचन जीवने बंधकारण थाय छे;
परिणाम विरहित वचन तेथी बंध थाय न ज्ञानीने. १७३.

अभिलाषपूर्वक वचन जीवने बंधकारण थाय छे;
अभिलाष विरहित वचन तेथी बंध थाय न ज्ञानीने. १७४.

અભિલાષપૂર્વ વિહાર, આસન, સ્થાન નહિ જિનદેવને,
તેથી નથી ત્યાં બંધ; બંધન મોહવશ સાક્ષાર્થને. ૧૭૫.

આયુક્ષયે ત્યાં શેષ સર્વે કર્મનો ક્ષય થાય છે;
પછી સમયમાત્રે શીઘ્ર તે લોકાગ્ર પહોંચી જાય છે. ૧૭૬.

કર્માશ્વર્જિત, પરમ, જન્મજરામરણહીન, શુદ્ધ છે,
જ્ઞાનાદિ ચાર સ્વભાવ છે, અક્ષય, અનાશ, અછેદ છે. ૧૭૭.

અનુપમ, અતીન્દ્રિય, પુણ્યપાપવિમુક્ત, અવ્યાબાધ છે,
પુનરાગમન વિરહિત, નિરાલંબન, સુનિશ્ચળ, નિત્ય છે. ૧૭૮.

જ્યાં દુઃख નહિ, સુખ જ્યાં નહીં, પીડા નહીં, બાધા નહીં,
જ્યાં મરણ નહિ, જ્યાં જન્મ છે નહિ, ત્યાં જ મુક્તિ જાણવી. ૧૭૯.

નહિ ઇન્દ્રિયો, ઉપર્સર્ગ નહિ, નહિ મોહ, વિસ્મય જ્યાં નહીં,
નિદ્રા નહીં, ન ક્ષુધા, તૃષા નહિ, ત્યાં જ મુક્તિ જાણવી. ૧૮૦.

જ્યાં કર્મ નહિ, નોકર્મ, ચિંતા, આર્તરૌદ્રોભય નહીં,
જ્યાં ધર્મશુક્લધ્યાન છે નહિ, ત્યાં જ મુક્તિ જાણવી. ૧૮૧.

દૃગ-જ્ઞાન કેવળ, સૌખ્ય કેવળ, વીર્ય કેવળ હોય છે,
અસ્તિત્વ, મૂર્તિવિહીનતા, સપ્રદેશમયતા હોય છે. ૧૮૨.

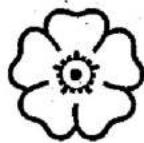
નિર્વાણ છે તે સિદ્ધ છે ને સિદ્ધ તે નિર્વાણ છે;
સૌ કર્મથી પ્રવિમુક્ત આત્મા લોક-અગ્રે જાય છે. ૧૮૩.

ધર્માસ્તિ જ્યાં લગી, ત્યાં લગી જીવ-પુદ્ગલોનું ગમન છે;
ધર્માસ્તિકાય-અભાવમાં આગલ ગમન નહિ થાય છે. ૧૮૪.

प्रवचन-सुभक्ति थकी कह्याँ में नियम ने तत्कळ अहो !
 यदि पूर्व-अपर विरोध हो, समयज्ञ तेह सुधारजो. १८५.

पण कोई सुंदर मार्गनी निंदा करे ईर्षा वडे,
 तैनां सुणी वचनो करो न अभक्ति जिनमारग विषे. १८६.

निजभावना अर्थे रच्युं में नियमसार-सुशास्त्रने,
 सौ दोष पूर्वापर रहित उपदेश जिननो जाणीने. १८७.

ॐ

श्री

अष्टपाहुड

(पद्यानुवाद)

१. दर्शनप्राभृत

(हस्तीत)

प्रारंभमां करीने नमन 'जिनवरवृषभ महावीरने,
संक्षेपथी हुं यथाक्रमे भाखीश दर्शनमागने.

१. ऐ ! धर्म 'दर्शनमूल, उपदेश्यो जिनोअे शिष्यने;
ते धर्म निज कर्णे सुणी दर्शनरहित नहि वंद्य छे.

२. दृग्भ्रष्ट जीवो भ्रष्ट छे, दृग्भ्रष्टनो नहि मोक्ष छे;
चारित्रभ्रष्ट मुकाय छे, दृग्भ्रष्ट नहि मुक्ति लहे.

३. सम्यक्त्वरलविहीन जाणे शास्त्र बहुविधने भले,
पण शून्य छे आराधनाथी तेथी त्यां ने त्यां भमे.

१. जिनवरवृषभ = तीर्थकर.

२. दर्शनमूल = सम्यग्दर्शन जेनुं मूळ छे अेवो.

३. दृग्भ्रष्ट = सम्यग्दर्शनरहित.

सम्यक्त्व विण जीवो भले तप उग्र ^१सुषु आचरे,
पण लक्ष कोटि वर्षमांये बोधिलाभ नहीं लहे. ५.

सम्यक्त्व-दर्शन-ज्ञान-बळ-वीर्ये अहो ! वधता रहे
कलिमलरहित जे जीव, ते ^२वरज्ञानने अचिरे लहे. ६.

सम्यक्त्वनीरप्रवाह जेना हृदयमां नित्ये वहे,
तस बद्धकर्मो ^३वालुका-आवरण सम क्षयने लहे. ७.

दृग्भ्रष्ट, ज्ञाने भ्रष्ट ने चारित्रमां छे भ्रष्ट जे,
ते भ्रष्टथी पण भ्रष्ट छे ने नाश अन्य तणो करे. ८.

जे धर्मशील, संयम-नियम-तप-योग-गुण धरनार छे,
तेनाय भाखी दोष, भ्रष्ट मनुष्य दे भ्रष्टत्वने. ९.

ज्यम मूळनाशे वृक्षना परिवारनी वृद्धि नहीं,
जिनदर्शनात्मक मूळ होय विनष्ट तो सिद्धि नहीं. १०.

ज्यम मूळ द्वारा स्कंध ने शाखादि बहुगुण थाय छे,
त्यम मोक्षपथनुं मूळ जिनदर्शन कह्युं जिनशासने. ११.

दृग्भ्रष्ट जे निज पाय पाडे दृष्टिना धरनारने,
ते थाय मूळा, ^४खंडभाषी, बोधि दुर्लभ तेमने. १२.

१. सुषु = सारी रीते.

२. वरज्ञान = उल्कृष्ट ज्ञान अर्थात् केवलज्ञान.

३. वालुका-आवरण = वेलुनुं आवरण; रेतीनी पाल.

४. खंडभाषी = अस्पष्ट भाषावाला; तूटक-भाषावाला.

वळी जाणीने पण तेमने ^१गारव-शरम-भयथी नमे,
तेनेय बोधि-अभाव छे पापानुमोदन होईने. १३.

ज्यां ज्ञान ने संयम ^२त्रियोगे, उभयपरिग्रहत्याग छे,
जे ^३शुद्ध स्थितिभोजन करे, दर्शन तदाश्रित होय छे. १४.

सम्यकत्वथी सुज्ञान, जेथी सर्व भाव जणाय छे,
ने सौ पदार्थो जाणतां अश्रेय-श्रेय जणाय छे. १५.

अश्रेय-श्रेयसुज्ञाण छोडी कुशील धारे शीलने,
ने शीलफलथी होय ^४अभ्युदय, पछी मुक्ति लहे. १६.

जिनवचनरूप दवा ^५विषयसुखरेचिका, अमृतमयी,
छे व्याधि-मरण-जरादिहरणी, सर्व दुःखविनाशिनी. १७.

छे अेक ^६जिननुं रूप, बीजुं श्रावकोत्तम-लिंग छे,
त्रीजुं कह्युं आर्यादिनुं, चोथुं न कोई कहेल छे. १८.

पंचास्तिकाय, छ द्रव्य ने नव अर्थ, तत्त्वो सात छे,
श्रद्धे स्वरूपो तेमनां, जाणो सुदृष्टि तेहने. १९.

१. गारव = (रस-ऋद्धि-शाता संबंधी) गर्व; मस्ताई.

२. त्रियोग = (मनवचनकायाना) त्रण योग.

३. शुद्ध स्थितिभोजन = त्रण करणथी शुद्ध (कृत-कारित-अनुमोदन विनानुं) अेवुं
ऊभां ऊभां भोजन.

४. अभ्युदय = तीर्थकरत्वादिनी प्राप्ति.

५. विषयसुखरेचिका = विषयसुखनुं विरेचन करनारी.

६. जिननुं रूप = जिनना रूप समान मुनिनुं यथाजात रूप.

- जीवादिना श्रद्धानने सम्यक्त्व भाख्युं छे जिने
व्यवहारथी, पण निश्चये आतमा ज निज सम्यक्त्व छे. २०.
- अे जिनकथित दर्शनरतनने भावथी धारो तमे,
गुणरलत्रयमां सार ने जे ^३प्रथम शिवसोपान छे. २१.
- थई जे शके करखुं अने नव थइ शके ते श्रद्धखुं;
सम्यक्त्व श्रद्धावंतने सर्वज्ञ जिनदेवे कह्युं. २२.
- दृग, ज्ञान ने चारित्र, तप, विनये सदाय ^४सुनिष्ठ जे,
ते जीव वंदनयोग्य छे—^५गुणधर तणा ^६गुणवादी जे. २३.
- ज्यां रूप देखी ^७साहजिक, आदर नहीं ^८मत्सर वडे,
संयम तणो धारक भले ते होय पण कृदृष्टि छे. २४.
- जे ^९अमरवंदित शीलयुत मुनिओ तणुं रूप जोइने
मिथ्याभिमान करे अरे ! ते जीव दृष्टिविहीन छे. २५.
- वंदो न अणसंयत, भले हो नग्न पण नहि वंद्य ते;
बंने समानपणुं धरे, अेकके न संयमवंत छे. २६.

१. प्रथम शिवसोपान = मोक्षनुं पहेलुं पगथियुं.

२. सुनिष्ठ = सुस्थित.

३. गुणधर = गुणना धरनारा.

४. गुणवादी = गुणोने प्रकाशनारा.

५. साहजिक = स्वाभाविक; नैसर्विक; यथाजात.

६. मत्सर = ईर्षा; छेष; गुमान.

७. अमरवंदित = देवोथी वंदित.

नहि देह वंद्य, न वंद्य कुल, नहि वंद्य जन जाति थकी;
गुणहीन क्यम वंदाय ? ते साधु नथी, श्रावक नथी. २७.

सम्यक्त्वसंयुत शुद्धभावे वंदु छुं मुनिराजने,
तस ब्रह्मचर्य, मुशीलने, गुणने तथा ^१शिवगमनने. २८.

चोसठ चमर संयुक्त ने चोत्रीस अतिशय युक्त जे,
बहुजीवहितकर सतत, कर्मविनाशकारण-हेतु छे. २९.

संयम थकी, वा ज्ञान-दर्शन-चरण-तप छे चार जे
ओ चार केरा योगथी, मुक्ति कही जिनशासने. ३०.

रे ! ज्ञान नरने सार छे, सम्यक्त्व नरने सार छे;
सम्यक्त्वथी चारित्र ने चारित्रथी मुक्ति लहे. ३१.

^२दृग-ज्ञानथी, सम्यक्त्वयुत चारित्रथी ने तप थकी,
—ओ चारना योगे जीवो सिद्धि वरे, शंका नथी. ३२.

^३कल्याणश्रेणी साथ पामे जीव समकित शुद्धने;
सुर-असुर केरा लोकमां सम्यक्त्वरल पुजाय छे. ३३.

रे ! गोत्र उत्तमथी सहित ^४मनुजत्वने जीव पामीने,
संप्राप्त करी सम्यक्त्व, अक्षय सौख्य ने मुक्ति लहे. ३४.

१. शिवगमन = मोक्षप्राप्ति.

२. दृगज्ञान = दर्शन अने ज्ञान.

३. कल्याणश्रेणी = सुखोनी परंपरा; विभूतिनी हासमाला.

४. मनुजत्व = मनुष्यपुण्.

चोत्रीस अतिशययुक्त, ^१अष्ट सहस्र लक्षणधरपणे
जिनचंद्र विहरे ज्यां लगी, ते ^२बिंब स्थावर उक्त छे. ३५.

^३द्वादश तपे संयुक्त, निज कर्म खपावी विधिबळे,
^४व्युत्सर्गर्थी तनने तजी, पास्या ^५अनुत्तम मोक्षने. ३६.

२. सूत्रप्राभृत

अहंतभाषित-अर्थमय, गणधरसुविरचित सूत्र छे;
^६सूत्रार्थना ^७शोधन वडे साधे श्रमण परमार्थने. १.

सूत्रे ^८सुदर्शित जेह, ते ^९सूरिगणपरंपर मार्गथी
जाणी ^{१०}द्विधा, शिवपंथ वर्ते जीव जे ते भव्य छे. २.

^{११}सूत्रज्ञ जीव करे विनष्ट भवो तणा उत्पादने;
खोवाय सोय ^{१२}असूत्र, सोय ससूत्र नहि खोवाय छे; ३.

१. अष्ट सहस्र = अेक हजार ने आठ.

२. बिंब = प्रतिमा. ३. द्वादश = बार.

४. व्युत्सर्गर्थी = (शरीर प्रत्ये) संपूर्ण उपेक्षापूर्वक.

५. अनुत्तम = सर्वोत्तम. ६. सूत्रार्थ = सूत्रोना अर्थ.

७. शोधन = शोधवुं - खोजवुं ते.

८. सुदर्शित = सारी रीते दर्शावामां - कहेवामां आवेलुं.

९. सूरिगणपरंपर मार्ग = आचार्योनी परंपरामय मार्ग.

१०. द्विधा = (शब्दथी अने अर्थथी—ओम) वे प्रकारे.

११. सूत्रज्ञ = शास्त्रोनो जाणनार. १२. असूत्र = दोरा विनारी.

आत्माय तेम ^१सूत्र नहि खोवाय, हो भवमां भले;
^२अदृष्ट पण ते स्वानुभवप्रत्यक्षथी भवने हणे. ४.

जिनसूत्रमां भाखेल जीव-अजीव आदि पदार्थने
हेयत्व-अणहेयत्व सह जाणे, सुदृष्टि तेह छे. ५.

जिन-उक्त छे जे सूत्र ते व्यवहार ने परमार्थ छे,
ते जाणी योगी सौख्यने पामे, ^३दहे मळपुंजने. ६.

^४सूत्रार्थपदथी भ्रष्ट छे ते जीव मिथ्यादृष्टि छे;
^५करपात्रभोजन रमतमांय न योग्य होय ^६सचेलने. ७.

^७हरितुल्य हो पण स्वर्ग पामे, कोटि कोटि भवे भमे,
पण सिद्धि नव पामे, रहे संसारस्थित—आगम कहे. ८.

स्वच्छंद वर्ते तेह पामे पापने मिथ्यात्वने,
गुरुभारधर, उल्कृष्ट सिंहचरित्र, बहुतपकर भले. ९.

^८निश्चेल-करपात्रत्व परमजिनेन्द्रथी उपदिष्ट छे;
ते अेक मुक्ति मार्ग छे ने शेष सर्व अमार्ग छे. १०.

१. सूत्र = शास्त्रनो जाणनार.

२. अदृष्ट पण = देखातो नहि होवा छतां (अर्थात् इन्द्रियोथी नहि जणातो होवा
छतां). ३. दहे = बाले.

४. सूत्रार्थपद = सूत्रोनां अर्थो अने पदो.

५. करपात्रभोजन = हाथरूपी पात्रमां भोजन करवुं ते.

६. सचेल = वस्त्रसहित. ७. हरि = नारायण.

८. निश्चेल-करपात्रत्व = वस्त्ररहितपणुं अने हाथरूपी पात्रमां भोजन करवापणुं.

जे जीव संयमयुक्त ने आरंभपरिग्रहविरत छे,
ते देव-दानव-मानवोना लोकत्रयमां वंद्य छे. ११.

बावीश परिषहने सहे छे, ^१शक्तिशतसंयुक्त जे,
ते कर्मक्षय ने निर्जरामा निपुण मुनिओ वंद्य छे. १२.

^२अवशेष लिंगी जेह सम्यक् ज्ञान-दर्शनयुक्त छे
ने वस्त्र धारे जेह, ते छे योग्य इच्छाकारने. १३.

^३सूत्रस्थ सम्यग्दृष्टियुत जे जीव छोडे कर्मने,
^४'इच्छामि'योग्य ^५पदस्थ ते परलोकगत सुखने लहे. १४.

पण आत्मने इच्छ्या विना धर्मो अशेष करे भले,
तोपण लहे नहि सिद्धिने, भवनां भमे—आगम कहे. १५.

आ कारणे ते आत्मनी त्रिविधे तमे श्रद्धा करो,
ते आत्मने जाणो प्रयत्ने, मुक्तिने जेथी वरो. १६.

रे ! होय नहि ^६बालाग्रनी अणीमात्र परिग्रह साधुने;
करपात्रमां परदत्त भोजन अेक स्थान विषे करे. १७.

१. शक्तिशत = सेंकडो शक्तिओ.

२. अवशेष = बाकीना (अर्थात् मुनि सिवायना).

३. सूत्रस्थ = शास्त्रोनो जाणनार अने यथाशक्ति तदनुसार वर्तनार.

४. 'इच्छामि'योग्य = इच्छाकारने योग्य.

५. पदस्थ = प्रतिमाधारी.

६. बालाग्र = बाळ्णी टोच.

जन्म्या प्रमाणे रूप, ^१तलतुषमात्र करमां नव ग्रहे,
थोडुंघणुं पण जो ग्रहे तो प्राप्त थाय निगोदने. १५.

रे! होय बहु वा अल्प परिग्रह साधुने जेना मते,
ते निंद्य छे; जिनवचनमां मुनि निष्परिग्रह होय छे. १६.

त्रण गुसि, पंच महाव्रते जे युक्त, संयत तेह छे;
निर्ग्रथ मुक्तिमार्ग छे ते; ते खरेखर वंद्य छे. २०.

बीजु कह्युं छे लिंग उत्तम श्रावकोनुं शासने;
ते ^३वाक्समिति वा मौनयुक्त सपात्र भिक्षाटन करे. २१.

छे लिंग अेक स्त्रीओ तणुं, ^४अेकाशनी ते होय छे;
आर्याय अेक धरे ^५वसन, वस्त्रावृता भोजन करे. २२.

नहि वस्त्रधर सिद्धि लहे, ते होय तीर्थकर भले;
बस नग्न मुक्तिमार्ग छे, बाकी बधा उन्मार्ग छे. २३.

स्त्रीने स्तनोनी पास, कक्षे, योनिमां, नाभि विषे,
बहु सूक्ष्म जीव कहेल छे; क्यम होय दीक्षा तेमने? २४.

जो होय दर्शनशुद्ध तो तेनेय ^६मार्गयुता कही;
छो चरण घोर चरे छतां स्त्रीने नथी दीक्षा कही. २५.

१. तलतुषमात्र = तलना फोतरा जेटलुं पण.

२. वाक्समिति = वचनसमिति.

३. अेकाशनी = अेक वखत भोजन करनार.

४. वसन = वस्त्र.   ५. मार्गयुता = मार्गीय संयुक्त.

मनशुद्धि पूरी न नारीने, परिणाम शिथिल स्वभावथी,
वली होय मासिक धर्म, स्त्रीने ध्यान नहि निःशंकथी. २६.

^१पटशुद्धिमात्र समुद्रजलवत् प्राह्य पण अल्प ज ग्रहे,
इच्छा निवर्ती जेमने, दुख सौ निवर्त्या तेमने. २७.

३. चारित्रप्राभृत

सर्वज्ञ छे, परमेष्ठी छे, निर्मोह ने वीतराग छे,
ते त्रिजगवंदित, भव्यपूजित अर्हतोने वंदीने; १.

भाखीश हुं चारित्रप्राभृत मोक्षने आराधवा,
जे हेतु छे सुज्ञान-दृग-चारित्र केरी शुद्धिमां. २.

जे जाणतुं ते ज्ञान, देखे तेह दर्शन उक्त छे;
ने ज्ञान-दर्शनना समायोगे ^३सुचारित होय छे. ३.

आ भाव त्रण आत्मा तणा अविनाश तेम ^३अमेय छे;
ओ भावत्रयनी शुद्धि अर्थे द्विविध चरण जिनोक्त छे. ४.

सम्यक्त्वचरणं छे प्रथम, जिनज्ञानदर्शनशुद्ध जे,
बीजुं चरित संयमचरण, जिनज्ञानभाषित तेय छे. ५.

१. पटशुद्धिमात्र = वस्त्र धोवा पूर्तुं थोडुं ज.

२. सुचारित = सम्यक्त्वारित्र.

३. अमेय = अमाप.

इम जाणीने छोडो त्रिविध योगे सकल शंकादिने,
—मिथ्यात्वमय दोषो तथा सम्यक्त्वमळ जिन-उक्तने. ६.

निःशंकता, निःकांक्ष, निर्विचिकित्स, अविमूढत्व ने
उपगूहन, थिति, वाल्स्ल्यभाव, प्रभावना—गुण अष्ट छे. ७.

ते १अष्टगुणसुविशुद्ध जिनसम्यक्त्वने—३शिवहेतुने
आचरवुं ज्ञान समेत, ते सम्यक्त्वचरण चरित्र छे. ८.

सम्यक्त्वचरणविशुद्ध ने निष्पन्नसंयमचरण जो,
निर्वाणने अचिरे वरे अविमूढदृष्टि ज्ञानीओ. ९.

सम्यक्त्वचरणविहीन छो संयमचरण जन आचरे,
तोपण लहे नहि मुक्तिने ३अज्ञानज्ञानविमूढ ओ. १०.

वाल्स्ल्य-विनय थकी, सुदाने दक्ष अनुकंपा थकी,
वळी ४मार्गगुणस्तवना थकी, उपगूहन ने स्थितिकरणथी; ११.

—आ लक्षणोथी तेम ५आर्जवभावथी ६लक्षाय छे,
वणमोह जिनसम्यक्त्वने आराधनारो जीव जे. १२.

अज्ञानमोहपथे कुमतमां भावना, उत्साह ने
श्रद्धा, स्तवन, सेवा करे जे, ते तजे सम्यक्त्वने. १३.

१. अष्टगुणसुविशुद्ध = आठ गुणोथी निर्मल.

२. शिवहेतु = मोक्षनुं कारण.

३. अज्ञानज्ञानविमूढ = अज्ञानतत्त्व अने ज्ञानतत्त्वनो भेद नहि जाणनार.

४. मार्गगुणस्तवना = निर्ग्रथ मार्गना गुणनी प्रशंसा.

५. आर्जवभाव = सगळ परिणाम. ६. लक्षाय = ओलखाय.

सद्वर्णि उत्साह, श्रद्धा, भावना, सेवा अने
स्तुति ज्ञानमार्गथी जे करे, छोडे न जिनसम्यक्त्वने. १४.

अज्ञान ने मिथ्यात्व तज, लही ज्ञान, समकित शुद्धने;
वळी मोह तज ३सारंभ तुं, लहीने अहिंसाधर्मने. १५.

निःसंग लही दीक्षा, प्रवर्त सुसंयमे, सत्तप विषे;
निर्मोह वीतरागत्व होतां ध्यान निर्मल होय छे. १६.

जे वर्तता ३अज्ञानमोहमले मलिन मिथ्यामते,
ते मूढजीव मिथ्यात्व ने मतिदोषथी बंधाय छे. १७.

देखे दरशथी, ज्ञानथी जाणे दरव-पर्यायने,
सम्यक्त्वथी श्रद्धा करे, चारित्रदोषो परिहरे. १८.

ऐ ! होय छे भावो त्रणे आ, मोहविरहित जीवने;
निज आत्मगुण आराधतो ते कर्मने ३अचिरे तजे. १९.

संसारसीमित निर्जरा अणसंख्य-संख्यगुणी करे,
सम्यक्त्व आचरनार धीरा दुःखना क्षयने करे. २०.

सागार अण-आगार ओम द्विभेद संयमचरण छे;
सागार छे सग्रंथ, अण-आगार परिग्रहरहित छे. २१.

दर्शन, व्रत, सामायिक, प्रोष्ठ, सचित, ४निश्चिभुक्ति ने
वळी ब्रह्म ने आरंभ आदिक देशविरतिस्थान छे. २२.

१. सारंभ = आरंभयुक्त.

२. अज्ञानमोहमले मलिन = अज्ञान अने मोहना दोषो वडे मलिन.

३. अचिरे = अल्प कालमा. ४. निश्चिभुक्ति = रात्रिभोजनत्याग.

अणुब्रत कह्यां छे पांच ने ब्रण गुणब्रतो निर्दिष्ट छे,
शिक्षाब्रतो छे चार;—अे संयमचरण सागार छे. २३.

त्यां स्थूल ब्रसहिंसा-असत्य-अदत्तना, परनारीना
परिहारने, आरंभपरिग्रहमानने अणुब्रत कह्यां. २४.

दिशविदिशगति-परिमाण होय, अनर्थदंड परित्यजे,
भोगोपभोग तणुं करे परिमाण,—गुणब्रत ब्रण्य छे. २५.

सामायिकं, ब्रत प्रोषधं, अतिथि तणी पूजा अने
अंते करे सल्लोखना—शिक्षाब्रतो अे चार छे. २६.

श्रावकधरमरूप देशसंयमचरण भाष्युं अे रीते;
यतिधर्म-आत्मक पूर्णसंयमचरण शुद्ध कहुं हवे. २७.

पंचेन्द्रिसंवर, पांच ब्रत पच्चीशक्रियासंबद्ध जे,
वळी पांच समिति, त्रिगुप्ति—अण-आगार संयमचरण छे.

सुमनोज्ञ ने अमनोज्ञ जीव-अजीवद्रव्योने विषे
करवा न 'रागविरोध ते पंचेन्द्रिसंवर उक्त छे. २८.

हिंसाविराम, असत्य तेम अदत्तथी विरमण अने
अब्रह्मविरमण, संगविरमण—छे महाब्रत पांच अे. ३०.

मोटा पुरुष साधे, पूरव मोटा जनोओ आचर्या,
स्वयमेव वळी मोटां ज छे, तेथी महाब्रत ते ठर्या. ३१.

मन-वचनगुप्ति, गमनसमिति, सुदाननिक्षेपण अने
अवलोकीने भोजन—अहिंसाभावना ओ पांच छे. ३२.

जे क्रोध, भय ने हास्य तेम ज लोभमोह—कुभाव छे,
तेना १विपर्ययभाव ते छे भावना बीजा ब्रते. ३३.

सूना अगर तो त्यक्त स्थाने वास, २पर-उपरोध ना,
आहार अेषणशुद्धियुत, साधर्मी सह विखवाद ना. ३४.

महिलानिरीक्षण-पूर्वरतिसृति-निकटवास, ३त्रियाकथा,
पौष्टिक रसोथी विरति—ते ब्रत ४तुर्थनी छे भावना. ३५.

मनहर-अमनहर स्पर्श-रस-रूप-गंध तेम ज शब्दमां
करवा न रागविरोध, ब्रत पंचम तणी ओ भावना. ३६.

इर्या, सुभाषा, अेषणा, आदान ने निक्षेप—ओ,
संयम तणी शुद्धि निमित्ते समिति पांच जिनो कहे. ३७.

ऐ ! १भव्यजनबोधार्थ जिनमार्गे कहुँ जिन जे रीते,
ते रीत जाणो ज्ञान ने २ज्ञानात्म आत्माने तमे. ३८.

जे जाणतो जीव-अजीवना सुविभागने, सदज्ञानी ते
रागादिविरहित थाय छे—जिनशासने शिवमार्ग जे. ३९.

१. विपर्ययभाव = विपरीत भाव.

२. पर-उपरोध ना = बीजाने नडतर थाय अेम न रहेवुं ते.

३. त्रियाकथा = स्त्रीकथा. ४. तुर्थ = चतुर्थ.

५. भव्यजनबोधार्थ = भव्यजनोने बोधवा माटे.

६. ज्ञानात्म = ज्ञानस्वरूप.

दृग्, ज्ञान ने चारित्र—त्रण जाणो परम श्रद्धा वडे,
जे जाणीने योगीजनो निर्वाणने अचिरे वरे. ४०.

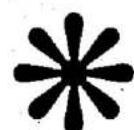
जे ज्ञानजल पीने लहे सुविशुद्ध निर्मल परिणति,
शिवधामवासी सिद्ध थाय—त्रिलोकना चूडामणि. ४१.

जे ज्ञानगुणथी रहित, ते पामे न लाभ मु-इष्टने;
गुणदोष जाणी ओ रीते, सदज्ञानने जाणो तमे. ४२.

ज्ञानी चरित्रारूढ थई निज आत्मां पर नव चहे,
अचिरे लहे शिवसौख्य अनुपम अम जाणो निश्चये. ४३.

बीतरागदेवे ज्ञानथी सम्यक्त्व-संयम-आश्रये
जे चरण भाख्युं, ते कह्युं संक्षेपथी अहीं आ रीते. ४४.

भावो विमल भावे चरणप्राभृत मुविरचित स्पष्ट जे,
छोडी चतुर्गति शीघ्र पामो मोक्ष शाश्वतने तमे. ४५.

४. बोधप्राभृत

शास्त्रार्थ बहु जाणे, १सुदृगसंयमविमल तप आचरे,
 २वर्जितकषाय, विशुद्ध छे, ते ३सूरिणने वंदीने; १.
 षट्कायसुखकर कथन करुं संक्षेपथी, सुणजो तमे,
 जे सर्वजनबोधार्थ जिनमार्गे कहुं छे जिनवरे. २.
 जे आयतन ने चैत्यगृह, प्रतिमा तथा दर्शन अने
 वीतराग जिननुं बिंब, जिनमुद्रा, स्वहेतुक ज्ञान जे, ३.
 ४अर्हतदेशित देव, तेम ज तीर्थ, वली अर्हत ने
 ५गुणशुद्ध प्रब्रज्या यथाक्रमशः अहीं ज्ञातव्य छे. ४.
 ६आयत्त छे मन-वचन-काया इन्द्रिविषयो जेहने,
 ते संयमीनुं रूप भाष्युं आयतन जिनशासने. ५.
 आयत्त जस मद-क्रोध-लोभ विमोह-राग-विरोध छे,
 क्रषिवर्य पंचमहाव्रती ते आयतन निर्दिष्ट छे. ६.
 सुविशुद्धध्यानी, ज्ञानयुत, जेने सुसिद्ध ७सदर्थ छे,
 मुनिवरवृषभ ते मलरहित सिद्धायतन पविदितार्थ छे. ७.

१. सुदृगसंयमविमल तप = सम्पर्कदर्शन ने संयमथी शुद्ध अेवुं तप.

२. वर्जितकषाय = कषायरहित. ३. सूरिण = आचार्योंनो समूह.

४. अर्हतदेशित = अर्हतभगवाने कहेल.

५. गुणशुद्ध प्रब्रज्या = गुणथी शुद्ध अेवी दीक्षा.

६. आयत्त = आधीन; वशीभूत. ७. सदर्थ = सत् अर्थ.

८. पविदितार्थ = जे समस्त पदार्थोंने जाणे छे अेवुं

स्वात्मा-परात्मा-अन्यने जे जाणतां ज्ञान ज रहे,
छे चैत्यगृह, ते ज्ञानमूर्ति, शुद्ध पंचमहाब्रते. ८.

चेतन स्वयं, सुख-दुःख-बंधन-मोक्ष जेने १अल्प छे,
षट्कायहितकर तेह भाष्युं चैत्यगृह जिनशासने. ९.

दृग-ज्ञान-निर्मलचरणधरनी भिन्न जंगम काय जे,
—निर्ग्रथ ने वीतराग, ते प्रतिमा कही जिनशासने. १०.

जाणे-जुआे निर्मल ३सुदृग सह, चरण निर्मल आचरे,
ते वंदनीय निर्ग्रथ-संयतरूप प्रतिमा जाणजे. ११.

३निःसीम दर्शन-ज्ञान ने सुख-वीर्य वर्ते जेमने,
शाश्वतसुखी, अशरीर ने कर्माष्टबंधविमुक्त जे, १२.

अक्षोभ-निरुपम-अचल-ध्रुव, उत्पन्न जंगम रूपथी,
ते सिद्ध सिद्धिस्थानस्थित, ४व्युत्सर्गप्रतिमा जाणवी. १३.

दर्शवितुं संयम-सुदृग-सद्धर्मरूप, निर्ग्रथ ने
५ज्ञानाल मुक्तिमार्ग, ते दर्शन कह्युं जिनशासने. १४.

ज्यम फूल होय सुगंधमय ने दूध घृतमय होय छे,
रूपस्थ दर्शन होय. सम्यग्ज्ञानमय ओवी रीते. १५.

जिनबिंब छे, जे ज्ञानमय, वीतराग, संयमशुद्ध छे,
दीक्षा तथा शिक्षा करमक्षयहेतु आपे शुद्ध जे. १६.

१. अल्प = गोण.

२. सुदृग = सम्यग्दर्शन.

३. निःसीम = अनंत

४. व्युत्सर्गप्रतिमा = क्रायोत्सर्गमय प्रतिमा.

५. ज्ञानाल = ज्ञानमय.

તેની કરો પૂજા, વિનય-વાત્સલ્ય-પ્રણમન તેહને,
જેને સુનિશ્ચિત જ્ઞાન, દર્શન, ચેતનાપરિણામ છે. ૧૭.

તપવ્રતગુણોથી શુદ્ધ, નિર્મલ સુદૃગ સહ જાણે-જુઓ,
દીક્ષા-સુશિક્ષાદાયિની અર્હતમુદ્રા તેહ છે. ૧૮.

ઇન્દ્રિય-કષાયનિરોધમય મુદ્રા સુદૃઢસંયમમયી,
—આ ઉક્ત મુદ્રા જ્ઞાનથી નિષ્પત્ત, જિનમુદ્રા કહી. ૧૯.

સંયમસહિત સદ્ગ્યાનયોગ્ય વિમુક્તિપથના લક્ષ્યને,
પામી શકે છે જ્ઞાનથી જીવ, તેથી તે જ્ઞાતવ્ય છે. ૨૦.

‘શર-અજ્ઞ વૈદ્ય-અજાણ જેમ કરે ન પ્રાપ્ત નિશાનને,
અજ્ઞાની તેમ કરે ન લક્ષ્યિત મોક્ષપથના લક્ષ્યને. ૨૧.

રે ! જ્ઞાન નરને થાય છે; તે, સુજન તેમ વિનીતને;
તે જ્ઞાનથી, કરી લક્ષ, પામે મોક્ષપથના લક્ષ્યને. ૨૨.

મતિ ચાપ થિર, શ્રુત દોરી, જેને રલત્રય ‘શુભ બાળ છે,
પરમાર્થ જેનું લક્ષ્ય છે, તે મોક્ષમાર્ગ નવ ચૂકે. ૨૩.

તે દેવ, જે સુરીતે ધરમ ને અર્થ, કામ, સુજ્ઞાન દે;
તે વસ્તુ દે છે તે જ, જેને ધર્મ-દીક્ષા-અર્થ છે. ૨૪.

તે ધર્મ જેહ દયાવિમલ, દીક્ષા પરિગ્રહમુક્ત જે,
તે દેવ જે નિર્મોહ છે ને ઉદય ભવ્ય તણો કરે. ૨૫.

૧. શર-અજ્ઞ = બાળવિદ્યાનો અજાણ.

૨. વૈદ્ય-અજાણ = નિશાનસંબંધી અજાણ.

૩. ચાપ = ધનુષ્ય.   ૪. શુભ = સારું.

ब्रत-सुदृगनिर्मल, इन्द्रिसंयमयुक्त ने 'निरपेक्ष जे,
ते तीर्थमां दीक्षा-सुशिक्षारूप स्नान करो, मुने ! २६.

निर्मल सुदर्शन-तपचरण-सद्गुर्म-संयम-ज्ञानने,
जो शान्तभावे युक्त तो, तीरथ कहुं जिनशासने. २७.

अभिधान-स्थापन-द्रव्य-भावे, स्वीय गुणपर्यायथी,
अहंत जाणी शकाय छे आगति-च्यवन-संपत्तिथी. २८.

निःसीम दर्शन-ज्ञान छे, वसुबंधलयथी मोक्ष छे,
निरूपम गुणे आरूढ छे, —अहंत आवा होय छे. २९.

जे पुण्य-पाप, जरा-जनम-व्याधि-मरण, गतिभ्रमण ने
वली दोषकर्म हणी थया ज्ञानात्म, ते अहंत छे. ३०.

छे स्थापना अहंतनी कर्तव्य पांच प्रकारथी,
—‘गुण’, मार्गणा, पर्याप्ति तेम ज प्राण ने जीवस्थानथी.

अहंत सयोगीकेवलीजिन तेरमे गुणस्थान छे;
चोत्रीश अतिशययुक्त ने वसु प्रतिहार्यसमेत छे. ३२.

गति-इन्द्रि-काये, योग-वेद-कषाय-संयम-ज्ञानमां,
दृग-भव्य-लेश्या-संज्ञी-समकित-आ’रमां औ स्थापवा. ३३.

आहार, काया, इन्द्रि, शासोच्छ्वास, भाषा, मन तणी,
अहंत उत्तम देव छे समृद्ध षट् पर्याप्तिथी. ३४.

१. निरपेक्ष = अभिलाषारहित.

२. अभिधान = नाम.

३. स्वीय = पोताना. ६. वसु = आठ ७. ‘गुण’ = गुणस्थान.

इन्द्रियप्राणो पांच, त्रण बलप्राण मन-वच-कायना,
बे आयु-थासोच्छ्वासप्राणो,—प्राण ओ दस होय त्यां. ३५.

मानवभवे पंचेन्द्रि तेथी चौदमे जीवस्थान छे;
पूर्वोक्त गुणगणयुक्त, 'गुण'-आखड श्री अर्हत छे. ३६.

वणव्याधि-दुःख-जरा, अहार-निहारवर्जित, विमळ छे,
अजुगुप्तिता, वणनासिकामळ-श्लेष्म-स्वेद, अदोष छे; ३७.

दस प्राण, षट् पर्याप्ति, अष्ट-सहस्र लक्षण युक्त छे,
सर्वांग गोक्षीर-शंखतुल्य सुधवल. मांस-रुधिर छे; ३८.

—आवा गुणे सर्वांग अतिशयवंत, परिमलम्हेकती,
औदारिकी काया अहो ! अर्हत्पुरुषनी जाणवी. ३९.

मदरागद्वेषविहीन, त्यक्तकषायमळ सुविशुद्ध छे,
मनपरिणमनपरिमुक्त, केवळभावस्थित अर्हत छे. ४०.

देखे दरशथी, ज्ञानथी जाणे दरव-पर्यायने,
सम्यक्त्वगुणसुविशुद्ध छे,—अर्हतनो आ भाव छे. ४१.

मुनि शून्यगृह, तरुतल वसे, उद्यान वा समशानमा,
गिरिकिंदर, गिरिशिखर पर, विकराळ वन वा वसतिमा. ४२.

१. अजुगुप्तिता = जेना प्रत्ये जुगुप्ता न थाय अेवी.

२. वणनासिकामळ-श्लेष्म-स्वेद = नाकना भेलथी, कफथी ने परसेवाथी रहित.

३. सुधवल = धोलुं. ४. परिमल = सुगंध.

५. त्यक्तकषायमळ = कषायमळ रहित. ६. केवळ = ओकलो; निर्भेळ; शुद्ध.

७. उद्यान = बगीचो. ८. गिरिकिंदर = पर्वतनी गुफा.

निजवश श्रमणना वास, तीरथ, शास्त्रचैत्यालय अने
जिनभवन मुनिनां लक्ष्य छे—जिनवर कहे जिनशासने. ४३.

पंचेन्द्रिसंयमवंत, पंचमहाव्रती, निरपेक्ष ने
स्वाध्याय-ध्याने युक्त मुनिवरवृषभ इच्छे तेमने. ४४.

गृह-ग्रंथ-मोहविमुक्त छे, परिषहजयी, अकषाय छे,
छे मुक्त पापारंभथी,—दीक्षा कही आवी जिने. ४५.

धन-धान्य-^१पट, ^२कंचन-रजत, आसन-शयन, छत्रादिनां
सर्वे कुदान विहीन छे,—दीक्षा कही आवी जिने. ४६.

निंदा-प्रशंसा, शत्रु-मित्र, अलब्धि ने ^३लब्धि विषे,
तृण-कंचने समभाव छे,—दीक्षा कही आवी जिने. ४७.

निर्धन-सधन ने उच्च-मध्यम ^४सदन अनपेक्षितपणे
सर्वत्र ^५पिंड ग्रहाय छे,—दीक्षा कही आवी जिने. ४८.

निर्ग्रथ ने निःसंग ^६निर्मानाश, निरहंकार छे,
निर्मम, अराग, अद्वेष छे,—दीक्षा कही आवी जिने. ४९.

निःस्नेह, निर्भय, निर्विकार, अकलुष ने निर्मोह छे,
आशारहित, निर्लोभ छे,—दीक्षा कही आवी जिने. ५०.

१. पट = वस्त्र.

२. कंचन-रजत = सोनुं-रङ्गुं.

३. लब्धि = लाभ.   ४. सदन = घर.

५. पिंड = आहार.

६. निर्मानाश = मान ने आशा रहित.

जन्म्या प्रमाणे रूप, ^१लंबितभुज, ^२निरायुध, शांत छे,
परकृत ^३निलयमां वास छे,—दीक्षा कही आवी जिने. ५१.

उपशम-क्षमा-^४दमयुक्त, तनसंस्कारवर्जित ^५रूक्ष छे,
मद-राग-द्वेषविहीन छे,—दीक्षा कही आवी जिने. ५२.

ज्यां मूढता-मिथ्यात्व नहि, ज्यां कर्म आट विनष्ट छे,
सम्यक्त्वगुणथी शुद्ध छे,—दीक्षा कही आवी जिने. ५३.

निर्ग्रथ दीक्षा छे कही षट् संहननमां जिनवरे;
भवि पुरुष भावे तेहने; ते कर्मक्षयनो हेतु छे ५४

तलतुषप्रमाण न बाह्य परिग्रह, राग तत्सम छे नहीं;
—आवी प्रव्रज्या होय छे सर्वज्ञजिनदेवे कही. ५५.

उपसर्ग-परिषह मुनि सहे, निर्जन स्थळे नित्ये रहे,
सर्वत्र काष्ठ, शिला अने भूतल उपर स्थिति ते करे. ५६.

स्त्री-^६षंड-पशु-^७दुःशीलनो नहि संग, नहि विकथा करे,
स्वाध्याय-ध्याने युक्त छे,—दीक्षा कही आवी जिने. ५७.

तपब्रतगुणोथी शुद्ध, संयम-सुदृगगुणसुविशुद्ध छे,
छे गुणविशुद्ध,—सुनिर्मला दीक्षा कही आवी जिने. ५८.

१. लंबितभुज = नीचे लटकता हाथवाली.

२. निरायुध = शस्त्ररहित.

४. दम = इन्द्रियनिग्रह.

६. षंड = नपुंसक.

३. निलय = रहेवाण.

५. रूक्ष = तेलमर्दन रहित.

७. दुःशील = कुशील जनो.

संक्षेपमां आयतनथी १दीक्षांत भाव अहीं कह्या,
ज्यम शुद्धसम्यग्दरशयुत निर्ग्रथ जिनपथ वर्णव्या. ५८.
स्तपस्थ २सुविशुद्धार्थ वर्णन जिनपथे ज्यम जिन कर्युं,
त्यम भव्यजनबोधन-अरथ षट्कायहितकर अहीं कह्युं. ६०.
जिनकथन भाषासूत्रमय शाब्दिक-विकाररूपे थयुं;
ते ३जाण्युं शिष्ये भद्रबाहु तणा अने अम ज कह्युं. ६१.
४जस बोधं द्वादश अंगनो, ५चउदशपूरव-विस्तारनो,
जय हो ६श्रुतंधर भद्रबाहु गमकगुरु भगवाननो. ६२.

४०४२

५. भावप्राभृत

मुर-अमुर-नरपतिवंद्य जिनवर-इन्द्रने, श्री सिद्धने,
मुनि शेषने शिरसा नमी कहुं भावप्राभृत-शास्त्रने. १.
छे भाव परथम लिंग, द्रवमय लिंग नहि परमार्थ छे;
गुणदोषनुं कारण कह्यो छे भावने श्री जिनवरे. २.
रे! भावशुद्धिनिमित्त बाहिर-ग्रंथ त्याग कराय छे;
छे ४विफल बाहिर-त्याग ५आंतर-ग्रंथथी संयुक्तने. ३.

१. दीक्षांत = प्रब्रज्या सुधीना.

२. सुविशुद्धार्थ = जेमां शुद्ध स्वरूप कहेलुं छे अेवुं; तात्त्विक.

३. जस = जेमने. ४. चउदश = चौद. ५. श्रुतंधर = श्रुतज्ञानी.

६. विफल = निष्फल. ७. आंतर-ग्रंथ = अभ्यंतर परिग्रह.

छो कोटिकोटि भवो विषे निर्वस्त्र ^१लंबितकर रही
पुष्कळ करे तप, तोय भावविहीनने सिद्धि नहीं. ४.

परिणाम होय अशुद्ध ने जो बाह्य ग्रंथ परित्यजे,
तो शुं करे ऐ बाह्यनो परित्याग भावविहीनने ? ५.

छे भाव परथम, भावविरहित लिंगथी शुं कार्य छे?
हे पथिक ! शिवनगरी तणो पथ ^२यलप्राप्य कहो जिने. ६.

सत्पुरुष ! काळ अनादिथी निःसीम आ संसारमां
बहु वार भाव विना बहिर्निर्ग्रथ रूप प्रह्यां-तज्यां. ७.

भीषण नरक, तिर्यच तेम कुदेव-मानवजन्ममां,
तें जीव ! तीव्र दुखो सह्यां; तुं भाव रे ! जिनभावना. ८.

भीषण सुतीव्र असह्य दुःखो सप्त नरकावासमां
बहु दीर्घ काळप्रमाण तें वेद्यां, ^३अछिन्नपणे सह्यां. ९.

रे ! ^४खनन-^५उत्तापन-^६प्रजालन-^७वीजन-^८छेद-^९निरोधनां
चिरकाळ पाप्यो दुःख भावविहीन तुं तिर्यचमां. १०.

१. लंबितकर = नीचे लटकावेला हाथवाला.

२. यल = प्रयल; (शुद्धभावरूप) उद्यम.

३. अछिन्न = सतत; निरंतर.

४. खनन = खोदवानी क्रिया.

५. उत्तापन = तपाववानी क्रिया. ६. प्रजालन = प्रजाळवानी क्रिया.

७. वीजन = पंखाथी पवन नाखवानी क्रिया. ८. छेद = कापवानी क्रिया.

९. निरोध = बंधनमां राखवानी क्रिया.

तें सहज, कायिक, मानसिक, ^३आगंतु—चार प्रकारनां
दुःखो लह्यां निःसीम काळ मनुष्य केरा जन्ममां. ११.

सुर-अप्सराना विरहकाळे हे महायश ! स्वर्गमां
^३शुभभावनाविरहितपणे तें तीव्र ^३मानस दुख सह्यां. १२.

तुं स्वर्गलोके हीन देव थयो, दरवलिंगीपणे
कांदर्पी-आदिक पांच बूरी भावनाने भावीने. १३.

बहु वार काळ अनादिथी पार्श्वस्थ-आदिक भावना
तें भावीने दुर्भावनात्मक बीजथी दुःखो लह्यां. १४.

रे ! हीन देव थई तुं पास्यो तीव्र मानस दुःखने,
देवो तणा गुणविभव, ऋद्धि, महात्म्य बहुविध देखीने. १५.

मदमत्त ने आमक्त चार प्रकारनी विकथा महीं,
^३बहुशः कुदेवपणुं लह्युं तें, अशुभ भावे परिणमी. १६.

हे मुनिप्रवर ! तुं चिर वस्यो बहु जननीना गर्भोपणे
निकृष्टमळभरपूर, अशुचि, बीभत्स गर्भाशय विषे. १७.

जन्मो अनंत विषे आरे ! जननी अनेरी अनेरीनुं
स्तनदूध तें पीधुं महायश ! ^३उदधिजळथी अति घणुं. १८.

१. आगंतु = आगंतुक; बहारथी आवी पडेल.

२. शुभभावना = सारी भावना अर्थात् शुद्ध परिणति.

३. मानस = मानसिक. ४. बहुशः = अनेक वार.

५. उदधिजळ = समुद्रनुं पाणी.

तुज मणथी दुःखार्त वहु जननी अनेरी अनेगीमां
नयनो थकी जल जे वह्यां ते उदधिजलथी अति घणां. १६.

निःसीम भवमां त्यक्त तुज नख-नाल-अस्थि-केशने
मुर कोई ओकत्रित करे तो 'गिरिअधिक राशि बने. २०.

जल-थल-अनल-पवने, नदी-गिरि-आभ-वन-वृक्षादिमां
वण आत्मवशता चिर वस्यो सर्वत्र तुं त्रण भुवनमां. २१.

भक्षण कर्या तें लोकवर्ती पुद्गलोने सर्वने,
फरी फरी कर्या भक्षण छतां पास्यो नहीं तुं तृप्तिने. २२.

पीडित तृष्णाथी तें पीधां छे सर्व त्रिभुवननीरने,
तोपण तृष्णा छेदाई ना; चितव अरे ! भवछेदने. २३.

हे धीर ! हे मुनिवर ! ग्रह्यां-छोड्यां शरीर अनेक तें,
तेनुं नथी परिमाण कंई निःसीम भवसागर विषे. २४.

'विष-वेदनाथी, रक्तक्षय-भय-शस्त्रथी, मंकलेशथी,
आयुष्यनो क्षय थाय छे 'आहार-थासनिरोधथी; २५.

हिम-आग्नि-जलथी, 'उच्च-पर्वतवृक्षरोहणपतनथी,
अन्याय-रसविज्ञान-योगप्रधारणादि प्रसंगथी. २६.

१. गिरिअधिक राशि = पर्वतथी पण वधु मोटो ढगलो.

२. त्रिभुवननीर = त्रण लोकनुं वधुं पाणी. ३. भवछेद = भवनो नाश.

४. विष-वेदनाथी = झेर खावाथी तथा पीडाथी.

५. आहार-थासनिरोध = आहारनो ने थासनो निरोध.

६. उच्च-पर्वतवृक्षरोहणपतनथी = ऊच्चा पर्वत ने वृक्ष पर चढतां पडी जवाथी.

हे मित्र ! अे रीत जन्मीने चिर काळ नर-तिर्यज्ज्वमां,
बहु बार तुं पास्यो महादुख आकरां अपमृत्युनां. २७.

छासठ हजार त्रिशत अधिक छत्रीश तें मरणो कर्या
अंतर्मूहूर्तप्रमाण काळ विषे निगोदनिवासमां. २८.

रे ! जाण अँशी साठ चालीश क्षुद्रभव विकलेंद्रिना,
अंतर्मूहूर्ते क्षुद्रभव चोवीश पंचेन्द्रिय तणा. २९.

वण रलत्रयप्राप्ति तुं अे रीत दीर्घ संसारे भन्यो,
—भाष्युं जिन्होअे आम; तेथी रलत्रयने आचरो. ३०.

निज आत्ममां रत जीव जे ते प्रगट सम्यग्दृष्टि छे,
‘तद्बोध छे सुज्ञान, त्यां चरवुं चरण छे;—मार्ग अे. ३१.

हे जीव ! कुमरणमरणथी तुं मर्यो अनेक भवो विषे;
तुं भाव सुमरणमरणने जर-मरणना हरनारने. ३२.

त्रण लोकमां परमाणु सरखुं स्थान कोई रह्युं नथी,
ज्यां द्रव्यश्रमण थयेल जीव मर्यो नथी, जन्म्यो नथी. ३३.

जीव ‘जनि-जरा-मृततस काळ अनंत पास्यो दुःखने,
जिनलिंगने पण धारी पारंपर्यभावविहीनने. ३४.

१. तद्बोध = तेनुं ज्ञान; निज आत्माने जाणवुं ते.

२. चरण = चारित्र; सम्यक्चारित्र. ३. कुमरणमरण = कुमरणरूप मरण.

४. जर = जरा. ५. जनि-जरा-मृततस = जन्म, जरा अने मरणथी पीडित
वर्ततो थको. ६. पारंपर्यभावविहीन = परंपरागत भावलिंगथी रहित;

आचार्योनी परंपराथी चाल्या आवता भावलिंग रहित.

प्रतिदेश-पुद्गल-काळ-आयुष-नाम-परिणामस्थ तें
 १ बहुशः शरीर ग्रह्यां-तज्यां निःसीम भवसागर विषे ३५.

त्रणशत-अधिक चालीस-त्रण रज्जुप्रमित आ लोकमां
 तजी आठ कोई प्रदेश ना, परिप्रमित नहि आ जीव ज्यां ३६.

प्रत्येक अंगुल छन्नुं जाणो रोग मानवदेहमां;
 तो केटला रोगो, कहो, आ अखिल देह विषे, भला ! ३७.

अे रोग पण सघळा सह्या तें पूर्वभवमां परवशे;
 तुं सही रह्यो छे आम, यशधर ! अधिक शुं कहीअे तने ? ३८.

मळ-मूत्र-३शोणित-पित्त, ३करम, बरोळ, ४यकृत, ५आंत्र ज्यां,
 त्यां मास नव-दश तुं वस्यो बहु वार जननी-उदरमां. ३९.

जननी तणुं चावेल ने खाधेल अेठुं खाइने,
 तुं जननी केरा जठरमां वमनादिमध्य वस्यो अरे ! ४०.

तुं अशुचिमां लोट्यो घणुं शिशुकाळमां अणसमजमां,
 मुनिवर ! अशुचि आरोगी छे बहु वार तें बालत्वमां. ४१.

६पल-पित्त-शोणित-आंत्रथी दुर्गंध शब सम ज्यां स्वये,
 चिंतव तुं ७पीप-वसादि-अशुचिभरेल कायाकुंभने. ४२.

१. बहुशः = अनेक वार.

२. शोणित = लोही.

३. करम = कृमि.

४. यकृत = कलेजुं.

५. आंत्र = आंतरडां.

६. पल = मांस.

७. पीप-वसादि = परु, चाबी वगेरे.

रे ! भावमुक्त विमुक्त छे, स्वजनादिमुक्त न मुक्त छे,
ईम भावीने हे धीर ! तुं परित्याग ^१आंतर ग्रंथने. ४३.

देहादिसंग तज्यो अहो ! पण मलिन मानकषायथी
आतापना करता रह्या बाहुबली मुनि क्यां लगी ? ४४.

तन-भोजनादिप्रवृत्तिना तजनार मुनि मधुपिंगले,
हे ^२भव्यनूत ! निदानथी ज लहुं नहीं ^३श्रमणत्वने. ४५.

बीजाय साधु वसिष्ठ पाम्या दुःखने निदानथी;
अेवुं नथी को स्थान के जे स्थान जीव भम्यो नथी. ४६.

अेवो न कोई प्रदेश लख चोराशी योनिनिवासमां,
रे ! भावविरहित श्रमण पण परिप्रमणने पाम्यो न ज्यां. ४७.

छे भावथी लिंगी, न लिंगी द्रव्यलिंगथी होय छे;
तेथी धरो रे ! भावने, द्रवलिंगथी शुं साध्य छे ? ४८.

दंडकनगर करी दग्ध सघलुं दोष अभ्यंतर वडे,
जिनलिंगथी पण बाहु आे ऊपज्या नरक रौरव विषे. ४९.

वळी ओ रीते बीजा दरवसाधु द्वीपायन नामना
वरज्ञानदर्शनचरणभ्रष्ट, अनंतसंसारी थया. ५०.

१. आंतर = अभ्यंतर.

२. भव्यनूत = भव्यजीवो जेनी प्रशंसा करे छे अेवा; भव्य जीवो वडे जेने नमवामां आवे छे अेवा.

३. श्रमणत्वने = भावमुनिपणाने.

बहुयुवतिजनवेष्टित^१ छतां पण धीर शुद्धमति अहा !
अे भावसाधु शिवकुमार ^२परीतसंसारी थया. ५१.

जिनवरकथित ^३ऐकादशांगमयी सकल श्रुतज्ञानने
भणवा छतांय अभव्यसेन न प्राप्त भावमुनित्वने. ५२.

शिवभूतिनामक भावशुद्ध महानुभाव मुनिवरा
‘तुषमाष’ पदने गोखता पास्या प्रगट सर्वज्ञता. ५३.

नगनत्व तो छे भावथी; शुं नग्न ^४बाहिर-लिंगथी ?
रे ! नाश कर्मसमूह केरो होय भावथी द्रव्यथी. ५४.

नगनत्व भावविहीन भाख्युं अकार्य देव जिनेश्वरे,
—इम जाणीने हे धीर ! नित्ये भाव तुं निज आत्मने. ५५.

देहादिसंगविहीन छे, वर्ज्या सकल मानादि छे,
आत्मा विषे रत आत्म छे, ते भावलिंगी श्रमण छे. ५६.

परिवर्जुं छुं हुं ममत्व, निर्मम भावमां स्थित हुं रहुं;
अवलंबुं छुं मुज आत्मने, अवशेष सर्व हुं परिहरुं. ५७.

मुज ज्ञानमां आत्मा खरे, दर्शन-चरितमां आत्मा,
पचखाणमां आत्मा ज, संवर-योगमां पण आत्मा. ५८.

१. वेष्टित = विट्ठलायेला.

२. परीतसंसारी = परिमित संसारवाळा; अल्पसंसारी.

३. ऐकादशांग = अगियार अंग.

४. तुषमाष = फोतारं असे अडद. ५. बाहिर = बाह्य.

मारो सुशाथत अेक दर्शनज्ञानलक्षण जीव हे;
बाकी बधा संयोगलक्षण भाव मुजथी बाह्य हे. ५६.

तुं शुद्ध भावे भावे रे! सुविशुद्ध निर्मल आत्मने,
जो शीघ्र चउगतिमुक्त थई इच्छे सुशाथत सौख्यने. ६०.

जे जीव जीवस्वभावने भावे, 'मुभावे परिणमे,
'जर-मरणनो करी नाश ते निश्चय लहे निर्वाणने. ६१.

ठे जीव ज्ञानस्वभाव ने चैतन्ययुत—भाख्युं जिने;
ओ जीव छे ज्ञातव्य, 'कर्मविनाशकरणनिमित्त जे. ६२.

'सत्' होय जीवस्वभाव ने न 'असत्' सरवथा जेमने,
ते देहविरहित वचनविषयातीत मिद्धपणुं लहे. ६३.

जीव चेतनागुण, अरमरूप, अगांधशब्द, अव्यक्त छे,
वली लिंगप्रहणविहीन छे, संस्थान भाख्युं न तेहने. ६४.

तुं भाव झट अज्ञाननाशन ज्ञान पंचप्रकार रे!
ओ भावनापरिणत 'स्वर्ग-शिवसौख्यनुं भाजन बने. ६५.

रे! पठन तेम ज श्रवण भावविहीनथी शुं सधाय छे?
'सागार-अणगारत्वना कागणस्वरूपे भाव छे. ६६.

१. सुभाव = सारे भाव अर्थात् शुद्ध भाव. २. जर = जग.

३. कर्मविनाशकरणनिमित्त = कर्मो क्षय करावानुं निमित्त.

४. स्वर्ग-शिवसौख्य = स्वर्ग अने मोक्षानां सुख.

५. सागार-अणगारत्व = शावकपणुं अने मुनिपणुं.

छे नग्न तो तिर्यच-नारक सर्व जीवो द्रव्यथी;
परिणाम छे नहि शुद्ध ज्यां त्यां भावश्रमणपणुं नर्था. ६७.

ते नग्न पामे दुःखने, ते नग्न चिर भवमां भमे,
ते नग्न बोधि लहे नहीं, जिनभावना नहि जेहने. ६८.

शुं साध्य तारे अयशभाजन पापयुत नग्नत्वथी,
—बहु हास्य-मत्सर-पिशुनता-मायाभर्या श्रमणत्वथी ? ६९.

थई शुद्ध १आंतर-भावमळविण, प्रगट कर जिनलिंगने;
जीव भावमळथी मलिन बाहिर-संगमां २मलिनित वने. ७०.

नग्नत्वधर पण धर्ममां नहि वास, ३दोषावास छे,
ते ४इक्षुफूलसमान निष्फळ-निर्गुणी, नटश्रमण छे. ७१.

जे गगयुत जिनभावनाविरहित-दरवनिर्ग्रथ छे,
पामे न बोधि-समाधिने ते विमल जिनशासन विषे. ७२.

मिथ्यात्व-आदिक दोष छोडी नग्न भाव थकी बने,
पछी द्रव्यथी मुनिलिंग धारे जीव जिन-आज्ञा वडे. ७३.

छे भाव ५दिवशिवसौख्यभाजन; भावर्जित श्रमण जे
पापी ६करममळमलिनमन, तिर्यचगतिनुं पात्र छे. ७४.

१. आंतर-भावमळविण = अभ्यंतर भावमलिनता गहित. २. मलिनित = मलिन.

३. दोषावास = दोषोनुं घर. ४. इक्षुफूल = शेरडीनां फूल.

५. दिवशिवसौख्यभाजन = स्वर्ग अने मोक्षनां सुखनुं भाजन.

६. करममळमलिनमन = कर्ममळथी मलिन मनवालो.

नर-^३अमर-विद्याधर वडे ^२संस्तुत ^३करांजलिपंक्तिरथी
^४चक्री-विशालविभूति बोधि प्राप्त थाय ^५सुभावथी. ७५.

शुभ, अशुभ तेम ज शुद्ध—त्रणविध भाव जिनप्रज्ञास छे;
 त्यां 'अशुभ' ^६आरत-रौद्र ने 'शुभ' धर्म्य छे—भाख्युं जिने.

आत्मा विशुद्धस्वभाव आत्म महीं रहे ते 'शुद्ध' छे;
 —आ जिनवे भाखेल छे; जे श्रेय, आचर तेहने. ७७.

छे ^७गलितमानकपाय, मोह विनष्ट थई ^८समचित्त छे,
 ते जीव ^९त्रिभुवनसार बोधि लहे जिनेश्वरशासने. ७८.

विषये विरत मुनि सोळ उत्तम कारणोने भावीने,
 बांधे ^{१०}अचिर काळे करम तीर्थकरत्व-सुनासने. ७९.

तु भाव बार-प्रकार तप ने तेर किरिया ^{११}त्रणविधे,
 वश राख ^{१२}मन-गज मत्तने मुनिप्रवर ! ज्ञानांकुश वडे. ८०.

१. अमर = देव. २. संस्तुत = जेनी सारी गीते प्रसंशा करवाओ आवे छे अंबी.

३. करांजलिपक्ति = हाथनी अंजलिनी (अर्थात् जोडेला बे हाथनी) हारमाङ्ग.

४. चक्री-विशालविभूति = चक्रवर्तीनी घणी माई ऋद्धि.

५. सुभावथी = सारा भावथी. ६. आरत-रौद्र = आर्त अने रौद्र.

७. गलितमानकपाय = जेमो मानकपाय नष्ट थयो छे अंबो.

८. समचित्त = जेनुं चित्त समभाववालुं छे अंबो.

९. त्रिभुवनसार = त्रण लोकमा सारभूत. १०. अचिर काळे = अल्प काळे.

११. त्रणविधे = त्रण प्रकार अर्थात् मन-वचन-कायार्थी.

१२. मन-गज मत्तने = मनस्पी मदमाता हाथीने.

१. भूशयन, भिक्षा, द्विविध संयम, पंचविध-पटत्याग छे,
३ छे भाव भावितपूर्व, ते जिनलिंग निर्मळ शुद्ध छे. ८१.

रत्नो विषे ज्यम श्रेष्ठ हीरक, तरुणे गोशीर्ष छे,
जिनधर्म भाविभवमथन त्यम श्रेष्ठ छे धर्मो विषे. ८२.

पूजादिमां ब्रतमां जिनोअे पुण्य भाख्युं शासने;
छे धर्म भाख्यो मोहक्षोभविहीन निज परिणामने. ८३.

परतीत, रुचि, श्रद्धान ने स्पर्शन करे छे पुण्यनुं
ते भोग केरुं निमित्त छे, न निमित्त कर्मक्षय तणुं. ८४.

रागादि दोष समस्त छोडी आतमा निजरत रहे
भवतरणकारण धर्म छे ते—अम जिनदेवो कहे. ८५.

पण आत्मने इच्छ्या विना पुण्यो अशेष करे भले,
तोपण लहे नहि सिद्धिने, भवमां भमे—आगम कहे. ८६.

आ कारणे ते आत्मनी त्रिविधे तमे श्रद्धा करो,
ते आत्मने जाणो प्रयत्ने, मुक्तिने जेथी वरो. ८७.

१. भूशयन = भूमि पर सूबु ते.

२. पंचविध-पटत्याग = पांच प्रकारानां वस्त्रोनो त्याग.

३. छे भाव भावितपूर्व = ज्यां भाव (शुद्ध भाव) पूर्वे भाववामां आव्यो होय छे;
ज्यां पहलां यथोचित शुद्धभावरूप परिणामन थयुं होय छे.

४. हीरक = हीरो. ५. गोशीर्ष = बावनाचंदन.

६. भाविभवमथन = भावी भवोने हणनार.

७. भवतरणकारण = संसारने तरी जवाना कारणभूत.

अविशुद्ध भावे मत्य तंदुल पण गयो महा नरकमा,
तेथी निजात्मा जाणी नित्य तुं भावे ! जिनभावना. ८८.

रे ! बाह्यपरिग्रहत्याग, पर्वत-कंदरादिनिवास ने
ज्ञानाध्ययन सधळुं निर्गत्क भावविरहितं श्रमणने. ८९.

तुं इन्द्रिसेना तोड, ^१मनमर्कट तुं वश केर यलथी,
नहि कर तुं जनरंजनकरण बहिरंग-ब्रतवेशी बनी. ९०.

मिथ्यात्व ने नव नोकषाय तुं छोड भावविशुद्धिथी;
कर भक्ति जिन-आज्ञानुसार तु चैत्य-प्रवचन-गुरु तणी. ९१.

तीर्थेशभाषित-अर्थमय, गणधरसुविरचित जेह छे,
प्रतिदिन तुं भाव विशुद्धभावे ते अतुल श्रुतज्ञानने. ९२.

जीव ज्ञानजल पी, तीव्रतृष्णादाहशोष थकी छूटी,
शिवधामवासी सिद्ध थाय—त्रिलोकना चूडामणि. ९३.

बावीश परिषह सर्वकाळ सहो मुने ! काया वडे,
अप्रमत्त रही, सूत्रानुसार, निवारी संयमघातने. ९४.

पथ्थर रह्यो चिर पाणीमां भेदाय नहि पाणी वडे,
त्यम साधु पण भेदाय नहि उपसर्ग ने परिषह वडे. ९५.

तुं भाव द्वादश भावना, वळी भावना पच्चीशने;
शुं छे प्रयोजन भावविरहित बाह्यलिंग थकी आरे ! ९६.

१. मनमर्कट = मनरूपी मांकडुं; मनरूपी वांदरुं.

२. तीर्थेशभाषित = तीर्थकरदेवे कहेल.

^१पूर्णविरत पण भाव तुं नव अर्थ, तत्त्वो सातने,
मुनि ! भाव जीवसमासने, गुणस्थान भाव तुं चौदने. ६७.

अब्रह्म दशविध टाळी तुं प्रगटाव नवविध ब्रह्मने;
रे ! ^२मिथुनसंज्ञासक्त तें कर्यु भ्रमण ^३भीम भवार्णवे. ६८.

भावे सहित मुनिवर लहे आराधना चतुरंगने;
भावे गहित तो हे श्रमण ! चिर दीर्घसंसारे भमे. ६९.

रे ! भावमुनि कल्याणकोनी श्रेणियुत सौख्यो लहे;
ने द्रव्यमुनि तिर्यच-मनुज-कुदेवमां दुःखो सहे. १००.

अविशुद्ध भावे दोष छेंताळीस सह ग्रही अशनने,
तिर्यचगति मध्ये तुं पास्यो दुःख बहु परवशपणे. १०१.

तुं विचार रे !—तें दुःख तीव्र लह्यां अनादि काळथी,
करी अशन-पान सचित्तनां अज्ञान-गृद्धि-दर्पथी. १०२.

कई कंद-मूलो, पत्र-पुष्पो, बीज आदि सचित्तने
तुं मान-मदथी खाईने भटकयो अनंत भवार्णवे. १०३.

रे ! विनय पांच प्रकारनो तुं पाळ मन-वच-तन वडे;
नर होय जे अविनीत ते पामे न सुविहित मुक्तिने. १०४.

१. पूर्णविरत = पूर्णविरत; सर्वविरत.

२. मिथुनसंज्ञासक्त = मैथुनसंज्ञामां आसक्त.

३. भीम भवार्णव = भयंकर संसारसमुद्र.

४. दर्प = ऊङ्ठताई; गर्व.

तुं हे महायश ! भक्तिगग वडे स्वशक्तिप्रमाणां
जिनभक्तिरत ^१दशभेद वैयावृत्यने आचर सदा. १०५.
तें अशुभ भावे मन-वचन-तनथी कर्यो कई दोष जे,
कर गर्हणा गुरुनी समीपे गर्व-माया छोड़ीने. १०६.
दुर्जन तणी निष्ठुर-कटुक वचनोरूपी थप्पड सहे
सत्पुरुष निर्ममभावयुत-मुनि ^२कर्ममल्लयहेतुओ. १०७.
मुनिप्रवर ^३परिमंडित क्षमाथी पाप निःशेषे दहे,
नर-अमर-विद्याधर तणा सुतिपात्र छे निश्चितपणे. १०८.
तेथी क्षमागुणधर ! क्षमा कर जीव सौने ^४त्रणविधे;
उत्तमक्षमाजळ सींच तुं चिरकाळना क्रोधान्निने. १०९.
सुविशुद्धदर्शनधरपणे ^५वरबोधि केरा हेतुओ
चिंतव तुं दीक्षाकाळ-आदिक, जाणी सार-असारने. ११०.
करी प्राप ^६आंतरलिंगशुद्धि सेव चउविध लिंगने;
छे बाह्यलिंग अकार्य भावविहीनने निश्चितपणे. १११.
आहार-भय-परिग्रह-मिथुनसंज्ञा थकी मोहितपणे
तुं परवशे भटक्यो अनादि काळथी ^७भवकानने. ११२.

१. दशभेद = दशविध. २. कर्ममल्लयहेतुओ = कर्ममल्लो नाश करवा माटे.

३. परिमंडित क्षमाथी = क्षमाथी सर्वतः शोभित.

४. त्रणविधे = त्रण प्रकारे अर्थात् मन-वचन-कायाथी.

५. वरबोधि केरा हेतुओ = उत्तमबोधिनिमित्ते; उत्तम सम्पादर्शन-ज्ञान-चारित्र अर्थे.

६. आंतर = अभ्यंतर. ७. भवकानने = संसाररूपी वनमा.

१ तरुमूल, आतापन, २ बहिःशयनादि उत्तरगुणने
 तुं शुद्ध भावे पाल, पूजालाभथी निःस्पृहपणे. ११३.
 तुं भाव प्रथम, द्वितीय, त्रीजा, ३ तुर्य, पंचम तत्त्वने,
 ४ आद्यंतरहित त्रिवर्गहर जीवने, ५ त्रिकरणविशुद्धिअ. ११४.
 भावे न ज्यां लगी तत्त्व, ज्यां लगी चिंतनीय न चिंतवे,
 जीव त्यां लगी पामे नहीं ६ जर-मरणवर्जित स्थानने. ११५.
 रे ! पाप सघङ्कुं, पुण्य सघङ्कुं, थाय छे परिणामथी;
 परिणामथी छे बंध तेम ज मोक्ष जिनशासन महीं. ११६.
 ७ मिथ्या-कषाय-अविरति-योग १० अशुभलेश्यान्वित वडे
 जिनवचपराङ्मुख आतमा बांधे अशुभरूप कर्मने. ११७.
 विपरीत तेथी भावशुद्धिप्राप्त बांधे शुभने;
 — अे रीत बांधे अशुभ-शुभ; संक्षेपथी ज कहेल छे. ११८.

१. तरुमूल = वर्षाकाळे वृक्ष नीचे स्थिति करवी ते.

२. बहिःशयन = शीतकाळे बहार सूतुं ते.

३. तुर्य = चतुर्थ. ४. आद्यंतरहित = अनादि-अनंत.

५. त्रिवर्गहर = धर्म-अर्थ-कामो नाश करनार अर्थात् अपवर्गना - मोक्षने - उत्पन्न करनार.

६. त्रिकरणविशुद्धिअ = त्रण करणनी शुद्धिपूर्वक; शुद्ध मन-वचन-कायाथी.

७. चिंतनीय = चिंतवायोग्य. ८. जर = जरा.

९. मिथ्या = मिथ्यात्व.

१०. अशुभलेश्यान्वित = अशुभ लेश्यायुक्त; अशुभ लेश्यावाला.

१ वेष्टित छु हुं ज्ञानावरणकर्मादि कर्माईक वडे;
वाळी, हुं प्रगटावुं ३ अमितज्ञानादिगुणवेदन हवे. ११६.

चोराशी लाख गुणो, अढार हजार भेदो शीलना,
— सघङ्कुंय प्रतिदिनं भाव; वहु प्रलपन ३ निर्थथी शुं भला ?
ध्या धर्म्य तेम ज शुक्लने, तजी आर्त तेम ज रौद्रने;
चिरकाळ ध्यायां आर्त तेम ज रौद्र ध्यानो आ जीवे. १२१.

द्रव्ये श्रमण इन्द्रियसुखाकुल होइने छेदे नहीं;
भववृक्ष छेदे भावश्रमणो ध्यानरूप ४ कुठारथी. १२२.

ज्यम ५ गर्भगृहमां पवननी बाधा रहित दीपक बळे,
ते गीत ६ रागानिलविवर्जित ध्यानदीपक पण जळे. १२३.

ध्या पंच गुरुने, शरण-मंगल-लोकउत्तम जेह छे,
आराधनानायक, ७ अमर-नर-खचरपूजित, वीर छे. १२४.

ज्ञानात्म निर्मल नीर शीतल प्राप्त करीने, ८ भावथी
९ भवि थाय छे १० जर-मरण-व्याधिदाहवर्जित, ११ शिवमयी. १२५.

१. वेष्टित = घेरायेलो; आच्छादित; रुकावट पामेलो. २. अमित = अनंत.

३. निर्थ = निर्थक; जेनाथी कोई अर्थ से नहि अेवा. ४. कुठार = कुहाडो.

५. गर्भगृह = मकाननी अंदरनो भाग.

६. रागानिलविवर्जित = रागरूपी पवन गहित.

७. अमर-नर-खचरपूजित = देवो, मनुष्यो अने विद्याधरोथी पूजित.

८. भावथी = शुद्ध भावथी. ९. भवि = भव्य जीवो.

१०. जर-मरण-व्याधिदाहवर्जित = जरा-मरण-रोगसंबंधी बळतारथी मुक्त.

११. शिवमयी = आत्मातिक सौख्यमय अर्थात् सिद्ध.

ज्यम बीज होतां दाध, अंकुर भूतले ऊगे नहीं,
त्यम कर्मवीज वळये भवांकुर भावश्रमणोने नहीं. १२६.
रे ! भावश्रमण सुखो लहे ने द्रव्यमुनि दुःखो लहे;
तुं भावधी संयुक्त था, गुणदोष जाणी आ रीते. १२७.

*तीर्थेश-गणनाथादिगत अभ्युदययुत मौख्यो तणी
प्राप्ति करे छे भावमुनि,—भाख्युं जिने मंक्षेपथी. १२८.
ते छे सुधन्य, त्रिधा सदैव नमस्करण हो तेमने,
जे भावयुत, दृग्ज्ञानचरणविशुद्ध, मायामुक्त छे. १२९.
खेचर-मुरादिक विक्रियाथी ऋद्धि अतुल करे भले,
जिनभावनापरिणत सुधीर लहे न त्यां पण मोहने. १३०.
तो देव-नरनां तुच्छ सुख प्रत्ये लहे शुं मोहने
मुनिप्रवर जे जाणे, जुओ ने चिंतवे छे मोक्षने ? १३१.
रे ! आक्रमे न जरा, गदानि दहे न तनकुटि ज्यां लगी,
बळ इन्द्रियोनुं नव घटे, करी ले तुं निजहित त्यां लगी. १३२.

१. तीर्थेश-गणनाथादिगत = तीर्थकर्गणधारादिसंवंधी.

२. त्रिधा = त्रण प्रकारे अर्थात् मन-वचन-कायाथी.

३. भावयुत = शुद्ध भाव सहित. ४. खेचर-मुरादिक = विद्याधार, देव वंगे.

५. जुओ = देखे, श्रेष्ठे.

६. आक्रमे = आक्रमण करे; हल्लो करे; धंगी वळे; पकडे.

७. गदानि = रोगरूपी आनि. ८. तनकुटि = कायारूपी झूंपडी.

छ अनायतन तज, कर दया षट्जीवनी ३त्रिविधे सदा,
महासत्त्वने तुं भाव रे ! ४अपूर्वपणे हे मुनिवरा ! १३३.
भमतां ५अमित भवसागरे, तें भोगसुखना हेतुओ
सहुजीव-दशविधप्राणनो आहार कीधो त्रणविधे. १३४.

प्राणीवधोथी हे महायश ! योनि लख चोराशीमां
उत्पत्तिनां ने मरणनां दुःखो निरंतर तें लह्यां. १३५.
तुं भूत-प्राणी-सत्त्व-जीवने त्रिविध शुद्धि वडे मुनि !
दे ६अभय, जे ७कल्याणसौख्यनिमित्त ८पारंपर्यथी. १३६.

शत-अंशी किरियावादीना, चोराशी ९तेथी विपक्षना,
बत्रीश सडसठ भेद छे वैनयिक ने अज्ञानीना. १३७.

सुरिते सुणी जिनर्धम पण प्रकृति अभव्य नहीं तजे,
साकरसहित क्षीरपानथी पण सर्प नहि निर्विष बने. १३८.

९दुर्बुद्धि-दुर्मतदोषथी १०मिथ्यात्वआवृतदृग रहे,
आत्मा अभव्य जिनेंद्रज्ञापित धर्मनी रुचि नव करे. १३९.

१. त्रिविधे = मन-वचन-काययोगथी. २. अपूर्वपणे = अपूर्वपणे.

३. अमित = अनंत. ४. अभय = अभयदान.

५. कल्याण = तीर्थकरदेवनां कल्याणक. ६. पारंपर्यथी = परंपराओ.

७. तेथी विपक्षना = अक्रियावादीना.

८. दुर्बुद्धि-दुर्मतदोषथी = दुर्बुद्धिने लीघे तथा कुमत-अनुख्लप दोषोने लीघे.

९. मिथ्यात्वआवृतदृग = मिथ्यात्वथी आच्छादित दृष्टिवाळो.

कुस्तिधरम-रत, भक्ति जे 'पाखंडी' कुस्तिनी करे,
कुस्ति करे तप, तेह कुस्ति गति तणुं भाजन बने. १४०.
हे धीर ! चिंतव—जीव आ मोहित कुनय-दुःशास्त्रथी
मिथ्यात्वघर संसारमां रखड्यो अनादि काळथी. १४१.

उन्मार्गने छोडी त्रिशत-तेसठप्रमित पाखंडीना,
जिनमार्गमां मन रोक; बहु प्रलपन निरर्थथी शुं भला ?
जीवमुक्त शब कहेवाय, "चल शब" जाण दर्शनमुक्तने;
शब लोक मांही अपूज्य, चल शब होय लोकोत्तर विषे. १४३.

ज्यम चंद्र तारागण विषे, मृगराज सौ मृगकुल विषे,
त्यम अधिक छे सम्यक्त्व ऋषिश्रावक-द्विविध धर्मो विषे. १४४.

नागेंद्र शोभे फेणमणिमाणिकद्यकिरणे चमकतो,
ते रीत शोभे शासने जिनभक्त दर्शननिर्मळो. १४५.
शशिबिंब तारकवृदं सह निर्मळ नभे शोभे घणुं,
त्यम शोभतुं तपब्रतविमळ जिनलिंग दर्शननिर्मळुं. १४६.

१. पाखंडी कुस्तिनी = कुस्ति (निंदित, धिक्कारवा योग्य, खराब, अधम) ऐवा पाखंडीओनी.

२. मिथ्यात्वघर = (१) मिथ्यात्वनुं घर ऐवा, अथवा (२) मिथ्यात्व जेनुं घर छे ऐवा.

३. निर्थ = निर्थक; व्यर्थ. ४. चल शब = हालतुं-चालतुं मडुं.

५. मृगराज = सिंह. ६. मृगकुल = पशुसमूह.

इम जार्णने गुणदोष धारे भावथी दृगगत्ने,
जे मार गुणरत्नो विषे ने प्रथम शिवसोपान छे. १४७.
कर्ता तथा भोक्ता, अनादि-अनंत, देहप्रमाण ने
वणमूर्ति, दृगज्ञानोपयोगी जीव भाख्यो जिनवरे. १४८.
दृगज्ञानआवृति, मोह तेस ज अंतरायक कर्मने
मम्यकृपणे जिनभावनाथी भव्य आत्मा क्षय करे. १४९.
चउधातिनाशे ज्ञान-दर्शन-मौख्य-बळ चारे गुणो
प्राकट्य पामे जीवने, परकाश लोकालोकनो. १५०.
ते ज्ञानी, शिव, परमेष्ठी छे, विष्णु, चतुर्मुख, वुद्ध छे,
आत्मा तथा परमात्मा, सर्वज्ञ, कर्मविमुक्त छे. १५१.
चउधातिकर्मविमुक्त, दोष अढार रहित, सदेह अे
त्रिभुवनभवनना दीप जिनवर बोधि दो उत्तम मने. १५२.
जे परमभक्तिगग्थी जिनवरपदांबुजने नमे,
ते जन्मवेलीमूलने वर भावशस्त्र वडे खणे. १५३.
ज्यम कमलिनीना पत्रने नहि असलिललेप स्वभावथी,
त्यम सत्युरुपने लेप विषयकपायनो नहि भावथी. १५४.

१. वणमूर्ति = अमूर्तः अरुपी.

२. दृगज्ञानआवृति = दर्शनावरण ने ज्ञानावरण.

३. प्राकट्य = प्रगटपण्.

४. त्रिभुवनभवनना दीप = त्रण लोकरूपी धर्मा दीपक अर्थात् दीपाम्ब.

५. वर = उत्तम. ६. खणे = खोदे छे. ७. सलिल = पाणी.

कहुं ते ज मुनि जे शीलसंयमगुण—समस्त कला—धरे;
जे ^१मलिनमन बहुदोषघर, ते तो न श्रावकतुल्य छे. १५५.
ते धीर्घवीर नरो, ^२क्षमादम-तीक्ष्णखड्गे जेमणे
जीत्या सुदुर्जय-उग्रबल-मदमत्त-सुभट^३—कषायने. १५६.
छे धन्य ते भगवंत, ^४दर्शनज्ञान-उत्तमकर वडे
जे पार करता ^५विषयमकराकरपतित ^६भवि जीवने. १५७.
मुनि ज्ञानशस्त्रे छेदता संपूर्ण मायावेलने,
—बहु विषय-विषपुष्ये खीली, ^७आरूढ मोहमहाद्रुमे. १५८.
मद-मोह-गारवमुक्त ने जे युक्त करुणाभावथी,
सघळा ^८दुरितरूप थंभने ^९घाते चरण-तरवारथी. १५९.
तारावली सह जे रीते पूर्णेन्दु शोभे आभमां,
गुणवृद्दमणिमाला सहित मुनिचंद्र जिनमतगगनमां. १६०.

१. मलिनमन = मलिन चित्तवालो.

२. क्षमादम-तीक्ष्णखड्गे = क्षमा (प्रशम) अने जितेद्रियतारूपी तीक्ष्ण तरवारथी.

३. सुभट = योद्धा.

४. दर्शनज्ञान-उत्तमकर = दर्शन अने ज्ञानरूप (वै) उत्तम हाथ.

५. विषयमकराकर = विषयोरूपी समुद्र (मगरोमुं स्थान).

६. भवि = भव्य.

७. आरूढ मोहमहाद्रुमे = मोहरूपी महावृक्ष पर चडेली.

८. दुरित = दुष्कर्म; पाप.

९. घाते = नाश करे.

१. चक्रेश-के शब्द-गाम-जिन-गणी-मुरवगादिक-सौख्यने,
चारणमुनीं द्रमुक्त्रहिने, ३. मुविशुद्धभाव नगे लहे. १६१.

जिनभावनापरिणत जीवो वरमिद्विमुख अनुपम लहे,
शिव, अतुल, उत्तम, परम निर्मल, अजर-अमरग्वरूप जे. १६२.

भगवंत सिद्धो—त्रिजगपूजित, नित्य, शुद्ध, निरंजना—
—वर भावशुद्धि दो मने दृग, ज्ञान ने चारित्रमां. १६३.

बहु कथन शुं करवुं ? अरे ! धर्मार्थकामविमोक्ष ने
बीजाय बहु व्यापार, ते सौ भाव मांही रहेल छे. १६४.

ओ रीत सर्वज्ञे कथित आ भावप्राभृत-शास्त्रनां
सुपठन-सुश्रवण-सुभावनाथी वास ३. अविचल धाममां. १६५.

* * *

६. मोक्षप्राभृत

करीने ४क्षण कर्मो तणुं, परद्रव्य परिहरी जेमणे
ज्ञानात्म आत्मा प्राप्त कीधो, नमुं नमुं ते देवने. १.
ते देवने नमी—५. अमित-वर-दृगज्ञानधरने शुद्धने,
कहुं परमपद—परमात्मा—प्रकरण परमयोगीन्द्रने. २.

१. चक्रेश-के शब्द-गाम-जिन-गणी-मुरवगादिक-सौख्यने = चक्रवर्ती, नारायण, बलभद्र,
तीर्थकर, गणधार, देवेन्द्र वरेण्यनां सुखने.

२. मुविशुद्धभाव = शुद्ध भाववाला. ३. अविचल धाम = सिद्धपद; मोक्ष.

४. क्षण = क्षय. ५. अमित-वर = अनंत अने प्रधान.

जे जाणीने, योगस्थ योगी, मतत देखी जेहने,
उपमाविहीन अनंत अव्याबाध शिवपदने लहे. ३.

ते आतमा छे 'परम-अंतर-बहिर त्रणधा देहीमां;
अंतर-उपाये 'परमने ध्याओ, तजो बहिगतमा. ४.

छे 'अक्षधी बहिरात्मा, आतमबुद्धि अंतर-आतमा,
जे मुक्त कर्मकलंकर्थी ते देव छे परमात्मा. ५.

ते छे विशुद्धात्मा, अनिंद्रय, मळगहित, तनमुक्त छे,
परमेष्ठी, केवल, परमजिन, शाथ्त, शिवकर, सिद्ध छे. ६.

थई 'अंतरात्मारूढ, बहिरात्मा तजीने त्रणविधे,
ध्यातव्य छे परमात्मा—जिनवरवृषभ-उपदेश छे. ७.

'बाह्यार्थ प्रत्ये 'स्फुरितमन, 'स्वप्रृष्ट इन्द्रियद्वारथी,
निजदेह 'अध्यवसित करे आत्मापणे 'जीव मूढधी. ८.

१. परम-अंतर-बहिर त्रणधा = परमात्मा, अंतरात्मा अने बहिरात्मा — अम त्रण प्रकारे.

२. अंतर-उपाये = अंतरात्मारूप साधनथी; अंतरात्मारूप जे परिणाम ते परिणामरूप साधनथी.
३. परमने = परमात्माने.

४. अक्षधी = इन्द्रियबुद्धि; 'इन्द्रियो ते ज आला छे' अवी बुद्धिवालो.

५. शिवकर = सुखकर; कल्याणकर. ६. अंतरात्मारूढ = अंतरात्मामां आरूढ;
अंतरात्मारूपे परिणत. ७. ध्यातव्य = ध्यावायोग्य; ध्यान करवा योग्य.

८. बाह्यार्थ = बहाएना पदार्थी. ९. स्फुरितमन = स्फुरणमान (तस्य) मनवालो.

१०. स्वप्रृष्ट इन्द्रियद्वारथी = इन्द्रियो द्वारा आत्मस्वरूपथी च्युत.

११. अध्यवसित करे = माने.

१२. जीव मूढधी = मूढ बुद्धिवालो जीव; मूढबुद्धि (अर्थात् बहिरात्मा) जीव.

निजदेह सम परदेह देखी मूढ त्यां उद्यम करे,
ते छे अचेतन तोय माने तेहने आत्मापणे. ६.

वग्नुस्वरूप जाण्या विना देहे स्व-अध्यवसायथी
अज्ञानी जनने मोह फाले पुत्रदागदिक महीं. ७०.

रही लीन मिथ्याज्ञानमां, मिथ्यात्वभावे परिणमी,
ते देह माने 'हुं'पणे फर्गीनेय मोहोदय थकी. ७१.

निर्द्वद्व, निर्मम, देहमां निरपेक्ष, मुक्तारंभ जे,
जे लीन आत्मस्वभावमां, ते योगी पामे सोक्षने. ७२.

परद्रव्यगत बंधाय, विरत मुकाय विधविध कर्मथी;
—आ, बंधमोक्ष विषे जिनेश्वरदेशना संक्षेपथी. ७३.

ऐ ! नियमर्थी निजद्रव्यरत साधु सुदृष्टि होय छे,
मन्यकल्पपरिणत वर्ततो दुष्टाए कर्मो क्षय करे. ७४.

परद्रव्यमां रत साधु तो मिथ्यादरशयुत होय छे,
मिथ्यात्वपरिणत वर्ततो वांधे करम दुष्टाने. ७५.

१. ते = परनो देह.

२. आत्मापण = परना आत्मा तरीके.

३. देहे स्व-अध्यवसायथी = 'देह ते ज आत्मा छे' अंवा मिथ्या अभिप्रायथी.

४. फर्गीनेय = आगमी भवमां पण.

५. मुक्तारंभ = निरारंभ; आरंभ गहित.

६. विरत = परद्रव्यथी विग्रेल; परद्रव्यथी विग्रम पामेल.

७. दुष्टाए कर्मो = दुष्ट आठ कर्मोने; खंगब अंवां आठ कर्मोने.

- परद्रव्यथी दुर्गति, खरे सुगति स्वद्रव्यथी थाय छे;
—ओ जाणी, निजद्रव्ये रसो, परद्रव्यथी विरसो तमे. १६.
- *आत्मस्वभावेतर सचित्त, अचित्त, तेम ज मिश्र जे,
ते जाणवुं परद्रव्य—सर्वज्ञे कह्युं ३अवितथपणे. १७.
- दुष्टाष्टकर्मविहीन, अनुपम, ३ज्ञानविग्रह, नित्य ने
जे शुद्ध भाष्यो जिनवरे, ते आत्मा स्वद्रव्य छे. १८.
- परविमुख थई निजद्रव्य जे ध्यावे सुचारित्रीपणे,
जिनदेवना मारग महीं ४संलग्न ते शिवपद लहे. १९.
- जिनदेवमत-अनुसार ध्यावे योगी निजशुद्धात्मने,
जेथी लहे निर्वाण, तो शुं नव लहे 'सुरलोकने ? २०.
- बहु भार लई दिन अेकमां जे गमन सो योजन करे,
ते व्यक्तिथी ५क्रोशार्थ पण नव जई शकाय शुं भूतळे ? २१.
- जे सुभट होय ६अजेय कोटि नरोथी—सैनिक सर्वथी,
ते वीर सुभट जिताय शुं संग्राममां नर अेकथी ? २२.
- तपथी लहे सुरलोक सौ, पण ध्यानयोगे जे लहे
ते आत्मा परलोकमां पामे सुशाश्वत सौख्यने. २३.

१. आत्मस्वभावेतर = आत्मस्वभावथी अन्य.

२. अवितथपणे = सत्यपणे; यथार्थपणे. ३. ज्ञानविग्रह = ज्ञानरूप शरीरवालो.

४. संलग्न = लागेल; वलगेल; जोडायेल.

५. सुरलोक = देवलोक; स्वर्ग.

६. क्रोशार्थ = अर्थ कोस; अर्थो गाउ. ७. अजेय = न जीती शकाय अेवो.

ज्यम शुद्धता पामे सुवर्ण ३अतीव शोभन योगथी,
आत्मा बने परमात्मा त्यम काळ-आदिक लब्धिथी. २४.

४दिव ठीक ब्रततपथी, न हो दुख ५इतरथी नरकादिके;
छांये अने तडके ६प्रतीक्षाकरणमां बहु भेद छे. २५.

७संसार-अर्णव रुद्रथी ८निःसरण इच्छे जीव जे,
ध्यावे ९करम-इन्धन तणा दहनार निज शुद्धत्वने. २६.

सघळा कषायो, १०मोहरागविरोध-मद-गारव तजी,
ध्यानस्थ ध्यावे आत्मने, व्यवहार लौकिकथी छूटी. २७.

त्रिविधे तजी मिथ्यात्वने, ११अज्ञानने, १२अघ-पुण्यने,
योगस्थ योगी मौनब्रतसंपन्न ध्यावे आत्मने. २८.

देखाय मुजने रूप जे ते जाणतुं नहि सर्वथा,
ने जाणनार न १३दृश्यमान; हुं बोलुं कोनी साथमां ? २९.

१. अतीव शोभन = अति सारा.

२. दिव ठीक ब्रततपथी = (अब्रत अने अतपथी नरकादि दुःख प्राप्त थाय तेना
करतां) ब्रततपथी स्वर्ग प्राप्त थाय ते मुकाबले सारुं छे.

३. इतरथी = बीजाथी (अर्थात् अब्रत अने अतपथी).

४. प्रतीक्षाकरणमां = राह जोवामां.

५. संसार-अर्णव रुद्रथी = भयंकर संसारसमुद्रथी.

६. निःसरण = बहार त्रीकल्पुं ते.

७. करम-इन्धन तणा दहनार = कर्मरूपी इंधणांने बाळी नाखनार.

८. मोहरागविरोध = मोहरागद्वेष. ९. अघ-पुण्यने = पापने तथा पुण्यने.

१०. न दृश्यमान = देखातो नथी.

आस्त्र अस्ति निरोधीने क्षय पूर्वकर्म तणो करे,
ज्ञाता ज बस रही जाय छे योगस्थ योगी;—जिन कहे. ३०.

योगी सूता व्यवहारमां ते जागता निजकार्यमां;
जे जागता व्यवहारमां ते सुप्त आत्मकार्यमां. ३१.

इम जाणी योगी सर्वथा छोडे सकल व्यवहारने,
परमात्मने ध्यावे यथा उपदिष्ट जिनदेवो वडे. ३२.

तुं १पंचसमित, २त्रिगुप्त ने संयुक्त पंचमहाब्रते,
३रलत्रयीसंयुतपणे कर नित्य ४ध्यानाध्ययनने. ३३.

रलत्रयी आराधनारो जीव आराधक कहो;
आराधनानुं विधान केवलज्ञानफलदायक अहो ! ३४.

छे सिद्ध, आत्मा शुद्ध छे ने सर्वज्ञानीदर्शी छे,
तुं जाण रे!—जिनवरकथित आ जीव केवल ज्ञान छे. ३५.

जे योगी आराधे रतनत्रय प्रगट जिनवरमार्गथी,
ते आत्मने ध्यावे अने पर परिहरे;—शंका नथी. ३६.

जे जाणतुं ते ज्ञान, देखे तेह दर्शन जाणवुं,
जे पाप तेम ज पुण्यनो परिहार ते चारित कह्युं. ३७.

१. पंचसमित = पांच समितिथी युक्त (वर्ततो थको).

२. त्रिगुप्त = त्रण गुप्ति सहित (वर्ततो थको).

३. रलत्रयीसंयुतपणे = रलत्रयसंयुक्तपणे.

४. ध्यानाध्ययन = ध्यान तथा अध्ययन; ध्यान तथा शास्त्राभ्यास.

छे तत्त्वरुचि सम्यक्त्व, तत्त्व तणुं ^१ग्रहण ^२सद्ज्ञान छे,
परिहार ते चारित्र छे;—जिनवरवृषभनिर्दिष्ट छे. ३८.

^३दृगशुद्ध आसा शुद्ध छे, दृगशुद्ध ते मुक्ति लहे,
दर्शनरहित जे पुरुष ते पामे न इच्छित लाभने. ३९.

^४जरमरणहर आ सारभूत उपदेश श्रद्धे स्पष्ट जे,
सम्यक्त्व भाष्युं तेहने, हो श्रमण के श्रावक भले. ४०.

जीव-अजीव केरो भेद जाणे योगी जिनवरमार्गथी,
सर्वज्ञदेवे तेहने सद्ज्ञान भाष्युं ^५तथ्यथी. ४१.

ते जाणी योगी परिहरे छे पाप तेम ज पुण्यने,
चारित्र ते ^६अविकल्प भाष्युं कर्मरहित जिनेश्वरे. ४२.

रत्नत्रयीयुत संयमी ^७निजशक्तितः तपने करे,
शुद्धात्मने ध्यातो थको ^८उल्कृष्ट पदने ते वरे. ४३.

१. ग्रहण = समजण; जाणवुं ते; ज्ञान.

२. सद्ज्ञान = सम्यग्ज्ञान.

३. दृगशुद्ध = दर्शनशुद्ध; सम्यादर्शनथी शुद्ध.

४. जरमरणहर = जरा अने मरणनो नाशक.

५. तथ्यथी = सत्यपणे; अवितथपणे.

६. अविकल्प = निर्विकल्प; विकल्प रहित.

७. निजशक्तितः = पोतानी शक्ति प्रमाणे.

८. उल्कृष्ट पद = परम पद (अर्थात् मुक्ति).

३. त्रणथी ४. धरी त्रण, नित्य ५. त्रिकविरहितपणे, ६. त्रिकयुतपणे,
रही ७. दोषयुगलविमुक्त ध्यावे योगी निज परमात्मने. ४४.

जे जीव माया-क्रोध-मद परिवर्जने, तजी लोभने,
निर्मल स्वभावे परिणमे, ते सौख्य उत्तमने लहे. ४५.

८. परमात्मभावनहीन, ९. रुद्र, कषायविषये युक्त जे,
ते जीव १०. जिनमुद्राविमुख पासे नहीं शिवसौख्यने. ४६.

जिनवरवृषभ-उपदिष्ट जिनमुद्रा ज शिवसुख नियमथी;
ते नव रुचे स्वप्रेय जेने, ते रहे भववन मही. ४७.

परमात्मने ध्यातां श्रमण मळजनक लोभ थकी छूटे,
नूतन करम नहि आसवे—जिनदेवथी निर्दिष्ट छे. ४८.

११. परिणत सुदृढ-सम्यक्त्वरूप, लही सुदृढ-चारित्रने,
निज आत्मने ध्यातां थकां योगी परम पदने लहे. ४९.

१. त्रणथी = त्रण वडे (अर्थात् मन-वचन-कायाथी).

२. धरी त्रण = त्रणने धारण करीने (अर्थात् वर्षकालयोग, शीतकालयोग तथा
ग्रीष्मकालयोगने धारण करीने).

३. त्रिकविरहितपणे = त्रणथी (अर्थात् शत्यव्रयथी) रहितपणे.

४. त्रिकयुतपणे = त्रणथी संयुक्तपणे (अर्थात् रत्नव्रयथी सहितपणे).

५. दोषयुगलविमुक्त = वे दोषोथी रहित (अर्थात् राग-द्वेषथी रहित).

६. परमात्मभावनहीन = परमात्मभावना रहित; निज परमात्मतत्त्वनी भावनाथी
रहित. ७. रुद्र = रौद्र परिणामवालो.

८. जिनमुद्राविमुख = जिनसदश यथाजात मुनिरूपथी पराङ्मुख.

ચારિત્ર તે નિજ ધર્મ છે ને ધર્મ નિજ સમભાવ છે,
‘તે જીવના વણરાગરોષ અનન્યમય પરિણામ છે. ૫૦.

નિર્મલ સ્ફટિક પરદ્રવ્યસંગે અન્યરૂપે થાય છે,
ત્યમ જીવ છે નીરાગ પણ અન્યાન્યરૂપે પરિણમે. ૫૧.

જે દેવ-ગુરુના ભક્ત ને સહધર્મમુનિ-અનુરક્તઃ છે,
‘સમ્યક્ત્વના વહનાર યોગી ધ્યાનમાં રત હોય છે. ૫૨.

તપ ઉગ્રથી અજ્ઞાની જે કર્મો ખપાવે બહુ ભવે,
જ્ઞાની ત્રિગુણિક તે કરમ અંતર્મુહૂર્તે ક્ષય કરે. ૫૩.

શુભ અન્ય દ્રવ્યે રાગથી મુનિ જો કરે રૂચિભાવને,
તો તેહ છે અજ્ઞાની, ને વિપરીત તેથી જ્ઞાની છે. ૫૪.

૧. તે = નિજ સમભાવ.

૨. વણરાગરોષ = રાગદ્વષરહિત.

૩. અનુરક્ત = અનુરાગવાળા; વાત્સલ્યવાળા.

૪. સમ્યક્ત્વના વહનાર = સમ્યક્ત્વને ધારી રાખનાર; સમ્યક્ત્વપરિણતિએ પરિણમ્યા
કરનાર.

૫. રત = રતિવાળા; પ્રીતિવાળા; રૂચિવાળા.

૬. ત્રિગુણિક = ત્રણ-ગુણિવંત.

૭. શુભ અન્ય દ્રવ્યે = (શુભ ભાવના નિમિત્તભૂત) પ્રશસ્ત પરદ્રવ્યો પ્રત્યે.

૮. રૂચિભાવ = ‘આ સારું છે, હિતકર છે’ આ અને અન્ય ગ્રંથાના પ્રીતિભાવ.

आसरवहेतु भाव ते शिवहेतु छे तेना मते,
तेथी ज ते छे 'अज्ञ, आत्मस्वभावथी विपरीत छे. ५५.

३कर्मजमतिक जे खंडदूषणकर स्वभाविकज्ञानमां,
ते जीवने अज्ञानी, जिनशासने तणा दूषक कह्या. ५६.

ज्यां ज्ञान चरितविहीन छे, तपयुक्त पण दृग्हीन छे,
वली 'अन्य कार्यो भावहीन, ते लिंगथी सुख शु अरे? ५७.

छे 'अज्ञ, जेह अचेतने चेतक तणी श्रद्धा धरे;
जे चेतने चेतक तणी श्रद्धा धरे, ते ज्ञानी छे. ५८.

तपथी रहित जे ज्ञान, ज्ञानविहीन तप 'अकृतार्थ छे,
ते कारणे जीव ज्ञानतपसंयुक्त शिवपदने लहे. ५९.

१. अज्ञ = अज्ञानी.

२. कर्मजमतिक = कर्मधी उत्तम धयेली बुद्धिवाला; कर्मनिमित्तक वैभाविक बुद्धिवाला (जीव).

३. खंडदूषणकर स्वभाविकज्ञानमां = स्वभावज्ञानने खंडखंडरूप करीने दूषित करनार (अर्थात् तेने खंडखंडरूप मानीने दूषण लगाइनार).

४. जिनशासन तणा दूषक = जिनशासनने दूषित करनार अर्थात् दूषण लगाइनार.

५. दृग्हीन = सम्यग्दर्शन रहित.

६. अन्य कार्यो = बीजी (आवश्यकादि) क्रियाओ.

७. भावहीन = शुद्धभाव रहित.

८. अज्ञ = अज्ञानी.

९. चेतक = चेतनार; चेतयिता; आत्मा.

१०. अकृतार्थ = प्रयोजन सिद्ध न करे अंत्रु; असफल.

१८. ध्रुवसिद्धि श्री तीर्थेश ३ज्ञानचतुष्क्युत तपने करे,
 औ जाणी ३निश्चित ज्ञानयुत जीवेय तप कर्तव्य छे. ६०.
 जे बाह्यलिंगे युक्त, आंतरलिंगरहित क्रिया करे,
 ते ४स्वकरितथी भ्रष्ट, शिवमारणविनाशक श्रमण छे. ६१.
 ५सुखसंग ६भावित ज्ञान तो ७दुखकाळमां लय थाय छे,
 तेथी ८यथाबळ ८दुःख सह भावो श्रमण निज आसने. ६२.
 ९आसन-अशन-निद्रा तणो करी विजय, जिनवरमार्गथी
 ध्यातव्य छे निज आतमा, जाणी १०श्रीगुरुपरसादथी. ६३.
 छे आतमा संयुक्त दर्शन-ज्ञानथी, चारित्रथी;
 नित्ये अहो ! ध्यातव्य ते, जाणी श्रीगुरुपरसादथी. ६४.
 जीव जाणवो दुष्कर प्रथम, पछी ११भावना दुष्कर अरे !
 १२भावितनिजात्मस्वभावने दुष्कर विषयवैराग्य छे. ६५.

१. ध्रुवसिद्धि = जेमनी सिद्धि (ते ज भवे) निश्चित छे ओवा.
२. ज्ञानचतुष्क्युत = चार ज्ञान सहित. ३. निश्चित = नक्की; अवश्य.
४. स्वकरित = स्वचारित्र. ५. सुखसंग = सुख सहित; शाताना योगमां.
६. भावित = भाववामां आवेलुं. ७. दुखकाळमां = उपसर्गादि दुःख आवी पडतां.
८. यथाबळ = शक्ति प्रणाणे. ९. दुःख सह = कायकलेशादि सहित.
१०. आसन-अशन-निद्रा तणो = आसननो, आहारनो अने ऊंघनो.
११. श्रीगुरुपरसादथी = गुरुप्रसादथी; गुरुकृपाथी.
१२. भावना = आत्माने भाववो ते; आत्मस्वभावनुं भावन करवुं ते.
१३. भावितनिजात्मस्वभावने = जेणे निजात्मस्वभावने भाव्यो छे ते जीवने; जेणे निज आत्मस्वभावनुं भावन प्राप्त कर्युं छे ते जीवने.

आत्मा जणाय न, ज्यां लगी विषये प्रवर्तन ना करे;
‘विषये विरक्तमनस्क योगी जाणता निज आत्मने. ६६.

नर कोई, आत्म जाणी, आत्मभावनाप्रव्युतपणे
‘चतुरंग संसारे भमे विषये विमोहित मूढ अे. ६७.

पण विषयमांही विरक्त, आत्म जाणी भावनयुक्त जे,
‘निःशंक ते तपगुणसहित छोडे चतुर्गतिभ्रमणने. ६८.

परद्रव्यमां अणुमात्र पण रति होय जेने मोहथी,
ते मूढ छे, अज्ञानी छे, विपरीत आत्मस्वभावथी. ६९.

जे आत्मने ध्यावे, ‘सुदर्शनशुद्ध, ‘दृढचारित्र छे,
विषये विरक्तमनस्क ते शिवपद लहे निश्चितपणे. ७०.

परद्रव्य प्रत्ये राग तो संसारकारण छे खरे;
तेथी श्रमण नित्ये करो निजभावना स्वाला विषे. ७१.

निंदा-प्रशंसाने विषे, दुःखो तथा सौख्यो विषे,
शत्रु तथा मित्रो विषे ‘समताथी चारित होय छे. ७२.

१. विषये विरक्तमनस्क = जेमनुं मन विषयोमां विरक्त छे अेवा; विषयो प्रत्ये विरक्त चित्तवाला.

२. चतुरंग संसारे = चतुर्गति संसारमां.

३. भावनयुक्त = आत्मभावनाथी युक्त.

४. निःशंक = चोक्स; खातरीथी.

५. सुदर्शनशुद्ध = सम्यग्दर्शनर्थी शुद्ध; दर्शनशुद्धिवाला.

६. दृढचारित्र = दृढ चारित्रयुक्त. ७. समता = समभाव; साम्यपरिणाम.

‘आवृत्तचरण, ब्रतसमितिवर्जित, शुद्धभावविहीन जे,
ते कोई नर जल्पे अरे !—‘नहि ध्याननो आ काळ छे’. ७३.

सम्यक्त्वज्ञानविहीन, शिवपरिमुक्त जीव अभव्य जे,
ते ‘सुरत भवसुखमां कहे—‘नहि ध्याननो आ काळ छे’. ७४.

त्रण गुप्ति, पंच समिति, पंच महाव्रते जे मूढ छे,
ते मूढ ‘अज्ञ कहे अरे !—‘नहि ध्याननो आ काळ छे’. ७५.

भरते दुष्मकालेय धर्मध्यानं मुनिने होय छे;
ते होय छे ‘आत्मस्थने; माने न ते अज्ञानी छे. ७६.

आजेय विमलत्रिरल, निजने ध्याई, इन्द्रपणुं लहे,
वा देव लौकांतिक बने, त्यांथी च्यवी सिद्धि वरे. ७७.

जे पापमोहितबुद्धिओ ग्रही जिनवरोना लिंगने
पापो करे छे, पापीओ ते मोक्षमार्गं त्यक्त छे. ७८.

१. आवृत्तचरण = जेमनुं चारित्र अवरायेलुं छे अेवा.

२. जल्पे = बकवाद करे छे; बबडे छे; कहे छे.

३. शिवपरिमुक्त = मोक्षथी सर्वतः रहित.

४. सुरत भवसुखमां = संसारसुखमां सारी रीते रत (अर्थात् संसारसुखमां अभिप्राय-
अपेक्षाओं प्रीतिवालो जीव).

५. अज्ञ = अज्ञानी ६. दुष्मकाल = दुष्मकाल अर्थात् पंचम काल.

७. आत्मस्थ = स्वात्मामां स्थित; आत्मस्वभावमां स्थित.

८. विमलत्रिरल = शुद्धरलत्रयवाला; रलत्रय वडे शुद्ध अेवा मुनिओ.

९. पापमोहितबुद्धिओ = जेमनी बुद्धि पापमोहित छे अेवा जीवो.

१०. त्यक्त = तजायेला; अस्वीकृत; नहि स्वीकारायेला.

जे ^१पंचवस्त्रासक्त, परिग्रहधारी, ^२याचनशील छे,
छे ^३लीन आधाकर्ममां, ते मोक्षमार्गे त्यक्त छे. ७६.
निर्मोह, विजितकषाय, ^४बावीश-परिषही, निर्ग्रथ छे,
छे मुक्त पापारंभथी, ते मोक्षमार्गे ^५गृहीत छे. ८०.
छुं अेकलो हुं, कोई पण मारां नथी लोकत्रये,
—ओ भावनाथी योगीओ पामे सुशाश्वत सौख्यने. ८१.
जे देव-गुरुना भक्त छे, ^६निर्वेदश्रेणी चिंतवे,
जे ध्यानरत, ^७सुचरित्र छे, ते मोक्षमार्गे गृहीत छे. ८२.
निश्चयनये—ज्यां आतमा ^८आत्मार्थ आत्मामां रमे,
ते योगी छे सुचरित्रसंयुत; ते लहे निर्वाणने. ८३.

१. पंचवस्त्रासक्त = पंचविध वस्त्रोमां आसक्त (अर्थात् रेशमी, सुतराउ वगेरे पांच प्रकारनां वस्त्रो धारण करनार).

२. याचनशील = याचनास्वभाववाला (अर्थात् माणीने—माणी करीने—आहारादि लेनारा).

३. लीन आधाकर्ममां = अधःकर्ममां रत (अर्थात् अधःकर्मसूप दोषवालो आहार लेनारा).

४. बावीश-परिषही = बावीश परिषहोने सहनारा.

५. गृहीत = ग्रहवामां आवेला; स्वीकारवामां आवेला; स्वीकृत; अंगीकृत.

६. निर्वेदश्रेणी = वैराग्यनी परंपरा; वैराग्यभावनाओनी हारमाळा.

७. सुचरित्र = सारा चारित्रवाला; सत्तुचारित्रयुक्त.

८. आत्मार्थ = आत्मा अर्थ; आत्मा माटे.

छे योगी, 'पुरुषाकार, जीव वरज्ञानदर्शनपूर्ण छे;
 ध्यानार योगी पापनाशक द्वंद्वविरहित होय छे. ८४.

श्रमणार्थ जिन-उपदेश भाख्यो, श्रावकार्थ सुणो हवे,
 संसारनुं हरनार 'शिव-करनार कारण परम अे. ८५.

ग्रही मेरुपर्वत-सम अकंप सुनिर्मला सम्यक्त्वने,
 हे श्रावको ! दुखनाश अर्थे ध्यानमां ध्यातव्य ते. ८६.

सम्यक्त्वने जे जीव ध्यावे ते सुदृष्टि होय छे,
 सम्यक्त्वपरिणत वर्ततो दुष्टाष्टकर्मो क्षय करे. ८७.

बहु कथनथी शुं ? नरवरो गत काळ जे सिद्ध्या अहो !
 जे सिद्धशे भव्यो हवे, सम्यक्त्वमहिमा जाणवो. ८८.

नर धन्य ते, 'सुकृतार्थ ते, पंडित अने शूरवीर ते,
 स्वप्रेय मलिन् कर्यु न जेणे 'सिद्धिकर सम्यक्त्वने. ८९.

१. पुरुषाकार = पुरुषना आकारे.

२. वरज्ञानदर्शनपूर्ण = (स्वभावे) उत्तम ज्ञानदर्शनथी परिपूर्ण.

३. ध्यानार = अेवा जीवने—आत्माने—जे ध्यावे छे ते.

४. द्वंद्वविरहित = निर्द्वंद्व; (रागद्वेषादि) द्वंद्वथी रहित.

५. शिव करनार = मोक्षनुं करनारु; सिद्धिकर.

६. नरवरो = उत्तम पुरुषे. ७. गत काळ = भूतकालमां; पूर्वे.

८. सिद्ध्या = सिद्ध थया; मोक्ष पास्या.

९. सुकृतार्थ = जेमणे प्रयौजनने सारी रीते सिद्ध कर्यु छे अेवा; सुकृतकृत्य.

१०. सिद्धिकर = सिद्धि करनार; मोक्ष करनार.

‘हिंसासुविरहित धर्म, दोष अढार वर्जित देवनुं,
निर्ग्रीथ प्रवचन करुं जे श्रद्धान ते समकित कहुं. ६०.

सम्यक्त्व तेने, जेह माने लिंग परनिरपेक्षने,
रूपे यथाजातक, सुसंयत, सर्वसंगविमुक्तने. ६१.

जे देव ‘कुत्सित, धर्म कुत्सित, लिंग कुत्सित वंदता,
भय, शरम वा गारब थकी, ते जीव छे मिथ्यात्वमां. ६२.

वंदन असंयत, रक्त देवो, लिंग सपरापेक्षने,
—ऐ मान्य होय कुदृष्टिने, नहि शुद्ध सम्यग्दृष्टिने. ६३.

सम्यक्त्वयुत श्रावक करे जिनदेवदेशित धर्मने;
विपरीत तेथी जे करे, कुदृष्टि ते ज्ञातव्य छे. ६४.

कुदृष्टि जे, ते सुखविहीन परिभ्रमे संसारमां,
जर-जन्म-मरणप्रचुरता, दुखगणसहस्र भर्या जिहां. ६५.

१. हिंसासुविरहित = हिंसारहित.

२. लिंग परनिरपेक्षने = परथी निरपेक्ष अेवा (अंतर्बाह्य) लिंगने; परने नहि अवलंबनारा अेवा लिंगने.

३. रूपे यथाजातक = (आंतरलिंग-अपेक्षाओ) यथानिष्पत्ति – सहज – स्वाभाविक – निरूपाधिक रूपवाला; (बाह्यलिंग-अपेक्षाओ) जन्म्या प्रमाणेना रूपवाला.

४. सुसंयत = सारी रीते संयत; मुसंयमयुक्त.

५. कुत्सित = निंदित; खराब; अधम.

६. रक्त = राणी.

७. सपरापेक्ष = परनी अपेक्षावाला.

‘सम्यक्त्वं गुणं, मिथ्यात्वं दोषं’ तुं अम मन सुविचारिने,
कर ते तने जे मन रुचे; बहु कथन शुं करवुं अरे ? ६६.

निर्ग्रथ, बाह्य असंग, पण नहि त्यक्त मिथ्याभाव ज्यां,
जाणे न ते समभाव निज; शुं स्थान-मौन करे तिहां ? ६७.

जे मूळगुणने छेदीने मुनि बाह्यकर्मो आचरे,
पामे न शिवसुखं निश्चये जिनकथित-लिंग-विराधने. ६८.

बहिरंग कर्मो शुं करे ? उपवास बहुविध शुं करे ?
रे ! शुं करे आतापना ?—आत्मस्वभावविरुद्ध जे. ६९.

पुष्कल भणे श्रुतने भले, चारित्र बहुविध आचरे,
छे बालश्रुत ने बालचारित, आत्मथी विपरीत जे. १००.

छे साधु जे वैराग्यपर ने विमुखं परद्रव्यो विषे,
भवसुखविरक्त, स्वकीय शुद्धं सुखो विषे अनुरक्त जे. १०१.

*आदेयहेय-सुनिश्चयी, *गुणगणविभूषित-अंग जे,
ध्यानाध्ययनरत जेह, ते मुनि स्थान उत्तमने लहे. १०२.

१. स्थान = निश्चलपणे ऊभा रहेवुं ते; ऊभां ऊभां कायोत्सर्गस्थित रहेवुं ते; अेक
आसने निश्चल रहेवुं ते.

२. निश्चये = नक्की.

३. जिनकथित-लिंग-विराधने = जिनकथित लिंगनी विराधना करतो होवाथी.

४. आदेयहेय-सुनिश्चयी = उपादेय अने हेयनो जेमणे निश्चय करेलो छे अेवा.

५. गुणगणवभूषित-अंग = गुणोना समूहथी सुशोभित अंगवाळा.

प्रणमे १प्रणत जन, २ध्यात जन ध्यावे निरंतर जेहने,
तुं जाण तत्त्व ३तनस्थ ते, जे ४स्तवनप्राप्त जनो स्तवे. १०३.

अहंत-सिद्धाचार्य-अध्यापक-श्रमण—परमेष्ठी जे,
पांचेय छे आत्मा महीं; आत्मा शरण मारुं खरे. १०४.

सम्यक्त्व, सम्यग्ज्ञान, सत्त्वारित्र, सत्तपचरण जे,
चारेय छे आत्मा महीं; आत्मा शरण मारुं खरे. १०५.

आ जिननिस्तुप्ति मोक्षप्राभृत-शास्त्रने सद्भक्तिअे
जे पठन-श्रवण करे अने भावे, लहे मुख नित्यने. १०६.

७०७

७. लिंगप्राभृत

करीने नमन भगवंत श्री अहंतने, श्री सिद्धने,
भाखीश हुं संक्षेपथी मुनिलिंगप्राभृतशास्त्रने. १.
होये धरमथी लिंग, धर्म न लिंगमात्रथी होय छे;
रे ! भावधर्म तुं जाण, तारे लिंगथी शुं कार्य छे ? २.

१. प्रणत जन = बीजाओ वडे जेमने प्रणमवामां आवे छे ते जनो.

२. ध्यात जन = बीजाओ वडे जेमने ध्यावामां आवे छे ते जनो.

३. तनस्थ = देहस्थ; शरीरमां रहेल.

४. स्तवनप्राप्त जनो = बीजाओ वडे जेमने स्तववामां आवे छे ते जनो.

जे 'पापमोहितबुद्धि, जिनवरलिंग धरी, लिंगित्वने
उपहसित करतो, ते विघाते 'लिंगीओना लिंगने. ३.

जे लिंग धरी नृत्य, गायन, वाद्यवादनने करे,
ते पापमोहितबुद्धि छे तिर्यचयोनि, न श्रमण छे. ४.

जे संप्रहे, रक्षे 'बहुश्रमपूर्व, ध्यावे 'आर्तने,
ते पापमोहितबुद्धि छे तिर्यचयोनि, न श्रमण छे. ५.

'द्यूत जे रसे, बहुमान-गर्वित वाद-कलह सदा करे,
लिंगरूपे करतो थको पापी नरकगामी बने. ६.

जे 'पाप-उपहतभाव सेवे लिंगमां अब्रह्मने,
ते पापमोहितबुद्धिने परिभ्रमण 'संसृतिकानने. ७.

ज्यां लिंगरूपे ज्ञानदर्शनचरणनुं धारण नहीं,
ने ध्यान ध्यावे आर्त, तेह अनंतसंसारी मुनि. ८.

१. पापमोहितबुद्धि = जेनी बुद्धि पापमोहित छे अेवो पुरुष.

२. लिंगित्वने उपहसित करतो = लिंगीपणानो उपहास करे छे; लिंगीभावनी मङ्करी
करे छे; मुनिपणानी मजाक करे छे.

३. विघाते = धात करे छे; नष्ट करे छे; हानि पहोंचाडे छे.

४. लिंगीओ = मुनिओ; साधुओ; श्रमणो.

५. बहुश्रमपूर्व = बहु श्रमपूर्वक; धणा प्रयत्नस्थी.

६. आर्त = आर्तध्यान. ७. द्यूत = जुगार.

८. पाप-उपहतभाव = पापथी जेनो भाव हणायेलो छे अेवो पुरुष.

९. संसृतिकानने = संसाररूपी बनाण.

जोडे विवाह, करे कृषि-व्यापार-जीवविद्यात् जे,
लिंगीस्तु पे करतो थको पापी नरकगामी बने. ६.

चोरो-लबाडोने लडावे, तीव्र परिणामो करे,
चोपाट-आदिक जे रमे, लिंगी नरकगामी बने. १०.

दृगज्ञानयरणे, नित्यकर्म, तपनियमसंयम विषे
जे वर्ततो पीडा करे, लिंगी नरकगामी बने. ११.

जे भोजने रसगृद्धि करतो वर्ततो कामादिके,
मायावी लिंगविनाशी ते तिर्यचयोनि, न श्रमण छे. १२.

*पिंडार्थ जे दोडे अने करी कलह भोजन जे करे,
ईर्षा करे जे अन्यनी, जिनमार्गनो नहि श्रमण ते. १३.

*अणदत्तनुं ज्यां ग्रहण, जे *असमक्ष परनिंदा करे,
जिनलिंगधारक हो छतां ते श्रमण चोर समान छे. १४.

*लिंगात्म ईर्यासमितिनो धारक छतां कूदे, पडे,
दोडे, उखाडे भोंय, ते तिर्यचयोनि, न श्रमण छे. १५.

जे अवगाणीने बंध, खांडे धान्य, खोदे पृथ्वीने,
बहु वृक्ष छेदे जेह, ते तिर्यचयोनि, न श्रमण छे. १६.

१. पिंडार्थ = आहार अर्थ; भोजनप्राप्ति माटे.

२. अणदत्त = अदत्त; अणदीधेल; नहि देवामां आवेल.

३. असमक्ष = परोक्षपणे; अप्रत्यक्षपणे; असमीपपणे; छानी रीते.

४. लिंगात्म = लिंगस्तु; मुनिलिंगस्वस्तु.

स्त्रीवर्ग पर नित राग करतो, दोष दे छे अन्यने,
दृगज्ञानथी जे शून्य, ते तिर्यचयोनि, न श्रमण छे. १७.

दीक्षाविहीन गृहस्थ ने शिष्ये धरे बहु स्नेह जे,
आचार-विनयविहीन, ते तिर्यचयोनि, न श्रमण छे. १८.

इम वर्तनारो संयतोनी मध्य नित्य रहे भले,
ने होय ^१बहुश्रुत, तोय ^२भावविनष्ट छे, नहि श्रमण छे. १९.

स्त्रीवर्गमां ^३विश्वस्त दे छे ज्ञान-दर्शन-चरण जे,
पार्श्वस्थथी पण हीन भावविनष्ट छे, नहि श्रमण छे. २०.

^४असतीगृहे भोजन, ^५करे स्तुति नित्य, पोषे ^६पिंड जे,
अज्ञानभावे युक्त भावविनष्ट छे, नहि श्रमण छे. २१.

ओ रीत सर्वज्ञे कथित आ लिंगप्राभृत जाणीने,
जे धर्म पाले ^७कष्ट सह, ते स्थान उत्तमने लहे. २२.

१. बहुश्रुत = बहु शास्त्रोनो जाणनार; विद्वान.

२. भावविनष्ट = भावब्रष्ट; भावशून्य; शुद्धभावथी (दर्शनज्ञानचारित्रथी) रहित.

३. विश्वस्त = (१) विश्वासुपणे अर्थात् (स्त्रीवर्गनो) विश्वास करीने; निर्भयपणे;
(२) विश्वसनीयपणे अर्थात् (स्त्रीवर्गमां) विश्वास उपजावीने.

४. असतीगृहे = व्यभिचारिणी स्त्रीना घरे.

५. करे स्तुति नित्य = हमेशां तेनी प्रशंसा करे छे. ६. पिंड = शरीर.

७. कष्ट सह = कष्ट सहित; प्रयत्नपूर्वक.

८. शीलग्राभृत

१. विस्तीर्णलोचन, रक्तकज्जकोमल-सुपद श्री वीरने
 त्रिविधे करीने वंदना, हुं वर्णवुं शीलगुणने. १.
 न विरोध भाख्यो ज्ञानीओओ शीलने ने ज्ञानने;
 विषयो करे छे नष्ट केवळ शीलविरहित ज्ञानने. २.
 दुष्कर जणावुं ज्ञाननुं, पछी भावना दुष्कर अरे !
 वली भावनायुत जीवने दुष्कर विषयवैराग्य छे. ३.
 जाणे न आस्ता ज्ञानने, वर्ते विषयवश ज्यां लगी;
 नहि क्षपण पूरवकर्मनुं केवळ विषयवैराग्यथी. ४.
 जे ज्ञान चरणविहीन, धारण लिंगनुं दृगहीन जे,
 तपचरण जे संयमसुविरहित, ते बधुंय निरथ छे. ५.
 जे ज्ञान चरणविशुद्ध, धारण लिंगनुं दृगशुद्ध जे,
 त्रुप जे संसार, ते भले थोडुं, महाफळयुक्त छे. ६.

१. विस्तीर्णलोचन = (१) विशाल नेत्रवाला; (२) विस्तृत दर्शनज्ञानवाला.

२. रक्तकज्जकोमल-सुपद = लाल कमल जेवां कोमल जेमनां सुपद (सुंदर चरणो अथवा रागद्वेषरहित वचनो) छे अेवा.

३. क्षपण = क्षय करवो ते; नाश करवो ते.

४. निरथ = निरथक; निष्फळ.

५. दृगशुद्ध = सम्यगदर्शन वडे शुद्ध.

६. संसार = संयम सहित.

नर कोई, जाणी ज्ञानने, आसक्त रही विषयादिके,
भटके चतुर्गतिमां अरे ! विषये विमोहित मूढ ऐ. ७.

पण विषयमांहि विरक्त, जाणी ज्ञान, भावनयुक्त जे,
निःशंक ते तपगुणसहित छेदे चतुर्गतिभ्रमणने. ८.

धमतां लवण-खडीलेपपूर्वक कनक निर्मल थाय छे,
त्यम जीव पण सुविशुद्ध ^१ज्ञानसलिलथी निर्मल बने. ९.

जे ज्ञानथी गर्वित बनी विषयो महीं राचे जनो,
ते ज्ञाननो नहि दोष, दोष कुपुरुष मंदमति तणो. १०.

सम्यक्त्वसंयुत ज्ञान, दर्शन, तप अने चारित्रथी
चारित्रशुद्ध जीवो करे उपलब्धि ^२परिनिर्वाणनी. ११.

जे शीलने रक्षे, सुदर्शनशुद्ध, दृढयारित्र जे,
जे विषयमांहि ^३विरक्तमन, निश्चित लहे निर्वाणने. १२.

छे ^४इष्टदर्शी मार्गमां, हो विषयमा मोहित भले;
उन्मार्गदर्शी जीवनुं जे ज्ञान तेय निरथ छे. १३.

^५दुर्मत-कुशास्त्रप्रशंसको जाणे विविध शास्त्रो भले,
व्रत-शील-ज्ञानविहीन छे तेथी न आराधक खरे. १४.

१. ज्ञानसलिल = ज्ञानजल; ज्ञानसूपी नीर.

२. परिनिर्वाण = मोक्ष.

३. विरक्तमन = विरक्त मनवाला.

४. इष्टदर्शी = इष्टने देखनार; हितने श्रद्धनार; सन्मार्गनी श्रद्धावाला.

५. दुर्मत = कुमत.

हो रूपश्रीगर्वित, भले लावण्ययौवनकान्ति हो,
मानवजनम छे निष्ठयोजन शीलगुणवर्जित तणो. १५.

व्याकरण, छंदो, न्याय, वैशेषिक, व्यवहारादिनां
शास्त्रो तणुं हो ज्ञान तोपण शील उत्तम सर्वमां. १६.

रे ! शीलगुणमंडित भविकना देव वल्लभ होय छे;
लोके कुशील जनो, भले श्रुतपारगत हो, तुच्छ छे. १७.

सौथी भले हो 'हीन, रूपविरूप, यौवनभ्रष्ट हो,
'मानुष्य तेनुं छे 'सुजीवित, शील जेनुं सुशील हो. १८.

प्राणीदया, दम, सत्य, ब्रह्म, अचौर्य ने संतुष्टता,
सम्यकत्व, ज्ञान, तपश्चरण छे शीलना परिवारमां. १९.

छे शील ते तप शुद्ध, ते दृगशुद्धि, ज्ञानविशुद्धि छे,
छे शील 'अरि विषयो तणो ने शील शिवसोपान छे. २०.

विष घोर जंगम-स्थावरोनुं नष्ट करतुं सर्वने,
पण 'विषयलुब्ध तणुं विधातक विषयविष अतिरौद्र छे. २१.

१. हीन = हीणा (अर्थात् कुलादि बाह्य संपत्ति अपेक्षाओं हलका).

२. रूपविरूप = रूपे विरूप; रूप-अपेक्षाओं कुरूप.

३. मानुष्य = मानुष्यपणुं (अर्थात् मनुष्यजीवन).

४. सुजीवित = सारी रीते जिवायेलुं; प्रशंसनीयपणे—सफलपणे जीववामां आवेलुं.

५. अरि = वेरी; शत्रु. ६. शिवसोपान = मोक्षनुं पगथियुं.

७. विषयलुब्ध तणुं विधातक = विषयलुब्ध जीवोनो घात करनारुं (अर्थात् तेमनुं
अत्यंत बूरुं करनारुं).

विषवेदनाहत जीव अेक ज वार पामे मरणने,
पण विषयविषहत जीव तो 'संसारकांतारे भमे. २२.

बहु वेदना नरको विषे, दुःखो मनुज-तिर्यचमां,
देवेय 'दुर्भगता लहे विषयावलंबी आतमा. २३.

'तुष दूर करतां जे रीते कंई 'द्रव्य नरनुं न जाय छे,
तपशीलवंत 'सुकुशल, 'खल माफक, विषयविषने तजे. २४.

छे भद्र, गोळ, विशाळ ने खंडाल अंग शरीरमां,
ते सर्व होय सुप्राप्त तोपण शील उत्तम सर्वमां. २५.

दुर्मतविमोहित विषयलुभ्य जनो इतरजन साथमां
'अरघट्टिकाना चक्र जेम परिभ्रमे संसारमां. २६.

जे कर्मग्रन्थि विषयरागे बद्ध छे आत्मा विषे,
तपचरण-संयम-शीलथी सुकृतार्थ छेदे तेहने. २७.

तप-दान-शील-सुविनय—रलसमूह सह, जलधि समो,
'सोहंत 'जीव सशील पामे श्रेष्ठ शिवपदने अहो ! २८.

१. संसारकांतारे = संसाररूपी मोटा भयंकर वनमां. २. दुर्भगता = दुर्भाग्य.

३. तुष दूर करतां = धान्यमांथी फोतरां वगेरे कचरो काढी नाखतां.

४. द्रव्य = वस्तु (अर्थात् धान्य). ५. सुकुशल = कुशल अर्थात् प्रवीण पुरुष.

६. खल = वस्तुनो, रसकस विनानो नकासो भाग-कचरो; सत्त्व काढी लेतां बाकी रहेता कूचा. ७. अरघट्टिका = रेट.

८. सोहंत = सोहतो; शोभतो.

९. जीव सशील = शीलसहित जीव; शीलवान जीव.

- देखाय छे शुं मोक्ष स्त्री-पशु-गाय-गर्दभ-आननो ?
जे 'तुर्यने साधे, लहे छे मोक्ष;—देखो सौ जनो. २६.
- जो मोक्ष साधित होत 'विषयविलुब्ध ज्ञानधरो वडे,
दशपूर्वधर पण सात्यकिसुत केम पामत नरकने ? ३०.
- जो शील विण बस ज्ञानथी कही होय शुद्धि ज्ञानीओ,
दशपूर्वधरनो भाव केम थयो नहीं निर्मळ अरे ? ३१.
- 'विषये विरक्त करे 'सुसह अति-उग्र नारकवेदना
ने पामता अर्हतपद;—वीरे कहुं जिनमार्गमां. ३२.
- 'अत्यक्ष-शिवपदप्राप्ति आम घणा प्रकारे शीलथी
प्रत्यक्षदर्शनज्ञानधर लोकज्ञ जिनदेवे कही. ३३.
- सम्यकत्व-दर्शन-ज्ञान-तप-वीर्याचरण आत्मा विषे,
पवने सहित 'पावक समान, 'दहे 'पुरातन कर्मने. ३४.

१. तुर्यने = चतुर्थने (अर्थात् मोक्षरूप चोथा पुरुषाधन).

२. विषयविलुब्ध = विषयलुब्ध; विषयोना लोलुप.

३. विषये विरक्त = विषयविरक्त जीवो.

४. सुसह = सहेलाईथी सहन थाय ऐवो (अर्थात् हळवी).

५. अत्यक्ष = अतीव्रिय; इंद्रियातीत.

६. पावक = अग्नि.

७. दहे = बाळे.

८. पुरातन = जूना.

‘विजितेन्द्रि विषयविरक्त थई, धरीने विनय-तप-शीलने,
 ३६ धीरा दही वसु कर्म, शिवगतिप्राप्त सिद्धप्रभु बने। ३५
 जे श्रमण केरुं जन्मतरु लावण्य-शीलसमृद्ध छे,
 ते शीलधर छे, छे महात्मा, लोकमां गुण विस्तरे। ३६
 दृगशुद्धि, ज्ञान, समाधि, ध्यान स्वशक्ति-आश्रित होय छे,
 सम्यक्त्वथी जीवो लहे छे ‘बोधिने जिनशासने। ३७
 जिवचननो ग्रही सार, विषयविरक्त धीर तपोधनो,
 करी स्नान शीलसलिलथी, सुख सिद्धिनुं पामे अहो ! ३८
 ‘आराधनापरिणत सरव गुणथी करे कृश कर्मने,
 सुखदुखरहित मनशुद्ध ते क्षेपे करमरूप धूलने। ३९
 अहंतमां शुभ भक्ति श्रद्धाशुद्धियुत सम्यक्त्व छे,
 ने शील विषयविरागता छे; ज्ञान बीजुं कयुं हवे ? ४०

४०७

१. विजितेन्द्रि = जितेन्द्रिय.

२. धीरा = धीर पुरुषो.

३. दही वसु कर्म = आठ कर्मने बाढीने. ४. बोधि = रलत्रयपरिणति.

५. शीलसलिल = शीलरूपी जल.

६. आराधनापरिणत = आराधनारूपे परिणमेला पुरुषो.

७. कृश = नबलां; पातलां; क्षीण.

८. मनशुद्ध = शुद्ध मनवाला (अर्थात् शुद्ध परिणतिवाला).